

Leo Trotskij: Kriget och Internationalen

(Oktober 1914)¹

Innehållsförteckning

Inledning (av Leo Trotskij)	2
Kapitel I Balkanfrågan	6
Kapitel II Österrike-Ungern	11
Kapitel III Kriget mot tsarismen	15
Kapitel IV Kriget mot väst	20
Kapitel V Försvarskriget	24
Kapitel VI Vad har socialister med kapitalistiska krig att göra?	30
Kapitel VII Internationalens sammanbrott	36
Kapitel VIII Den socialistiska opportunismen	38
Kapitel IX Nedgången för den revolutionära andan	43
Kapitel X Arbetarimperialismen	44
Kapitel XI Den revolutionära epoken	46
Appendix : angående historien bakom denna pamflett	51
Zimmerwaldmanifestet	52
Två deklARATIONER om Zimmerwaldmanifestet	55
Öppet brev till Jules Guesde	56
Personregister	60

1 [I oktober 1914, strax efter det första världskrigets utbrott, skrev Trotskij, som då levde i Zürich, en politisk pamflett om kriget och den Andra Internationalen. Detta var det första utförliga uttalandet om en anti-krigspolitik som gjordes av en rysk socialist. Det var i första hand riktat mot de tyska socialdemokraternas stöd åt kriget. Den tyska översättningen ledde till ett åtal in absentia för statsförbrytelse och en tysk domstol dömde honom till flera månaders fängelse. 1918, efter det att Trotskij hade utnämnts till Rysslands första bolsjevikiska utrikesminister, publicerades pamfletten i USA under titeln *Bolsjevikerna och världsfreden* (**The Bolsheviki and World Peace**), med ett förord av Lincoln Steffens. Den sägs ha haft ett direkt inflytande på president Wilson då denne formulerade sina "fjorton punkter". Här framställer Trotskij själv den socialistiska internationalismen. - I. Deutscher i **Den permanenta revolutionens epok**.]

Tidigare har en liten del av denna pamflett funnits översatt av Kenth-Åke Andersson i "Den permanenta revolutionens epok". Kompletterad och redigerad av Göran Källqvist - red anmärkning.

Inledning (av Leo Trotskij)

Ursprunget till det nuvarande kriget är de kapitalistiskt utvecklade produktivkrafternas uppror mot exploateringsformen i nationalstaten. Hela vår planet, dess land och vattenområden, jordens yta och dess inre rikedomar utgör idag stridsplatsen för en *världsekonomi*, vars olika delar har blivit oupplösligt beroende av varandra.

Detta verk har fullbordats av kapitalismen. Men kapitalismen tvingar också de kapitalistiska staterna att kämpa för att underordna denna världsekonomi sina respektive nationella bourgeoisiers profitintressen. Den imperialistiska politiken vittnar först och främst om det faktum att den gamla nationalstaten, vilken skapades i Europa genom revolutionerna och krigen 1789, 1815, 1848, 1859, 1864, 1866 och 1870 har överlevt sig själv och blivit en outhärdlig boja på produktivkrafternas vidare utveckling.

Kriget 1914 representerade i grunden produktivkrafternas uppror mot nationen som politisk form och *nationalstatens* kollaps som ett självförsörjande ekonomiskt område.

Nationalismen kan fortsätta som en kulturell, ideologisk, psykologisk faktor – men den ekonomiska basen har sjunkit undan under dess fötter. Blinda eller skenheliga är alla tal om att den nuvarande blodiga kampen gäller "det nationella försvaret". Det gäller raka motsatsen. Krigets objektiva mening består i att det förstör de existerande nationella ekonomiska nästena i världsekonomins namn. Men imperialismen försöker inte att lösa denna uppgift i enlighet med ett rationellt organiserat, internationellt samarbete på produktionens område, utan genom principen om världsekonomins exploatering av kapitalistklassen i det segrande landet, vilket genom detta krig kommer att förvandlas från en stormakt till en världsmakt.

Detta krig förkunnar nationalstatens upplösning, och samtidigt den *kapitalistiska* ekonomins sammanbrott. Inom nationalstatens ram har kapitalismen revolutionerat hela världsekonomin, delat upp planeten mellan stormakternas oligarkier, kring vilka de små staterna – deras satelliter – rör sig, livnärda av de stora staternas inbördes rivalitet. Världsekonomins fortsatta utveckling på en kapitalistisk grund innebär en oavbruten kamp mellan världsmakterna för ständigt nya uppdelningar av denna jords yta som objekt för en kapitalistisk exploatering. Den ekonomiska rivaliteten under militarismens beskydd har ersatts av ett världsomfattande banditvälde och ödeläggelse, vilka bryter ned själva grunderna för mänsklighetens ekonomiska liv. Världsproduktionen har inte bara rest sig emot sina nationella fjättrar, utan också emot den kapitalistiska organisationen av ekonomin som nu har förvandlats till en barbarisk desorganisation.

Kriget 1914 är ett ekonomiskt systems största historiska konvulsion, ett system som förgår genom sina egna motsättningar.

Alla de historiska krafter som har till uppgift att vara det borgerliga samhällets rättesnöre, att tala i dess namn och att exploatera det – monarkierna, de härskande partierna, diplomatin, den stående armén, kyrkan – alla ger genom kriget 1914 vittnesbörd om sin historiska bankrutt. Kapitalismen som ett system för mänsklig kultur har tryggats av dem – och den katastrof som detta system har lett till är först och främst *deras* katastrof. Händelsernas första stöt har lyft upp de nationella regeringarna och arméerna till nya höjder, och de har för stunden fylkat folken omkring sig. Men desto större kommer härskarnas fall att bli när händelsernas verkliga mening i all sin sanning och fasa uppenbaras för folken, vilka nu är bedövade av kanondånen.

Massornas revolutionära svar kommer att bli allt kraftigare ju mer monstruös själva uppräckningen blir, till vilken de har underkastats av historien.

Kapitalismen har skapat de materiella förutsättningarna för en ny, socialistisk ekonomi. Imperialismen har lett folken i de kapitalistiska länderna in i en återvändsgränd. Kriget 1914 visar en väg ut ur denna återvändsgränd, våldsamt drivs proletariatet in på den socialistiska revolutionens väg.

I de ekonomiskt efterblivna länderna i Europa sätter kriget upp frågor på dagordningen som egentligen har ett tidigare historiskt ursprung: frågorna om demokrati och nationellt enande. Detta är i stort sett fallet för folken i Ryssland, Österrike-Ungern och på Balkanhalvön. Men dessa historiskt försenade frågor, som den föregående epoken har överlämnat till vår tid, ändrar inte alls händelsernas grundläggande karaktär. Tjugofem miljoner soldater har inte mobiliserats på grund av serbernas, polackernas, rumänernas eller finnarnas nationella aspirationer, utan på grund av de imperialistiska intressena hos stormakternas bourgeoisie. Efter att ha förstört det europeiska *status quo*, som så omsorgsfullt bevarats i nära ett halvsekel, har imperialismen aktualiserat alla de frågor som den borgerliga revolutionen visade sig oförmögen att lösa. Men under den nuvarande epoken har dessa frågor berövats sin oberoende karaktär. Genom att tsarismen och Österrike-Ungern bibehålles är det otänkbart att skapa normala villkor för nationell existens och ekonomiskt oberoende på Balkanhalvön. För närvarande representerar tsarismen en oundgänglig militär reserv för Frankrikes finansiella imperialism och Englands konservativa kolonialvälde. Österrike-Ungern fungerar som det främsta stödet för Tysklands aggressiva imperialism. Efter att ha börjat som en lokal konflikt mellan serbiska nationalistiska terrorister och Habsburgs politiska polis, har det nuvarande kriget snabbt avslöjat sitt huvudsakliga innehåll: striden på liv och död mellan England och Tyskland. I en tid då tokar och hycklare talar om försvaret av nationell frihet och självständighet förs det anglo-tyska kriget i verkligheten för imperialismens frihet att exploatera folken i Indien och Egypten å ena sidan, och för en ny imperialistisk uppdelning av jordens folk å den andra.

Efter att ha väckts för sin kapitalistiska utveckling på en nationell basis, började Tyskland att 1870-71 förstöra Frankrikes kontinentala hegemoni. Idag när den tyska industrins uppblomstring på nationella grunder har gjort Tyskland till den främsta kapitalistiska makten i världen, står dess fortsatta utveckling i konflikt med Englands världshegemoni. En total och obegränsad dominans av den europeiska kontinenten är för Tyskland det nödvändiga villkoret för att störta sin världsfient. Därför har det imperialistiska Tyskland överst på sitt program satt införlivandet av Central- och Västeuropa. Det nuvarande Tyskland, Österrike-Ungern, Balkanhalvön, Turkiet, Holland, de skandinaviska länderna, Schweiz, Italien och om möjligt ett förblött Frankrike, tillsammans med Spanien och Portugal måste utgöra en enda ekonomisk och militär enhet – Stortyskland under den nuvarande tyska regeringens ledarskap.

Detta program, som noggrant utarbetats av den tyska imperialismens ekonomer, jurister och diplomater och realiserats av dess strateger är det klaraste och samtidigt mest chockerande uttrycket för det faktum att kapitalismen har funnit sin ställning inom nationalstatens ramar outhärdlig. I den nationella stormaktens ställe måste den imperialistiska världsmakten komma.

Under dessa historiska villkor kan de problem det europeiska proletariatet ställs inför inte inbegripa försvaret av ett nationellt "fädernesland" som redan överlevt sig själv och som har blivit en broms på det ekonomiska framsteget. Vad det gäller är att skapa ett nytt, mäktigare och stabilare fädernesland – ett republikanskt *Europas Förenade Stater*, som ett övergångsstadium till Världens Förenade Stater. Mot imperialismens dödläge kan proletariatet bara ställa världsekonomin socialistiska organisation som dagens praktiska program. Gentemot kriget som ett sätt att lösa de olösliga motsättningarna inom kapitalismen vid dess utvecklingsklimax, är proletariatet tvingat att ställa sin egen metod –

den socialistiska revolutionen. Balkanfrågan likaväl som frågan om tsarismens störtande – dessa uppgifter som överlämnats till oss från *gårdagens* kamp kan endast lösas i samband med den revolutionära lösningen av de uppgifter som ställs av *dagens* och *morgondagens* kamp.

För den ryska socialdemokratin är den primära, oundvikliga uppgiften kampen mot tsarismen, som i Österrike och på Balkan söker ett utlopp för sin egen statsmässiga form av plundring, sitt barbari och sitt våld. Den ryska bourgeoisie, inklusive den "radikala" intelligentsian har blivit totalt korrumpad av den ryska industrins uppsving under de sista fem åren. Den har slutit en blodig allians med Romanov-dynastin, som genom nya territoriella vinster försöker säkra för den otåliga ryska kapitalismen dess del av världsbytet. Genom att utplundra och ödelägga Galizien, genom att beröva dess folk också de smulor frihet som Habsburgarna tillåtit dem, genom att stycka det olyckliga Persien och genom att från Bosporen försöka sätta en snara bakifrån på folken på Balkanhalvön, väntar sig tsarismen att den ryska liberalismen, som den avskyr, skall dölja dessa rovdåd genom deklamationer om försvaret av Belgien och Frankrike. Kriget 1914 innebär det totala tillintetgörandet av den ryska liberalismen. Detta gör det ryska proletariatet till den enda bäraren av frihetskampen och förvandlar fullständigt den ryska revolutionen till en integrerad del av det europeiska proletariatets sociala revolution.

I vår kamp mot tsarismen, med vilken vi aldrig kommer att ingå någon vapenvila har vi inte sökt och kommer vi inte att söka bistånd från den habsburgska eller hohenzollernska militarismen. Vi har bevarat tillräckligt mycket revolutionär klarsyn för att inse att den tyska imperialismen är i grunden fientligt inställd till tanken att krossa tsarismen, dess bästa allierade i öst, som den är sammanbunden med genom den historiska solidaritetens kedjor. Men även om inte detta vore fallet, även om vi antar att den tyska militarismen till följd av logiken i sina militära operationer och i trots av sina egna politiska intressen, skulle rikta ett dödsslag mot tsarismen, även i detta mycket otroliga fall, skulle vi fortfarande vägra att i hohenzollerna se någon subjektiv eller ens objektiv allierad. Den ryska revolutionens öde är intimt sammankopplat med den europeiska socialismens öde och vi ryska socialdemokrater håller en tillräckligt fast internationalistisk position för att en gång för alla avvisa själva tanken på att vi i utbyte för ett tveksamt steg mot Rysslands frigörelse skulle bidra till att friheten krossas i Belgien och Frankrike, och än mer till att det imperialistiska giftet ympas in i det tyska och österrikiska proletariatet.

Otaliga band förenar oss med den tyska socialdemokratin. Vi har alla gått igenom den tyska socialistiska skolan och lärt oss av både dess framgångar och av dess misslyckanden. För oss var den tyska socialdemokratin inte bara ett parti inom Internationalen... Det var Partiet framför alla andra. Vi har alltid haft – och successivt stärkt – våra brodersband med den österrikiska socialdemokratin. A andra sidan var vi stolta över vetskapen om att vi hade givit ett blygsamt bidrag, offrat mer än en droppe av vårt blod för vinnandet av den allmänna rösträtten i Österrike, och av de nyväckta revolutionära tendenserna inom det tyska proletariatet. Vi accepterade tveklöst ett moraliskt och materiellt stöd från en äldre broder som kämpade för samma mål på andra sidan vår västra gräns. Men just på grund av vår respekt för detta förflutna, och ännu mer på grund av den framtid, som ännu fastare kommer att sammanknyta den ryska arbetarklassen med Tysklands och Österrikes proletariat, avvisar vi indignerat den tyska imperialismens "liberationistiska" stöd, som – ack! med den tyska socialismens välsignelse – skänker oss kanoner med Krupps inskrift. Och vi hoppas att den ryska socialismens indignerade protester kommer att ljuda tillräckligt högt för att höras till Berlin och Wien.

Den Andra Internationals kollaps är ett tragiskt *faktum* – det vore blindhet eller feghet att sluta ögonen för detta. Den franska socialismens och den största delen av den engelska socialismens

uppträdande utgör en lika stor del av denna kollaps som den linje som förts av den tyska och österrikiska socialdemokratin. Rent diplomatiska försök att återskapa Internationalen – genom en ömsesidig "amnesti" – kommer inte att föra oss ett enda steg framåt. Det är inte fråga om en episodisk eller tillfällig motsättning och inte heller om åsiktsbrytningar i den "nationella" frågan. Vad det gäller är de gamla politiska partiernas kapitulation inför det historiska prov de ställts inför av det europeiska kriget.

Vid första ögonkastet kan det tyckas att den annalkande epokens socialrevolutionära perspektiv, som vi talat om ovan, är fullkomligt illusoriska med tanke på den bankrutt som de gamla socialistiska partierna nu så katastrofalt visat. Men en sådan skeptisk slutsats vore falsk, det vore att ignorera den historiska dialektikens "goda" vilja precis som vi tidigare alltför mycket har ignorerat dess "onda" vilja, som så obarmhärtigt visat sig i Internationalens öde.

Kriget 1914 förkunnar nationalstaternas upplösning. De socialistiska partierna i den epok som just avslutats var *nationella* partier. Utvecklingen inom deras organisation, deras aktivitet och deras psykologi gjorde att de växte samman med nationalstaten, och tvärtemot deras kongressers högtidliga löften gick de ut för att försvara de konservativa statsstrukturerna, när imperialismen hade vuxit sig stor på nationens jord och började krossa de utlevade nationsgränserna. I sitt historiska fall har nationalstaterna dragit med sig de nationella socialistiska partierna.

Vad som dött är inte socialismen, utan bara dess tillfälliga historiska uttryck. De revolutionära idéerna får ett nytt liv när de kastar av sig sitt stela skal. Detta skal utgörs av levande människor, av en hel generation socialister som har förstenats av det självförnekande agitatoriska och propagandistiska arbetet under flera decenniers politisk reaktion, och har förfallit till den nationella opportunistens eller possibilismens vanor och uppfattningar. Alla försök att rädda Andra internationalen på den gamla grundvalen, med hjälp av personliga diplomatiska metoder och ömsesidiga eftergifter, är helt hopplösa. Historiens gamla mullvad gräver sina gångar alltför bra och ingen har kraft att stoppa honom.

Liksom nationalstaterna har blivit en broms på produktivkrafterna, har de gamla nationalistiska socialistpartierna blivit det främsta hindret på vägen till en proletär, revolutionär rörelse. De måste avslöja all sin efterblivenhet, visa all begränsning i sina metoder, åsamka proletariatet de inre stridernas förnedring och skräck för att det, genom sin fruktansvärda desillusion skulle befria sig självt från alla fördomar och slaviska vanor från den förberedande epoken och slutligen bli vad det bestämts av genom historien: den revolutionära klassen som kämpar för makt.

Den Andra Internationalen har inte existerat förgäves. Den har utfört ett gigantiskt kulturellt arbete utan motstycke i världen: den förtryckta klassens bildning och sammansmältning. Proletariatet behöver inte börja om från början än en gång. Den går inte in på den nya vägen med tomma händer. Från den föregående epoken har den ärvt en rik ideologisk arsenal. Den nya epoken kommer att tvinga det att till kritikens gamla vapen lägga vapnens nya kritik.¹

Denna bok skrevs i all hast och under förhållanden som var långtifrån idealiska för systematiskt arbete. En stor del ägnas åt den gamla, fallna internationalen. Men från första till sista sidan skrevs boken hela tiden med den nya internationalen i åtanke, den nya international som måste uppstå ur den nuvarande omvälvningen av världen, den sista stridens och slutgiltiga segerns international.

1 Anspelar på Marx' formulering i **Till kritiken av den hegelska rättsfilosofin. Inledning.**

Kapitel I Balkanfrågan

Det krig som för närvarande förs mot den ryska tsarismen och dess vasaller vägleds av en stor historisk tanke. Kraften hos denna stora historiska tanke helgar slagfälten i Polen och östra Ryssland. Kanonernas dån, kulsprutornas knatter och kavalleriets framstormande, allt vittnar om hur det demokratiska programmet för nationernas befrielse genomdrivs. Om inte tsarismen i förbund med de franska kapitalistiska makterna och de samvetslösa "krämarfolken"¹ hade lyckats undertrycka revolutionen 1905, så hade den nuvarande slakten av nationer kunnat undvikas.

Ett demokratiskt Ryssland skulle aldrig ha gått med på att föra detta samvetslösa och meningslösa krig. Nu talar frihetens och rättvisans stora tankar med kulsprutornas och svärdets språk, och varje hjärta som är mottagligt för medkänsla för rättvisa och mänsklighet kan bara önska att tsarismens makt ska krossas en gång för alla, och de förtryckta ryska nationaliteterna återigen ska skaffa sig rätten att avgöra sina egna öden.

Ovanstående citat är från *Nepszava* 31 augusti 1914, officiellt organ för Socialistpartiet i Ungern – detta land vars hela inre liv grundas på ett våldsamt förtryck av nationella minoriteter, förslavande av de arbetande klasserna, på den härskande godsägarkastens officiella parasitism och ocker. Det är ett land där personer som Tisza behärskar situationen, tvättäkta bönder med politiska banditers manér. Med andra ord är Ungern det land som är närmast besläktat med det tsaristiska Ryssland.

Så vad är mer passande än att *Nepszava*, socialisternas tidning i Ungern, med entusiasm skulle hälsa de tyska och österrikisk-ungerska arméernas befrielseuppdrag? Vem mer än greve Tisza skulle känna sig manad att "genomdriva det demokratiska programmet för nationernas befrielse"? Vilka andra än den härskande klicken i Bukarest, de misskrediterade panamisterna,² kunde upprätthålla de eviga principerna om lag och rättvisa? Kunde man verkligen anförtro detta uppdrag till det "svekfulla Albion",³ till ett Krämarfolk?

Skrattet avleder vreden. De tragiska konsekvenserna av internationalens politik fick inte bara sin höjdpunkt i stackars *Nepszavas* artiklar. Humorn i dem avväpnar oss.

De nuvarande händelserna inleddes med Serbiens ultimatum till Österrike-Ungern. Den internationella socialdemokratin hade inte minsta anledning att stöda de intriger som serberna eller någon annan av Balkanhalvöns små dynastier håller på med. Alla försökte dölja sina politiska äventyr under täckmantel av nationella strävanden. Vi hade ännu mindre anledning att bli moraliskt indignerade över att en fanatisk ung serb besvarade den fega, kriminella och nationalistiska politik som drivs av myndigheterna i Wien och Budapest med ett blodigt mord.⁴

1 Syftar på England.

2 Det internationellt finansierade Kanalkompaniet i Panama (under ledning av Ferdinand de Lesseps) gjorde bankrutt i februari 1889. Skandalen berörde många framstående personer, inklusive Clemenceau.

3 **Svekfulla Albion**: det franska uttrycket *La perfide Angleterre* (Det svekfulla England) hade vid tiden för den franska revolutionen förkortats till *Albion perfide*.

4 Det är anmärkningsvärt att de opportunistiska österrikiska och tyska socialisterna med moralisk indignation skriver om det "förrådiga mordet i Sarajevo". De har ju alltid sympatiserat mer med de ryska terroristerna än vad vi ryska socialdemokrater gör, eftersom vi av princip är mot terroristiska metoder. De har gått vilse i den chauvinistiska dimman, och kan inte längre inse att den olycksaliga serbiska terroristen, Gavrilo Prinzips, företrädare precis samma nationalistiska principer som den tyska terroristen Sand. Kanske de till och med kommer att be oss att överföra våra

En sak är vi helt säkra på. I mellanhavandena mellan Donau-monarkin och den serbiska regeringen är det helt och hållet Serbien som har den historiska rätten, det vill säga rätten till en fri utveckling, precis som det var Italien som hade rätt år 1859. Bakom falskspelet mellan den kejsarliga polisens skurkar och Belgrads terrorister låg en mycket djupare mening än bara Karageorgevitchernas börd eller tsardiplomatins brott. På ena sidan fanns de imperialistiska strävandena hos en nationalstat utan livskraft, och på den andra den uppsplittrade serbiska nationens försök att återförening i en nationell helhet och bli en levande livskraftig stat.

Är det för detta vi har suttit så länge i socialismens skola, för att glömma det demokratiska alfabetets tre första bokstäver? Och detta minnesfel visade sig först efter 4 augusti.¹ Fram till detta ödesdigra datum visade de tyska marxisterna att de mycket väl kände till vad som hände i sydöstra Europa.

3 juli 1914, efter mordet i Sarajevo, skrev *Vorwärts*:

Sydslavernas borgerliga revolution är i full gång, och oavsett hur ursinnig och vetlös handlingen i sig själv är, så är skotten i Sarajevo ett kapitel i denna revolution i lika stor utsträckning som bulgarernas, serbernas och montenegrinernas strider som befriade bönderna i Makedonien från den turkiska feodala utsugningens ok. Är det att undra på att sydslaverna i Österrike-Ungern tittar längtansfullt på sina rasfränder i kungadömet Serbien? Serberna i Serbien har uppnått det högsta mål ett folk kan uppnå under det nuvarande samhällssystemet. De har uppnått nationellt oberoende. Medan man i Wien eller Budapest behandlar alla med ett serbiskt eller kroatiskt namn med slag och sparkar, med krigsrätt och galgen... Som ett resultat av segrarna på Balkan finns det 7½ miljon sydslaver som på ett allt djärvare sätt kräver politiska rättigheter. Och om kejsartronen i Österrike fortsätter att motsätta sig deras inflytande, så kommer den att falla över ända och hela det kejsardöme som vi har knutit vårt öde till kommer att slås i bitar. Ty det är i linje med den historiska utvecklingen att sådana nationella revolutioner ska gå mot seger.

Den internationella socialdemokratin och dess serbiska del gjorde förvisso inte orubbligt motstånd mot Serbiens nationella krav av hänsyn till Österrike-Ungerns historiska rätt att förtrycka och splittra upp de nationaliteter som bor inom hennes gränser, och absolut inte av hänsyn till Habsburgs befrielseuppdrag. Före augusti 1914 vågade bara pressens svarta och gula legohjon andas ett ord om det. Socialisternas handlande drevs av helt andra motiv. Även om proletariatet på intet vis förnekade Serbien dess historiska rätt att sträva efter nationell enhet, så kunde det för det första inte anförtro lösningen av detta problem åt de krafter som då kontrollerade det serbiska kungadömet öde. Och för det andra – och det var för oss den avgörande faktorn – kunde inte den internationella socialdemokratin offra freden i Europa för serbernas nationella sak. Den insåg att det enda sättet, bortsett från en europeisk revolution, att uppnå denna enhet var med hjälp av krig i Europa.

Men från det ögonblick Österrike-Ungern tog frågan om sitt och Serbiens öde till slagfältet kunde inte socialisterna längre tvivla på att sydöstra Europas samhälleliga och nationella framsteg skulle drabbas mycket hårdare av en seger för Habsburg än för Serbien. Förvisso fanns det fortfarande

sympatier från Sand till Kotzebue? Eller kanske dessa eunucker kommer att råda schweizarna att riva de monument som man rest åt mördaren Tell och ersätta dem med monument över den österrikiska regenten Geissler, som är en av den mördade ärkehertigens moraliska föregångare? - Trotskijs anmärkning.

28 juni 1914 mördade den bosniska studenten Gavrilo Prinzip den österrikiska ärkehertigen Franz Ferdinand och hans hustru i Sarajevo. 23 juli gav Österrike Serbien ett oacceptabelt ultimatum och de förklarade krig 28 juli.

1 **4 augusti 1914:** några få timmar efter att de tyska arméerna hade brutit mot Belgiens och Luxemburgs neutralitet, kom frågan om krigskrediter upp i den tyska riksdagen. Hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen röstade för krediterna, och därför markerar detta datum den tyska socialdemokratins och Andra internationalens sammanbrott.

ingen anledning för oss socialister att identifiera oss med den serbiska arméns mål. Det var den tanke som besjälade de serbiska socialisterna Ljaptchevitch och Katzlerovitch, när de tog det modiga steget att rösta mot krigskrediterna.¹ Men vi hade definitivt ännu mindre anledning att stöda Habsburg-dynastins rättigheter och de feodalkapitalistiska klickarnas imperialistiska intressen mot serbernas nationella kamp. Hursomhelst måste den österrikisk-ungerska socialdemokratin, som nu ger sin välsignelse till habsburgarnas svärd för att befria polackerna, ukrainarna, först av allt förklara hur de tänker i den serbiska frågan, som har blivit så hopplöst rörig.

Men spörsmålet är inte begränsat till ödet för 10 miljoner serber. Sammandrabbningen mellan Europas nationer ställer på nytt hela frågan om Balkan. Freden i Bukarest, som undertecknades 1913, har varken löst de nationella eller internationella problemen i Främre Orienten. Den har bara ökat den förvirring som blev resultatet av de två oavslutade Balkankrigen, som inte avslutades därför att de länder som deltog i dem tillfälligt var fullständigt utmattade.²

Trots befolkningens romanska sympatier, speciellt i städerna, hade Rumänien följt i den österrikisk-ungerska politikens fotspår. Det berodde inte så mycket på dynastiorsaker, på det faktum att en prins från ätten Hohenzollern³ satt på tronen, som på det överhängande hotet av en rysk invasion. 1879 kapade den ryska tsaren, som tack för Rumäniens stöd i "befrielse"kriget mellan Ryssland och Turkiet, åt sig en bit rumänskt territorium, regionen Bessarabien. Denna talande bedrift gav tillräckligt med stöd åt Hohenzollern i Bukarest. Men genom politiken att beröva Transsylvanien (som har en befolkning på 3 miljoner rumäner mot $\frac{3}{4}$ miljoner i den ryska regionen Bessarabien) sin nationalitet lyckades den Magyar-Habsburgska klickan⁴ reta upp det rumänska folket. Och samma klicks handelsfördrag, som styrdes av de stora österrikisk-ungerska godsägarnas intressen, gjorde folket ännu mer fientligt. Så skulden för Rumäniens inträde i kriget, som kom till stånd trots Socialistpartiets modiga och aktiva agitation mot deltagande i kriget under ledning av mina vänner Gherea och Rakovskij, ligger helt och hållet hos den härskande klassen i Österrike-Ungern, som precis som på andra ställen får skörda vad de har sått.

Men frågan är inte ur världen genom att vi slår fast det historiska ansvaret. Imorgon, om en månad, om ett år eller mer kommer kriget att ställa frågan om folkens öde på Balkan och i Österrike-Ungern i förgrunden, och proletariatet måste besvara den. På 1800-talet tittade den europeiska demokratin

1 För att till fullo inse de serbiska socialisternas handling måste vi påminna oss den politiska situation de stod inför. En grupp serbiska konspiratörer hade mördat en medlem i den habsburgska familjen, det österrikisk-ungerska prästerskapets, militarismens och imperialismens stöttepelare. Militären i Wien använde det som en välkommen förevändning för att skicka ett ultimatum till Serbien, ett ultimatum vars rena oförsämndhet knappast tidigare skådats i diplomatins historia. Till svar gjorde den serbiska regeringen enorma eftergifter, och föreslog att tvistefrågan skulle överlämnas till domstolen i Haag. Därefter förklarade Österrike krig mot Serbien. Om begreppet "försvarskrig" har någon som helst mening, så gällde det i detta fall definitivt för Serbien. Trots det vägrade våra vänner Ljaptchevitch och Katzlerovitch, orubbliga i sin övertygelse om vilken handlingslinje socialister måste driva, att ge regeringen en förtroenderöst. Författaren befann sig i Serbien i början av kriget. Omröstningen om krigskrediterna i Skuptchina [riksdagen – öa] genomfördes i en atmosfär av obeskrivlig nationell yra. Den skedde med hjälp av namnprop. 200 medlemmar hade röstat "Ja". I ett ögonblick av dödstrynad kom så rösten från socialisten Ljaptchevitch, "Nej". Alla kände den moraliska styrkan i denna protest, och händelsen har gjort ett outplånligt intryck i mitt minne. - Trotskijs anmärkning.

2 **Balkankrigen:** det första inleddes i oktober 1912. Turkarna drevs tillbaka till Konstantinopel. Det avslutades med fredsfördraget i London, 30 maj 1913. Turkiet tvingades ge upp alla krav på sina tidigare europeiska besittningar. Albanien skapades som ny stat. I juni 1913 bröt det andra kriget ut. Bulgarien angrep Serbien och Grekland, och Rumänien och Turkiet gick mot Bulgarien. Kriget tog slut med fredsfördraget i Bukarest, 30 juli 1913. Italien invaderade Albanien 1914.

3 **Hohenzollern** var en tysk adelsätt.

4 **Magyar** syftar på Ungern, och **Habsburg** var en adlig kejsarätt från Österrike.

med misstro på Balkanfolkens kamp för självständighet, eftersom den fruktade att Ryssland kunde stärkas på Turkiets bekostnad. I denna fråga skrev Karl Marx 1853, just innan Krimkriget:

Man kan säga att ju fastare etablerad Serbien och den serbiska nationaliteten är, desto mer hamnar Rysslands inflytande över de turkiska slaverna i bakgrunden. För att kunna behålla sin ställning som stat tvingades Serbien importera sina politiska institutioner, sina skolor... från Västeuropa.

Denna profetia har på ett lysande sätt uppfyllts i det som faktiskt hände i Bulgarien, som skapades av Ryssland som en utpost på Balkan. Så fort Bulgarien var någorlunda erkänt som nationalstat, utvecklade det ett starkt Rysslandsfientligt parti under ledning av Rysslands tidigare elev Stambulov, och detta parti lyckades sätta sin järnprägel på det unga landets hela utrikespolitik. Hela det politiska partisystemet i Bulgarien är uppbyggt så att det ska kunna styra mellan de två europeiska gruppe-ringarna utan att definitivt tvingas in i någondera sidans led, försåvitt det inte väljer att göra det självmant. Rumänien anslöt sig till den österrikisk-tyska alliansen, medan Serbien efter 1903 anslöt sig till Ryssland, eftersom den ena hotades direkt av Ryssland och den andra av Österrike. Ju mer oberoende länderna i sydöstra Europa är från Österrike-Ungern, ju mer effektivt kommer de att kunna skydda sin självständighet mot tsarismen.

Den maktbalans som Berlinkongressen¹ 1878 slog fast för Balkan var fylld av motsättningar. Folken på Balkan delades upp efter konstgjorda etnografiska gränser, placerades under kontroll av dynastier som importerades från tyska plantskolor, och blev bundna till händer och fötter av stormakternas intriger, och var alltså tvungna att fortsätta sina ansträngningar att få större nationell frihet och enhet. Det självständiga Bulgariens nationella politik riktade sig naturligtvis mot Makedonien, som befolkas av bulgarer. Berlinkongressen hade lämnat det under turkiskt styre. Å andra sidan hade Serbien knappast någonting att hämta i Turkiet med undantag för Sanjak, Novy Bazar. Dess nationella intressen låg på andra sidan den österrikisk-ungerska gränsen, i Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Slavonien och Dalmatien. Rumänien hade inga intressen i söder, där det skildes från det europeiska Turkiet av Serbien och Bulgarien. Rumäniens expansionspolitik riktade sig mot nordväst och öst, mot det ungerska Transsylvanien och det ryska Bessarabien. Och slutligen stötte Greklands och Bulgariens nationella utvidgning på Turkiet. Österrike-Ungerns politik hade som mål att på ett konstgjort sätt bevara det europeiska Turkiet, och den misslyckades inte på grund av Rysslands diplomatiska intriger, även om det givetvis inte saknades sådana. Det var den oundvikliga händelseutvecklingen som fick den att bryta samman. Balkanhalvön hade inlett en kapitalistisk utveckling och det var detta faktum som ställde frågan om Balkanfolkens självstyre som nationella stater på dagordningen.

Balkankriget gjorde slut på det europeiska Turkiet och skapade därmed de nödvändiga förutsättningarna för att lösa frågan om Bulgarien och Grekland. Men det enda sätt på vilket Serbien och Rumänien kunde fullbordas nationellt var på bekostnad av Österrike-Ungern, och de hindrades i sina ansträngningar att expandera söderut. De kompenserades med områden som rasmässigt tillhörde Bulgarien – Serbien i Makedonien och Rumänien i Dobrudja. Det är innebörden av det andra Balkankriget och freden i Bukarest som avslutade det. Själva Österrike-Ungerns existens, detta Turkiet i Mellaneuropa, står i vägen för sydöstra Europas folks naturliga självbestämmande. Det tvingar dem att hela tiden kämpa mot varandra, söka stöd utifrån mot varandra, och gör dem på så

1 **Berlinkongressen** hölls i juni-juli 1878 under ledning av Bismarck, och reviderade fredsfördraget från San Stefano (mars 1878) som avslutade det rysk-turkiska kriget 1877-78. I Berlin delade stormakterna upp sydöstra Europa till sin fördel.

sätt till verktyg i stormakternas politiska spel. Det var bara tack vare detta kaos som den tsaristiska diplomatin lyckades spinna Balkanpolitikens spindelväv, vars sista tråd var Konstantinopel. Och det är bara med hjälp av en ekonomisk och politisk federation mellan staterna på Balkan som det går att ställa upp en ogenomtränglig mur mot tsarismens girighet.

När det europeiska Turkiet nu har röjts undan är det Österrike-Ungern som står i vägen för en federation mellan länderna på Balkan. Rumänien, Bulgarien och Serbien kunde ha hittat sina naturliga gränser och på grundval av gemensamma ekonomiska intressen ha enat sig med Grekland och Turkiet i ett försvarsförbund. Därmed skulle det till sist ha blivit fred på Balkanhalvön, denna häxkittel som med jämna mellanrum har hotat Europa med explosioner, tills den slutligen drog in det i den nuvarande katastrofen. Fram till en viss punkt tvingades socialisterna förlika sig med att de kapitalistiska diplomaterna behandlade Balkanfrågan på ett rutinemässigt sätt. Diplomaternas konferenser och hemliga överenskommelser fyllde igen ett hål men öppnade bara ett annat ännu större. Så länge denna förhållningspolitik sköt upp den slutgiltiga lösningen hade Socialistiska internationalen förhoppningar om att lösningen av Habsburgs tronföljd inte skulle ske med hjälp av ett europeiskt krig utan med en europeisk revolution. Men när kriget nu har rubbat hela Europas jämvikt och de rovgiriga stormakterna försöker göra om Europas karta – inte utifrån nationellt demokratiska principer, utan med militär styrka – måste socialdemokratin inse att ett av de främsta hindren för frihet, fred och framsteg, utöver tsarismen och den tyska militarismen, är Habsburgsmonarkin som statsorganisation. Det brott som den galiziska socialistiska gruppen under Daszynski begick var inte bara att den ställde Polens sak över socialismen, utan också att den knöt Polens öde till de österrikisk-ungerska arméernas och Habsburgsmonarkins öde. Europas socialistiska proletariat kan inte anta en sådan lösning på frågan. För oss står frågan om ett enat och självständigt Polen på samma nivå som frågan om ett enat och självständigt Serbien. Vi kan inte och kommer inte att tillåta att den polska frågan löses genom att behålla det kaos som nu råder i sydöstra Europa, i själva verket i hela Europa. För oss socialister innebär Polens självständighet att det ska vara självständigt på båda fronter, både gentemot Romanov och Habsburg. Vi vill inte bara att det polska folket ska vara fritt från tsarismens förtryck. Vi vill också att det serbiska folkets öde ska vara oberoende av den polska adeln i Galizien.

För närvarande behöver vi inte bry oss om det självständiga Polens relationer med Böhmen, Ungern och federationen på Balkan. Men det är helt uppenbart att en rad mellanstora och små stater längs Donau och på Balkanhalvön kommer att utgöra ett mycket effektivare hinder mot tsarismens planer för Europa än den svaga, förvirrade österrikisk-ungerska staten, som bara bevisar sitt existensberättigande med hjälp av upprepade angrepp mot freden i Europa.

I den tidigare citerade artikeln från 1853 skrev Marx så här i frågan om östra Europa:

Vi har sett att statsmännen i Europa genom sin förhärdade dumhet, förstenade rutin och nedärvda intellektuella slöhet, undviker varje försök att svara på frågan om vad som ska hända med Turkiet i Europa. Rysslands framstöt mot Konstantinopel gynnas av själva det medel med vilka man tror att det ska gå att hålla henne borta, den aldrig genomförda tomma teorin om att bibehålla status quo. Vad är status quo? För den Osmanska Portens¹ kristna undersåtar innebär det bara ett fortsatt förtryck från Turkiets sida. Så länge de befinner sig under det turkiska styrets ok betraktar de den grekiska kyrkans ledare, härskaren över 60 miljoner grekiskt-ortodoxa kristna, som sin naturliga beskyddare och befriare.

1 **Osmanska Porten** var det osmanska (turkiska) rikets regering.

Det som sägs om Turkiet gäller nu i ännu högre grad för Österrike-Ungern. Det går inte att tänka sig en lösning av Balkanfrågan utan att lösa den österrikisk-ungerska frågan, eftersom båda består av en och samma formel – Donaus och Balkanländernas Demokratiska federation.

”Regeringarna med sin gammaldags diplomati”, skrev Marx, ”kommer aldrig att lösa svårigheterna. En lösning av frågan om Turkiet är precis som många andra frågor förbehållen den europeiska revolutionen.” Detta uttalande är lika giltigt idag som när det skrevs. Men för att revolutionen ska kunna lösa de svårigheter som har tornat upp sig under århundradenas lopp måste proletariatet ha sitt eget program för att lösa den österrikisk-ungerska frågan. Och detta program måste gå emot den tsaristiska rovgirigheten lika ihärdigt som de feiga och konservativa försöken att bibehålla status quo i Österrike-Ungern.

Kapitel II Österrike-Ungern

Otvivelaktigt utgör den ryska tsarismen en mer primitiv och barbarisk statsorganisation än Österrike-Ungerns av ålderdomssvaghet mildrade och mer kraftlösa absolutism. Men den ryska tsarismen och den ryska staten är på inget vis identiska. Om tsarismen krossas så innebär inte det att staten faller samman. Tvärtom innebär det att den befrias och stärks. Alla påståenden om att man måste knuffa tillbaka Ryssland till Asien, som till och med har fått genklang i vissa socialdemokratiska tidningar, grundas på dåliga kunskaper i både geografi och etnografi. Oavsett vilket öde som möter det nuvarande Rysslands olika delar – det ryska Polen, Finland, Ukraina eller Bessarabien – så kommer inte det europeiska Ryssland att upphöra att existera som nationellt territorium för ett mångmiljonhövdat folk som under det senaste kvartssekle har gjort betydande framsteg på det kulturella området.

För Österrike-Ungern är det helt annorlunda. Som statsorganisation är den identisk med Habsburgsmonarkin. Den står och faller med habsburgarna, precis på samma sätt som det europeiska Turkiet var identiskt med den feodala militära ottomanska kasten och föll när denna kast föll.¹ Österrike-Ungern är ett gyttor av folkspillror som tenderar att slitas sönder men tvingas hålla ihop av en dynasti, och det uppvisar bilden av den värsta reaktion i Europas mitt. Om det finns kvar efter den nuvarande europeiska katastrofen så skulle det inte bara fördröja Donau- och Balkanfolkens utveckling för årtionden framåt och göra det praktiskt taget nödvändigt med en upprepning av det nuvarande kriget, utan kommer också att stärka tsarismen politiskt genom att bevara dess främsta andliga näringskälla.

Om den tyska socialdemokratin förlikar sig med ödeläggelsen av Frankrike genom att betrakta det som ett straff för Frankrikes allians med tsarismen, då måste vi fråga om samma måttstock kan användas på alliansen mellan Tyskland och Österrike. Och om de två västliga demokratiernas allians med den tyranniska tsarismen motsäger den franska och engelska pressen när den kallar kriget ett befrielsekrig, är det då inte lika, om inte mer, förmätet av den tyska socialdemokratin att veckla ut frihetens fana över Hohenzollerns armé, som inte bara kämpar mot tsarismen och dess allierade utan också för att befästa Habsburgsmonarkin?

Österrike-Ungern är outhärligt för Tyskland, för den härskande klassen i Tyskland som vi känner den. Den härskande junkerlassen² kastade Frankrike i armarna på tsarismen genom att med våld

1 Trotskijs förutsägelse om det österrikisk-ungerska kejsardömetts sönderfall visade sig vara rätt. I sin ”Junius-broschyr” från 1915 skrev Rosa Luxemburg: ”Historiskt sett är Österrike-Ungerns slutliga fall endast ett led i en viktig internationell utvecklingsprocess; det utgör en logisk följd av Turkiets tendenser att falla sönder.” ([Socialdemokratin kris](#), på marxistarkiv.se, s 28.)

annektera Alsace-Lorraine,¹ och förbittrade systematiskt relationerna till England genom att rusta upp örlogsflottan. De tillbakavisade alla försök till överenskommelser med demokratierna i väst, eftersom en överenskommelse skulle ha lett till en demokratisering av Tyskland. Och den såg sig tvingad att söka stöd hos den österrikisk-ungerska monarkin som en militär reservkraft mot fienderna i öst och väst.

Enligt den tyska uppfattningen hade den dubbla monarkin² till uppgift att ställa ungerska, polska, rumänska, tjeckiska, ukrainska, serbiska och italienska hjälptrupper i den tyska militärens och junkerpolitikens tjänst. Den härskande klassen i Tyskland hade med lätthet förlikat sig med att 10-12 miljoner tyskar blev landsförvisade, ty de utgjorde en kärna kring vilken habsburgarna enade en icke-tysk befolkning på mer än 40 miljoner. En demokratisk federation av självständiga Donau-nationer skulle ha gjort dessa folk oanvändbara som allierade till den tyska militarismen. Bara en monarki i Österrike-Ungern med stöd från militarismen skulle ge landet ett värde som allierad till junker-Tyskland. En oundgänglig förutsättning för den allians, som hade förklarats helig med dynastiernas "Nibelungen-hedersord",³ var att Österrike-Ungern var militärt redo, och detta villkor gick bara att uppnå genom att regelmässigt undertrycka de sönderslitande nationella tendenserna.

Eftersom Österrike-Ungern på alla sidor är omgivet av stater som består av samma folk som inom dess egna gränser, hänger dess utrikespolitik nära samman med dess inrikespolitik. För att kunna hålla 7 miljoner serber och sydslaver inom sin egen militära stat måste Österrike-Ungern släcka den eldhärd som underblåser deras politiska sympatier – det självständiga kungadömet Serbien.

Österrikes ultimatum till Serbien var ett avgörande steg i denna riktning. "[De] tog detta steg av nödtvång", skrev Eduard Bernstein i *Die Sozialistisches Monatshefte* (nr 16). Förvisso, om man betraktar de politiska händelserna ur dynastiernas synvinkel.

Att försvara Habsburgs politik med Belgradhärskarnas låga moral är att blunda för det faktum att habsburgarna faktiskt blev vänner med Serbien, men först när Serbien styrdes av den uslaste regering som den olycksaliga Balkanhalvön någonsin upplevt, det vill säga när det styrdes av en österrikisk agent, Milan. Uppgörelsen med Serbien kom så sent därför att den dubbla monarkins kraftlösa organism hade en alltför svag självbevaringsdrift. Men efter ärkehertigens död ledde stödet och förhoppningarna från det österrikiska militärpartiet – och Berlin – att deras allierade fick en

2 **Junkrar** (från "jungherr": ung aristokrat eller militärkadett) var preussiska godsägare med stora egendomar öster om Elbe. De var den dominerande konservativa kraften i Tyskland, och hade kvar sina medeltida rättigheter fram till slutet av Första världskriget och sina egendomar till slutet av det Andra.

1 2 juli 1869 kungjorde den provisoriska regeringen i Spanien att prins Leopold av Hohenzollern kandiderade för att efterträda drottning Isabella som hade avsatts 1868. 6 juli protesterade Frankrike och 6 dagar senare drogs kandidaturen tillbaka. 7 juli krävde Frankrikes ambassadör i Tyskland, Benedetti, en ursäkt från kejsaren och ett löfte om att Hohenzollern aldrig mer skulle sträva efter den spanska tronen. Kejsaren befann sig i Ems för att dricka brunn. Bismarck skrev om kejsarens svar (den nu berömda Ems-depeschen) för att göra kriget oundvikligt. 19 juli 1870 förklarade Frankrike krig. Preussen kunde omedelbart notera framgångar: 4 augusti vid Wissenburg, 6 augusti vid Worth. 27 oktober omringades 175.000 soldater under marskalk Bazaine vid Metz. 2 september kapitulerade marskalk Mac-Mahon och kejsar Napoleon III vid Sedan. Paris föll efter 4 månaders belägring: 19 september till 28 januari 1871. Vid freden i Frankfurt (10 maj 1871) förlorade Frankrike Alsace-Lorraine, Moselle, Haut Rhine, Bas Rhine och tvingades betala ett krigsskadestånd på 5 miljarder franc. Preussens seger ledde till att Tyskland enades under preussisk överhöghet. Wilhelm I kröntes 18 januari 1871 till kejsare i Tyskland vid Versailles. Frankrikes nederlag ledde till Pariskommunen och slutet för den franska monarkin.

2 Den österrikisk-ungerska dubbla monarkin upprättades genom en "Ausgleich" (kompromiss) mellan den österrikiska regeringen och den ungerska oppositionen. Den styrdes av Habsburg fram till revolutionen 1918.

3 **Nibelungen troth**: från den klassiska tyska dikten *Nibelungenlied* (cirka 1200 e. kr.), ett hedersord mellan hjälten och den som förrådde honom.

hård stöt i sidan, och de krävde att de skulle visa hårdhet och styrka. Inte bara hade Österrikes ultimatum till Serbien godkänts på förhand av härskarna i Tyskland, all information tyder också på att det faktiskt hade inspirerats från detta håll. Det finns tydliga bevis i *Vitboken* som yrkes- och amatördiplomater beskriver som ett dokument som visar Hohenzollerns längtan efter fred.

Efter att ha preciserat syftet med den storserbiska propagandan och tsarismens intriger på Balkan, slår *Vitboken* fast:

Under dessa förhållanden tvingades Österrike inse att monarkins värdighet eller självbevaringsdrift gjorde att de inte bara passivt tittade på vad som hände på andra sidan gränsen. Den kejserliga regeringen informerade oss om denna ståndpunkt och bad om vår uppfattning. Vi kunde uppriktigt säga till vår allierade att vi höll med om hans bedömning av situationen och kunde garantera honom att vi skulle godkänna alla aktioner som han ansåg nödvändiga för att sätta stopp för rörelsen mot den österrikiska monarkin i Serbien. Vi gjorde detta fullt medvetna om att eventuella krigsoperationer från Österrike-Ungerns sida skulle kunna tvinga ut Ryssland på slagfältet, och i enlighet med villkoren i vår allians dra in oss i kriget.

Men med tanke på att för Österrike-Ungern vitala intressen stod på spel, kunde vi inte råda vår allierade att visa en mildhet som var oförenlig med hans värdighet, eller vägra att stöda honom i ett så allvarligt ögonblick. Än mindre kunde vi göra det eftersom våra egna intressen också hotades av den ihållande propagandan i Serbien. Om serberna med hjälp från Ryssland och Frankrike hade tillåtits fortsätta att hota stabiliteten i vår grannmonarki, så skulle det ha lett till ett gradvis sönderfall av Österrike och till att alla slaviska folk hade underkastats ryskt styre. Och det skulle i sin tur ha gjort det tyska folkets ställning i Centraleuropa ytterst osäker. Ett moraliskt försvagat Österrike som bröt samman inför den ryska panslavismens framstöt skulle inte ha varit en allierad som vi kunde lita på eller vara beroende av, som vi måste vara beroende av, inför den alltmer hotfulla attityd som uppvisas av våra grannar i öst och väst. Därför gav vi Österrike fria händer i sina aktioner mot Serbien.

Här slår den tyska härskande klassen klart och tydligt fast sin inställning till konflikten mellan Österrike och Serbien. Tyskland inte bara informerades av den österrikiska regeringen om dennas avsikter och hon inte bara höll med om dem, och inte heller bara accepterade hon konsekvenserna av att vara sin allierade trogen. Nej, Tyskland betraktade Österrikes aggression som oundviklig, som en räddningsaktion för henne själv, och gjorde det faktiskt till villkor för att upprätthålla alliansen. Annars ”skulle [Österrike] inte ha varit en allierad som vi kunde lita på”.

De tyska marxisterna var fullt medvetna om dessa sakernas tillstånd och de faror som lurade där. 29 juni, dagen efter mordet på den österrikiska ärkehertigen, skrev *Vorwärts* så här:

Som resultatet av en tafatt utrikespolitik har vårt lands öde har varit alltför hårt knutet till Österrike. Våra härskare har gjort alliansen med Österrike till grundval för hela vår utrikespolitik. Ändå blir det för varje dag allt klarare att denna allians är en källa till svaghet snarare än styrka. Frågan om Österrike riskerar mer och mer att bli ett hot mot freden i Europa.

En månad senare, 28 juli, när hotet var på väg att kulminera i krigets fasa, skrev den tyska socialdemokratins viktigaste tidning på ett lika otvetydigt sätt: ”Hur ska det tyska proletariatet handla om det ställs inför en sådant vansinnesutbrott”, frågade den, och svarade: ”Det tyska proletariatet är inte på minsta sätt intresserat av att bevara det nationella kaoset i Österrike.”

Tvärtom. Det demokratiska Tyskland är mycket mer intresserat av splittra Österrike-Ungern än av att bevara det. Ett splittrat Österrike-Ungern skulle innebära att Tyskland erhöll en utbildad befolkning

på 12 miljoner och en första rangens huvudstad, Wien. Italien skulle uppnå nationell fulländning och inte längre spela den oberäknliga faktor som hon alltid har gjort i Trippelalliansen. Ett självständigt Polen, Ungern, Böhmen och en Balkanfederation som omfattar Rumänien med 10 miljoner invånare vid gränsen till Ryssland skulle bli ett mäktigt bålverk mot tsarismen. Och viktigast av allt är att ett demokratiskt Tyskland, utan Hohenzollern och junkrarna, med sina 75 miljoner invånare med lätthet skulle kunna nå en överenskommelse med Frankrike och England och isolera tsarismen och döma dess utrikes- och inrikespolitik till fullständig maktlöshet. En politik med denna inriktning vore verkligen en politik för att befria Ryssland liksom Österrike-Ungerns folk. Men ett viktigt första villkor för en sådan politik är att det tyska folket börjar befria sig själva från Hohenzollern, istället för att anförtro Hohenzollern uppgiften att befria andra folk.

Den tyska och österrikisk-ungerska socialdemokratins inställning till kriget står i uppenbar motsättning till dessa mål. För närvarande verkar den tro att man måste bevara och stärka Habsburg-monarkin i Tysklands eller den tyska nationens intressen. Och det är utifrån denna antidemokratiska ståndpunkt – som får varje internationellt sinnad socialist att rodna av skam – som *Wiener Arbeiter-Zeitung* formulerar det nuvarande krigets historiska mening, när den deklarerar att ”det i första hand är (de allierades) krig mot den tyska andan”.

”Huruvida diplomatin har agerat klokt, huruvida detta måste komma, kan bara tiden utvisa. Nu står den tyska nationens öde på spel! Och det kan inte finnas någon tvekan, inte någon vacklan! Det tyska folket är enat bakom en järnhård övertygelse att inte böja sig under oket, och varken döden eller djävulen kan lyckas”... och så vidare. (*Wiener Arbeiter-Zeitung*, 5 augusti.) Vi ska inte förolämpa läsarens politiska och litterära smak genom att fortsätta citatet. Här sägs inget om uppgiften att befria andra nationer. Här är krigets mål att bevara och säkra ”de tyska människorna”.

Inte bara den tyska utan också den österrikisk-ungerska armén ska alltså ha till uppgift att försvara den tyska kulturen, tysk jord, de tyska människorna. Serber måste kämpa mot serber, polacker mot polacker, ukrainare mot ukrainare, för ”de tyska människornas” skull. De 40 miljonerna icke-tyska nationaliteter i Österrike-Ungern betraktas helt enkelt som historiskt gödningsämne för den tyska kulturens fält. Vi behöver inte påpeka att detta är inte den internationella socialismens uppfattning. Det är inte ens en nationell demokrati i sin mest grundläggande form. I sin kommuniké från 18 september förklarar den österrikisk-ungerska generalstaben vad dessa ”människor” är: ”Som vår militära ed säger måste alla folk i vår vördade monarki stå enade ’mot vilken fiende det vara månde’, och tävla med varandra om vem som är mest modig.”

Wiener Arbeiter-Zeitung godtar helt och fullt den habsburg-hohenzollernska synen på Österrike-Ungern som en icke-nationell militär reserv. Det är samma inställning som Frankrikes militarister har till senegaleserna och marockanerna, och engelsmännen har till hinduerna. Och när vi tänker på att dessa åsikter inte är ett nytt fenomen bland Österrikes tyska socialister, så har vi hittat den viktigaste orsaken till varför den österrikiska socialdemokratin på ett så bedrövligt splittrades i nationella grupper, och därmed begränsade sin politiska betydelse till ett minimum.

Den österrikiska socialdemokratins uppsplittring i ömsesidigt stridande nationella delar är ett uttryck för Österrikes otillräcklighet som statsorganisation. På samma gång visade den tysk-österrikiska socialdemokratins inställning att den själv var ett olycksaligt offer för och kapitulerar för denna otillräcklighet. Den tysk-österrikiska socialdemokratin klarade inte av att förena det mångkulturella österrikiska proletariatet bakom internationalismens principer, och gav slutligen upp denna uppgift helt och hållet och underordnade hela Österrike-Ungern och till och med sin egen politik bakom den preussiska junkernationalismens ”tanke”. Detta totala förnekande av alla principer talar till oss på ett aldrig tidigare skådat sätt från *Wiener Arbeiter-Zeitungs* sidor. Men om vi lyssnar

noggrannare till tonerna från denna hysteriska nationalism så kan vi inte undgå att höra en mörkare röst, historiens röst som berättar för oss att vägen till politiska framsteg för Central- och sydöstra Europa går över den österrikisk-ungerska monarkins ruiner.

Kapitel III Kriget mot tsarismen

Men tsarismen då? Skulle inte en seger för Tyskland och Österrike innebära nederlag för tsarismen? Och skulle inte de välgörande effekterna av tsarismens nederlag med råge överväga de välgörande effekterna av ett uppsplittrat Österrike-Ungern?

När den tyska och österrikiska socialdemokratin diskuterar kriget betonar de denna fråga. Att krossa ett litet land och ödelägga Frankrike – allt rättfärdigas med behovet att bekämpa tsarismen. Haase motiverar sin röst för krigskrediterna med behovet att ”försvara oss mot hotet från det ryska tyranniet”. Bernstein går tillbaka till Marx och Engels och citerar gamla texter för att stöda sin paroll, ”Gör upp räkningen med Ryssland!”

Südekum var missnöjd med sitt uppdrag till Italien, och säger att det man kan skylla italienarna för är att de inte förstår tsarismen. Och när socialdemokraterna i Wien och Budapest faller in i ledet bakom Habsburgs fana i dess ”heliga krig” mot Serbiens kamp för nationell enhet, så offerar de sin socialistiska ära till behovet att bekämpa tsarismen.

Och socialdemokraterna är inte ensamma. Hela den borgerliga tyska pressen har för tillfället inga andra mål än att utrota det ryska enväldet som förtrycker Rysslands folk och hotar Europas frihet.

Den kejserliga kanslern anklagar Frankrike och England för att vara lydstaten till det ryska tyranniet. Till och med den tyska generalmajoren von Morgen, som förvisso är en sann och beprövad ”vän av frihet och självständighet”, uppmanar polackerna att göra uppror mot tsarens tyranni.

Men för oss som har gått genom den historiska materialismens skola vore det en skam att inte inse de verkliga intressena bakom dessa fraser, dessa rader, detta skryt, dessa motbudande tarvligheter och dumheter.

Ingen kan på allvar tro att de tyska reaktionärerna verkligen hyser ett sådant hat mot tsarismen och ämnar rikta sina slag mot den. Tvärtom, ty för de tyska härskarna kommer tsarismen efter kriget att vara densamma som den var före kriget – den mest närliggande regeringsformen. Tsarismen är oundgänglig för Hohenzollerns Tyskland av två skäl. För det första försvagar den Ryssland ekonomiskt, kulturellt och militärt, och förhindrar på så sätt att det utvecklas till en imperialistisk rival. För det andra stärker tsarismens existens Hohenzollern-monarkin och junkeroligarkin, ty om det inte fanns någon tsarism så skulle det tyska enväldet vara det feodala barbariets sista fäste i Europa

Det tyska enväldet har aldrig dolt sitt blodiga intresse av att upprätthålla tsarismen, som utgör samma samhällsform om än på ett skamligare sätt. Den tyska reaktionens intressen, traditioner och sympatier ligger på tsarismens sida. ”Rysslands sorg är Tyskland sorg.” Bakom ryggen på tsarismen kan Hohenzollern samtidigt göra en stor sak av att vara kulturens bålverk ”mot barbariet”, och kan lura sitt eget folk om än inte resten av Västeuropa.

”Med verklig sorg ser jag hur en vänskap bryts som Tyskland troget har upprätthållit”, sa Wilhelm II i sitt tal efter krigsförklaringen, och syftade varken på Frankrike eller England, utan på Ryssland, eller snarare den ryska dynastin. Marx skulle ha sagt att det var i linje med Hohenzollerns ryska religion.

Man säger att Tysklands politiska plan å ena sidan är att skapa grundvalen för ett närmande till

Frankrike och England genom att besegra dem, och å den andra att utnyttja en strategisk seger över Frankrike för att krossa det ryska tyranniet.

Antingen måste de tyska socialdemokraterna ha givit Wilhelm inspiration till denna plan eller så har de tillskrivit Wilhelm och hans kansler den.

I själva verket är de tyska reaktionärernas politiska planer de rakt motsatta, de måste vara rakt motsatta.

För tillfället ska vi lämna frågan öppen om det ödeläggande slaget mot Frankrike dikterades av strategiska överväganden, och huruvida ”strategin” biföll en defensiv taktik på Västfronten. Men en sak är klar – de som inte ser att junkrarnas politik krävde ett krossande av Frankrike visar att de har skäl att blunda. Frankrike – Frankrike är fienden!

Eduard Bernstein, som uppriktigt försöker rättfärdiga den tyska socialdemokratins politiska ståndpunkt, drar följande slutsatser: Om Tyskland styrdes på ett demokratiskt sätt så finns det inget tvivel om hur man skulle göra upp räkningen med tsarismen. Ett demokratiskt Tyskland skulle föra ett revolutionärt krig i öst. Det skulle uppmana Rysslands förtryckta nationer att göra motstånd mot tyrannen och hjälpa dem att föra en kraftfull kamp för frihet. (Helt rätt!) Men Tyskland är ingen demokrati och därför vore det en utopisk dröm (exakt!) att förvänta sig en sådan politik från dagens Tyskland. (*Vorwärts*, 28 augusti.) Nåväl! Men här bryter Bernstein plötsligt med sin analys av den faktiska tyska politiken ”med alla dess konsekvenser”. Efter att ha visat hur motsättningsfull den tyska socialdemokratins ståndpunkt är, avslutar han oväntat med en förhoppning att ett reaktionärt Tyskland kan uppnå något som bara ett revolutionärt Tyskland skulle kunna uppnå. *Credo quia absurdum*.¹

Men gentemot detta skulle man kunna säga, att även om den härskande klassen i Tyskland givetvis inte har något intresse av att bekämpa tsarismen, så är Ryssland nu ändå Tysklands fiende, och helt bortsett från Hohenzollerns vilja kan en tysk seger över Ryssland leda till att tsarismen försvagas och kanske till och med störtas. Länge leve Hindenburg, den ryska revolutionens stora omedvetna verktyg, kan vi ropa tillsammans med Chemnitz’ *Volksstimme*. Länge leve den preussiska kronprinsen, även han ett omedvetet verktyg. Länge leve sultanen av Turkiet som nu tjänar revolutionens sak genom att bombardera ryska städer kring Svarta havet. Lyckliga ryska revolution som får se sin armé växa så snabbt!

Men låt oss se om det verkligen finns något att säga om denna sida av frågan. Är det inte möjligt att tsarismens nederlag faktiskt skulle kunna hjälpa revolutionens sak?

En sådan möjlighet är inte helt utesluten. Mikado och hans samurajer ville absolut inte befria Ryssland, och ändå gav det rysk-japanska kriget en mäktig impuls till de efterföljande revolutionära händelserna.²

Följaktligen kan man förvänta sig ett liknande resultat av ett tysk-ryskt krig.

Men för att på ett riktigt politiskt sätt kunna bedöma dessa historiska möjligheter måste vi ta följande omständigheter i beaktande.

De som tror att det rysk-japanska kriget orsakade revolutionen känner varken till eller förstår de historiska händelserna och deras samband. Kriget påskyndade bara revolutionens utbrott, men just

1 **Credo quia absurdum** (latinska): Jag tror på det som är absurt.

2 Det rysk-japanska kriget om anspråken på Manchuriet och Korea inleddes med japanernas angrepp mot Port Arthur 8 februari 1904. Ryssarna förlorade till lands och under slaget vid Tsushima i maj 1905 förlorade det hela sin flotta. Freden undertecknades i Portsmouth i USA i september 1905. Det ryska nederlaget bidrog till revolutionen 1905.

därför innebar det också att den försvagades. Ty om revolutionen hade utvecklats som resultatet av inre krafter, så hade den blivit betydligt starkare och mer systematisk. Därför har revolutionen inget egentligt intresse av krig. Det är det första. Och för det andra: även om det rysk-japanska kriget försvagade tsarismen, så stärkte det också den japanska militarismen. Samma överväganden gäller i ännu högre grad det nuvarande tysk-ryska kriget.

1912-14 drog Ryssland oerhörda industriella utveckling en gång för alla landet ur sin kontrarevolutionära tillbakagång.¹

De arbetande massornas ekonomiska och politiska villkor och det utbredda motståndet inom breda befolkningsskikt stärkte den revolutionära rörelsen och ledde till en ny jäsningstid. Men till skillnad från åren 1902-05 utvecklades denna rörelse på ett mycket mer medvetet, systematiskt sätt och hade dessutom en mycket bredare social grund. Den behövde tid att mogna men hade inget behov av den preussiska samurajens lansar. Tvärtom gav den preussiska samurajen tsaren möjlighet att spela rollen av försvarare åt serberna, belgarna och fransmännen.

Ett katastrofalt ryskt nederlag i kriget skulle kunna leda till att revolutionen bryter ut snabbare, men till priset av en inre svaghet. Och även om revolutionen under dessa omständigheter skulle få överhanden så skulle Hohenzollern-arméns bajonetter vändas mot revolutionen. Sådana framtidsutsikter kommer att förlama Rysslands revolutionära krafter, eftersom det inte går att förneka att det tyska proletariats parti står bakom Hohenzollerns bajonetter. Men det är bara den ena sidan av frågan. Ett nederlag för Ryssland förutsätter att Tyskland och Österrike uppnår avgörande segrar på de andra slagfälten, och det skulle innebära att det nationella och politiska kaoset kvarstår i Central- och sydöstra Europa och att den tyska militarismen skulle ha obegränsad makt i hela Europa.

Tvångsavväpning av Frankrike, miljarder i krigsskadestånd, framtvungade tullmurar runt de besegrade länderna och ett påtvingat handelsfördrag med Ryssland – sammantaget skulle allt detta göra den tyska imperialismen till herre över situationen för årtionden framåt.

Tysklands nya politik inleddes med det proletära partiets kapitulation inför den nationalistiska militarismen, och skulle stärkas för många år framåt. Materiellt och andligt skulle den tyska arbetarklassen leva på de smulor som faller från den segerrika imperialismens bord, och samtidigt skulle den socialistiska revolutionens sak ha fått ett dödligt slag.

Även om en rysk revolution under sådana omständigheter tillfälligtvis skulle bli framgångsrik, så behövs det inga ytterligare bevis för att den skulle bli ett historiskt missfall.

Alltså innehåller den kamp som nationerna för under den kapitalistiska militarismens ok enorma motsättningar, som varken kriget i sig själv eller de krigförande regeringarna kan lösa på ett sätt som gynnar den framtida historiska utvecklingen. Socialdemokraterna kunde inte, och kan fortfarande inte, knyta sina mål till något av krigets historiska möjligheter, det vill säga en seger för antingen trippelalliansen eller ententen.²

En gång i tiden var den tyska socialdemokratin väl medveten om det. I *Vorwärts* från 28 juli diskuterades frågan om krig mot tsarismen, och då skrev den:

1 Mellan 1909 och 1913 växte den ryska industrin enormt: järnproduktionen ökade med 60 ton stål, 20.000 km järnväg ökade med 200% och järnvägssyallar med 87%. [Siffrorna märkliga men det står så i den engelska förlagan – öa.]

2 **Trippelalliansen:** 1883 anslöt sig Italien till 1879 års dubbelallians mellan Tyskland och Österrike-Ungern. Vid Algeciras-konferensen 1906 bröt Italien med den och anslöt sig 1915 till "ententen", alltså Storbritannien, Frankrike och Ryssland.

Men om det inte går att begränsa problemet, om Ryssland skulle träda fram på fältet? Vad skulle vi då ha för inställning till tsarismen? Däri ligger den stora svårigheten med den aktuella situationen. Är det inte dags att utdela ett dödligt slag mot tsarismen? Om tyska trupper går över den ryska gränsen, kommer inte det att medföra att den ryska revolutionen segrar?

Och *Vorwärts* drar följande slutsats:

Är vi säkra på att det kommer att innebära seger för den ryska revolutionen om tyska trupper korsar den ryska gränsen? Det kan säkert leda till tsarismens sammanbrott, men kommer inte de tyska arméerna att kämpa mot ett revolutionärt Ryssland med ännu större energi, med ännu större önskan om seger, än vad de kämpar mot ett absolutistiskt Ryssland?

Och inte bara det. 3 augusti, på randen till det historiska riksdagsmötet, skrev *Vorwärts* i en artikel med rubriken ”Krig mot tsarismen”:

Medan den konservativa pressen till de andra ländernas glädje anklagar kejsardömet starkaste parti för högförräderi, finns det andra element som försöker visa att det annalkande kriget i själva verket är ett gammal socialdemokratiskt krav. Krig mot Ryssland, krig mot den blodbesudlade och trolösa tsarismen – det sista är en ny fras i den press som en gång i tiden kysste knutpiskan – är inte det vad socialdemokratin har önskat ända från början?

Detta är bokstavligen de argument som en del av den borgerliga pressen, faktiskt den mer intelligenta delen, har använt och det visar bara vilken vikt man lägger vid uppfattningarna hos den del av det tyska folket som står bakom socialdemokratin. Parollen är inte längre ”Rysslands sorg är Tysklands sorg”. Nu är det ”Ner med tsarismen!” Men sedan de dagar då de personer man hänvisar till (Bebel, Lasalle, Engels, Marx) krävde ett demokratiskt krig mot Ryssland, har Ryssland upphört att bara vara ett skyddsvärn för reaktionen. Ryssland är också platsen för en revolution. Att störta tsarismen är nu en uppgift för hela det ryska folket, i synnerhet det ryska proletariet, och bara under de senaste veckorna har det visat sig med vilken kraft arbetarklassen i Ryssland tar itu med den uppgift som historien har ålagt den... Och alla ”verkliga rysars” nationalistiska försök att vända massornas hat bort från tsarismen och väcka ett reaktionärt hat mot utlandet, i synnerhet Tyskland, har hittills misslyckats. Det ryska proletariet känner alltför väl till att fienden inte befinner sig på andra sidan gränsen utan i sitt eget land. Inget kunde vara mer motbjudande för dessa nationalistiska agitatorer, de Verkliga ryssarna och panslavisterna, än nyheten om den tyska socialdemokratins stora fredsdemonstrationer. Oj vad de skulle ha glatt sig om motsatsen hade varit fallet, om de hade kunnat säga till det ryska proletariet, ”Där ser ni, de tyska socialdemokraterna står i spetsen för de som framkallar krig mot Ryssland.” Och Lillefar¹ i St Petersburg skulle också ha dragit en lättnadens suck och sagt, ”Precis den nyhet jag ville höra. Nu har man brutit ryggen på min farligaste fiende, den ryska revolutionen. Proletariatets internationella solidaritet är bruten. Nu kan jag släppa lös den nationalistiska besten. Jag är räddad!”

Så skrev *Vorwärts* efter att Tyskland hade förklarat krig mot Ryssland.

Dessa ord uttrycker proletariatets ärliga mänskliga ståndpunkt mot den krigförande chauvinismen. *Vorwärts* förstod klart den tyska knutpiskeälskande härskande klassens enkla hyckleri, som plötsligt blev medveten om sitt uppdrag att befria Ryssland från tsarismen, och brännmärkte den skickligt. *Vorwärts* varnade den tyska arbetarklassen för den politiska utpressning som den borgerliga pressen skulle bedriva mot deras revolutionära medvetande. ”Tro inte på dessa knutpiskans vänner”,

1 **Lillefar**: ryska tsaren.

sa *Vorwärts* till det tyska proletariatet. ”De törstar efter era själar och döljer sina imperialistiska planer bakom liberala fraser. De lurar er, den kanonmat som de behöver. Om de lyckas vinna över er kommer de bara att hjälpa tsarismen att ge den ryska revolutionen ett fruktansvärt dödande slag. Och om den ryska revolutionen trots det skulle lyfta sitt huvud kommer dessa personer att hjälpa tsarismen att krossa den.”

Det är innebörden i vad *Vorwärts* predikade för arbetarklassen fram till 4 augusti.

Och exakt tre veckor senare skrev samma *Vorwärts*:

Frihet från moskovitismen (?) frihet och självständighet för Polen och Finland, fri utveckling för det stora ryska folket, upplösning av den onaturliga alliansen mellan två kulturella nationer och det tsaristiska barbariet – sådana var de mål som besjälade det tyska folket och gjorde dem redo för alla offer och även inspirerade den tyska socialdemokratin och dess viktigaste tidning.

Vad hände under dessa tre veckor som fick *Vorwärts* att överge sin ursprungliga ståndpunkt?

Vad hände? Inget av vikt. De tyska arméerna strypte det neutrala Belgien, brände ner ett antal belgiska städer, ödelade Leuven,¹ vars invånare hade varit kriminellt djärva nog att skjuta mot de beväpnade invasionstrupperna utan att bära hjälmar och vajande fjädrar.²

Under dessa tre veckor förde de tyska arméerna med sig död och förintelse till franskt territorium, och deras allierade Österrike-Ungerns trupper bankade in kärlek till Habsburg-monarkin i serberna längs Sava och Drina. Det var dessa fakta som övertygade *Vorwärts* om att Hohenzollern förde ett nationernas befrielsekrig.

Det neutrala Belgien krossades och socialdemokraterna höll tyst. Och Richard Fischer skickades som partiets speciella sändebud till Schweiz för att förklara för folket i ett neutralt land att brottet mot Belgiens neutralitet och ödeläggelsen av ett litet land var en helt naturlig företeelse. Varför denna upphetsning? Vilken europeisk regering som helst skulle ha handlat som Tyskland. Just vid denna tidpunkt förlikade sig den tyska socialdemokratin inte bara med kriget som ett verkligt eller påstått nationellt försvar, utan omgav till och med Hohenzollern-Habsburgs arméer med en gloria av offensivt fälttåg för frihet. Vilket exempellöst fall för ett parti som under 50 år hade lärt den tyska arbetarklassen att betrakta den tyska regeringen som frihetens och demokratins fiende!

Och för varje dag som kriget pågår visar sig den fara för Europa som marxister skulle ha förutsett med en gång. Den tyska regeringen riktade inte sina främsta slag åt öster, utan västerut, mot Belgien, Frankrike och England. Även om vi går med på det osannolika antagandet att deras fälttågsplaner bara utgick från strategiska behov, så kvarstår den logiskt politiska följderna av denna strategi med alla sina konsekvenser, det vill säga att de måste besegra Belgiens, Frankrikes och Englands marktrupper fullständigt och definitivt, så att Tyskland får händerna fria att ta itu med Ryssland. Stod det inte helt klart att händelserna inneboende kraft skulle medföra att det som till en början framställdes som en tillfällig strategiskt nödvändig åtgärd för att lugna den tyska socialdemokratin skulle förvandlas till ett mål i sig själv? Ju mer envist motstånd Frankrike gör (och det har faktiskt blivit dess plikt att försvara sitt territorium och självständighet från Tysklands angrepp),

1 **Leuven:** säte för den belgiska militärens högkvarter 1914. Började brännas ner av den tyska armén 25 augusti 1914. Det medeltida universitetet och stadshuset, och biblioteket (som grundades 1426), förlorades för eftervärlden. Civila avrättades summariskt. Plundringarna pågick i 6 dagar.

2 ”Så typiskt preussiskt”, skrev Marx till Engels, ”att förkunna att ingen människa kan försvara sitt ’fosterland’ utom i uniform!” - Trotskijns anmärkning.

med desto större visshet kommer de tyska arméerna att hållas kvar på västfronten. Och ju mer utmattat Tyskland blir på västfronten, ju mindre kraft och lust kommer hon att ha kvar för sin påstådda huvuduppgift, den uppgift som socialdemokratin tillskrev henne, att ”göra upp med Ryssland”. Och då kommer historien att få bevittna en ”ärofull” fred mellan Europas två mest reaktionära makter, mellan Nikolaj som ödet förunnade enkla segrar över Habsburg-monarkin¹ och Österrike-Ungern (som måste placeras i samma klass som Turkiet och det helt igenom ruttna Persien), och Wilhelm, som ”gjorde upp” med Belgien och inte Ryssland.

När Västeuropas länder har sugits ut och förnedrats kommer alliansen mellan Hohenzollern och Romanov att leda till en period av mörkaste reaktion i Europa och hela världen.

Den tyska socialdemokratins nuvarande politik röjer vägen för denna ohyggliga fara. Och faran kommer att bli sanning om inte proletariatet i Europa griper in och på ett revolutionärt sätt lägger sig i dynastiernas och de kapitalistiska regeringarnas planer.

Kapitel IV Kriget mot väst

När dr Südekum kom tillbaka från sin diplomatiska resa till Italien, skrev han i *Vorwärts* att de italienska kamraterna inte tillräckligt klart insåg tsarismens karaktär. Vi håller med dr Südekum att en tysk har lättare att förstå tsarismens karaktär eftersom han dagligen själv upplever det preussisk-tyska enväldets karaktär. De två ”karaktärerna” är mycket nära besläktade med varandra.

Det tyska enväldet utgör en feodalt monarkistisk organisation som vilar på en mäktig kapitalistisk grund, som byggts upp av det senaste halvseklats utveckling. Vi har återigen lärt känna den tyska arméns styrka under dess nuvarande blodiga arbete, och det är en styrka som inte bara utgörs av landets omfattande materiella och tekniska resurser, och arbetarsoldaternas intelligens och precision, drillade som de är i industrins och sina egna klassorganisationers skola. Denna styrka har sin grund i junkrarnas officerskast, med sina ledartraditioner att förtrycka alla som befinner sig under en och underkasta sig de som befinner sig över en. Precis som den tyska staten är den tyska armén en feodalt monarkistisk organisation med outtömliga kapitalistiska tillgångar. De borgerliga pennfäktarna må pladdra allt de kan om den tyska pliktmänniskans överlägsenhet över den franska njutningsmänniskan. Den verkliga skillnaden ligger inte i rasmässiga egenskaper, utan i sociala och politiska förhållanden. Trots den allmänna värnplikten utgör den stående armén, denna slutna kår, denna självtillräckliga stat i staten, en kastorganisation, och för att kunna frodas måste den göra en konstgjord åtskillnad mellan de meniga och den konungliga topp som kröner befälshierarkin.

I sitt verk *Den nya armén* visade Jaurès att Frankrike bara kunde ha en försvarsarmé som byggde på beväpning av varenda medborgare, det vill säga en demokratisk armé, en milis. Den borgerliga franska republiken får nu betala priset för att ha gjort armén till en motvikt mot sin demokratiska statsorganisation. Med Jaurès’ ord skapade hon ”en blandregim där föråldrade former krockade med nyutvecklade former och neutraliserade varandra”. Det franska militära systemets grundläggande svaghet är just denna ojämvt mellan den stående armén och den republikanska regimen.

För Tyskland gäller motsatsen. Tysklands barbariska reaktionära politiska system ger henne en betydande militär överlägsenhet. Den tyska borgarklassen må klaga då och då när officerskårens

1 ”Den ryska diplomatin är bara intresserad av sådana krig”, skrev Engels 1890, ”som tvingar hennes allierade att bära huvudbördan för att skaffa fram trupper och drabbas av invasion, och endast ger de ryska trupperna uppgiften som reserver. För egen del för tsarismen bara krig mot avsevärt svagare länder, som Sverige, Turkiet och Persien.” - Trotskijs anmärkning.

pretorianska kåranda leder till utbrott som i Zabern.¹ De kanske grinar illa åt kronprinsen och hans paroll, ”Ge dom bara! Ge dom bara!” Den tyska socialdemokratin må rasa mot den systematiskt dåliga behandlingen av tyska soldater, som har orsakat dubbelt så många självmord i tyska kaserner jämfört med kaserner i andra länder. Men genom den tyska borgarklassen inte har någon som helst karaktär och det tyska socialistpartiet inte har kunna ingjuta någon revolutionär anda i proletariatet, har den härskande klassen ändå kunnat resa en enorm militaristisk byggnad och ställa den effektiva och intelligenta tyska arbetaren under Zabernhjältarnas kommando och deras paroll ”Ge dom bara!”

Med all rätt anger professor Hans Delbruck källan till Tysklands militära styrka i den gamla Teutoburgerwald-modellen.²

Det äldsta tyska krigarsystemet [skrev han] grundades på prinsarnas följe, en grupp speciellt utvalda krigare, och en massa av kämpar som utgjorde hela nationen. Vi har samma system idag. Så oerhört annorlunda dagens stridsmetoder är jämfört med våra förfäder i Teutoburgerwald! Vi har de moderna kulsprutornas tekniska underverk. Vi har en underbar organisation med enorma mängder trupper, och ändå är vårt militära system i grunden det samma. Krigsandan höjs till det yttersta och utvecklas till en grupp som en gång var liten men nu räknar många tusen, en grupp som svär sin krigsherre en trohetsed, och precis som den gamla tidens prinsar betraktar han dem som sina kamrater. Och under deras ledning står hela folket som utbildats och fostrats av dem. Här har vi hemligheten bakom den tyska nationens krigiska natur.

Den franska majoren Driant betraktar den tyska kejsaren i sin vita Kyrassiär-uniform,³ otvivelaktigt den mest imponerande militära uniformen i världen, och så republikan han tvingas vara fylls hans hjärta av en älskades svartsjuka. Och tänk att kejsaren tillbringar sin tid ”mitt i armén, den verkliga familjen Hohenzollern!” Majoren är fascinerad.

Den feodala kastens timme av politiskt och moraliskt förfall har slagit för länge sedan, men med hjälp av imperialismens bördiga jord kunde den återknyta banden till nationen. Och dessa band till nationen har trängt så djupt att major Driants förutsägelser, som han skrev för flera år sedan, faktiskt har besannats, trots att de hittills bara har verkat vara en hemlig bonapartists giftiga anstiftan eller en galnings enfaldiga smörja.

Kejsaren [skrev han] är högsta befälhavare, och bakom honom står hela den tyska arbetarklassen som en man... Babels socialdemokrater finns med i ledet med fingret på avtryckaren, och även

-
- 1 **Zabern** (Saverre): En gruvstad i Alsace som inte hade blivit helt förtyskad efter annekteringen (1870). Den blev 1913 scenen för motsättningar mellan armén och folket. Löjtnant baron von Forstner hade förolämpat den franska flaggan medan han drillade rekryter. Historien kom ut och rekryterna arresterades, anklagade för att ha avslöjat militära hemligheter. 10 november 1913 sköt tyska trupper mot folkmassorna och Forstner uppmanade dem att ge gruvarbetarna sina fiskar varma. 28 november sa Forstner att han hade blivit förolämpad på gatan och väpnade trupper skickades ut mot en grupp kvinnor, barn och krymplingar. Militärt undantagstillstånd utropades, hus genomsöktes och stadens domare och allmänna åklagare spärrades in över natten tillsammans med 28 andra. 3 december togs frågan upp i riksdagen. Krigsminister Falkenheyn vägrade att avslöja vilket straff Forstner hade fått. Riksdagen fällde kansler Bethmann Hollweg i en förtroendeomröstning med 293 röster mot 54. 19 december dömdes rekryterna till tre veckors fängelse för att de hade klagat. 4 januari frikände en militärdomstol den befälhavande officeren, Reuter, och Forstner. Kronprinsen gratulerade Forstner och uppmanade honom att ”inte ge tappt...” Reuter tilldelades också Röda örnen orden.
 - 2 **Teutoburgerwald**: På Augustus tid, år 9 e. kr., krossades en legion under ledning av Varus fullständigt av Hermans teutoner [ett antikt germanskt folk – öa] i Teutoburgerskogen i alperna.
 - 3 **Kyrassiär** är en medeltung till tung ryttare, rustad med kyrass av järn eller stål och hjälm och beväpnad med rak värja, pistoler och ibland karbin. - uppgift från wikipedia

de tänker bara på fosterlandets väl och ve. Det tio miljarder i krigsskadestånd som Frankrike måste betala kommer att bli till större hjälp för dem än de socialistiska hjärnsnöken som de levde på dagen innan.

Ja, och nu skriver till och med vissa socialdemokratiska(!) tidningar öppet och oförsämligt om detta framtida krigsskadestånd – dessutom ett krigsskadestånd inte på tio utan 20 eller 30 miljarder.

En tysk seger över Frankrike – enligt de tyska socialdemokraterna en beklaglig strategisk nödvändighet – skulle inte bara innebära ett nederlag för Frankrikes stående armé, utan först och främst att en feodalt monarkistisk stat besegrar en demokratiskt republikansk stat.

Ty Hindenburgs, Moltkes och Klucks gamla släkte, dessa medfödda specialister på massmord, är ett lika oundgängligt villkor för en tysk seger som 42 centimeters kanonen, det allra senaste i fråga om mänskligt tekniskt kunnande.

Hela den kapitalistiska pressen talar redan om den tyska monarkins orubbliga stabilitet, som har stärkts av kriget. Och tyska professorer, samma personer som utropade Hindenburg till doktor för alla vetenskaper, förkunnar redan att politiskt slaveri är en högre livsform.

De demokratiska republikerna och de så kallade monarkier som är underkastade den parlamentariska regimen, och alla andra underbara ting som höjdes till skyarna – hur lite de visade sig kunna stå emot stormen!

Detta skriver nu de tyska professorerna. Det är tillräckligt skamligt och förödmjukande att läsa vad de franska socialisterna säger, som visade sig vara alltför svaga för att bryta Frankrikes allians med Ryssland eller ens förhindra en återgång till tre års militärtjänst, men som när kriget började ändå tog på sig sina röda skjortor och drog iväg för att befria Tyskland. Men vi grips av en känsla av obeskrivlig indignation när vi läser den tyska socialistpressen, som likt hänförda slavar höjer de medfödda förtryckarnas hjältemodiga kast till skyarna för deras väpnade angrepp på franskt territorium.

15 augusti 1870, när de segerrika tyska arméerna närmade sig Paris, skrev Engels i ett brev till Marx, efter att ha beskrivit det förvirrade tillstånd som det franska försvaret befann sig i:

Trots det behöver inte en revolutionär regering, om den snart uppstår, förtvivla. Men den måste lämna Paris åt sitt öde, och fortsätta kriget från söder. Det är fortfarande möjligt att en sådan regering kan hålla ut tills den får vapen och ammunition och kan organisera en ny armé som gradvis kan tvinga tillbaka fienden till gränsen. Det vore rätt slut på kriget om båda länder kan visa att de inte går att erövra.

Och ändå finns det folk som skriker som berusade trälarna, ”Mot Paris!” Och de har fräckheten att åberopa Marx och Engels. På vilket sätt är de överlägsna de tredubbelt föraktade ryska liberalerna, som kröp på magen inför hans excellens militäröverbefälhavaren som kom med den ryska knutpiskan till östra Galizien. Detta tal om krigets rent ”strategiska” karaktär på västfronten är feigt övermod. Vem bryr sig om det? Förvisso inte de tyska härskande klasserna. De talar övertygelsens och maktens språk. De kallar saker och ting vid sitt rätta namn. De vet vad de vill och hur de ska kämpa för det.

Socialdemokraterna säger att kriget förs för den nationella självständighetens skull. ”Det är inte sant”, svarade herr Artur Dix:

Precis som förra seklets storpolitik fick sin speciella prägel av idén om Nationen, så befinner sig vårt århundrades världspolitiska händelser under den Imperialistiska tankens fana. Den imperialistiska tanke som är ödesbestämd att ge drivkraft, spelrum och målsättning åt de storas strävan efter makt. (Dix, **Der Weltwirtschaftskrieg**, 1914, s 3.)

Det tyder på ett glädjande skarpsinne [säger samme herr Artur Dix] från de som skötte krigsförberedelserna, att våra arméers framstöt mot Frankrike och Ryssland under krigets första skede ägde rum precis där det var som viktigast att hålla främmande arméer borta från värdefulla tyska mineraltillgångar, och ockupera de delar av fiendens territorium som kan komplettera våra egna underjordiska tillgångar. (**Ibid**, s 38.)

Den vänta-och-se ”strategi” som socialisterna nu talar tyst om, inleddes i själva verket med stöld av mineraltillgångar. Socialdemokraterna säger att kriget är ett försvarskrig. Men herr George Irmer säger klart och tydligt:

Folk borde inte prata som om det vore klart att den tyska nationen har anlant för sent för att tävla om världsekonomin och makten över världen, att världen redan är uppdelad. Har inte världen delats upp gång på gång under historiens alla epoker? (**Los vom Englischen Weltjoch**, 1914, s 42.)

Socialisterna försöker lugna oss med att Belgien bara har krossats tillfälligt och att Tyskland snart kommer att lämna sin belgiska inkvartering. Men herr Artur Dix vet mycket väl vad han vill och vem som har rätt och makt att vilja det. Han skriver att England uttryckligen mest av allt fruktar att Tyskland skulle få en väg ut till Atlanten.

Av just denna orsak [fortsätter han] kan vi varken släppa Belgien, eller på nytt låta någon annan stat som är eller kan bli en politisk lydstat till England få herravälde över kustlinjen från Ostend till Somme. Vi måste på ett eller annat sätt se till att ett säkert tyskt inflytande upprättas där.

Under de ändlösa striderna mellan Ostend och Dunkirk fullföljer den okränkbara ”strategin” även detta Berlin-börsens program.

Socialisterna säger att kriget mellan Frankrike och Tyskland bara är ett kort förspel till en långvarig allians mellan de två länderna. Men även här visar herr Artur Dix alla korten. Enligt honom ”finns det bara ett svar: att försöka ödelägga Englands världshandel och rikta dödliga slag mot den engelska statens ekonomi.”

”Målet för det tyska kejsardömet utrikespolitik under nästa årtionde står klart angivet”, förkunnar professor Franz von Liszt. ”Vår paroll måste vara ’Skydda oss mot England’.” (**Em mittel-europäischer Staatenverband**, 1914, s 24.)

”Vi måste krossa den mest förrädiska och illvilliga av våra fiender”, skriker en tredje. ”Vi måste bryta det tyranni som England med hjälp av usel egoism och skamligt förakt för rätt och rättvisa utövar över haven.”

Kriget riktar sig inte mot tsarismen utan först och främst mot Englands överlägsenhet till sjöss.

”Man kan säga”, erkänner professor Shiehmann, ”att ingen av våra segrar har glatt oss så mycket som engelsmännens nederlag vid Maubeuge och St Quentin den 28 augusti.”

De tyska socialdemokraterna säger att det främsta syftet med kriget är att ”göra upp med Ryssland”. Men herr Rudolf Theuden är öppenhjärtig och rättfram och vill ge Galizien till Ryssland och norra Persien på köpet. Då skulle Ryssland ”ha fått så att hon är nöjd för decennier framåt. Tack vare det kanske vi till och med skulle kunna bli vän med henne.”

”Vad bör vi få ut av kriget?”, frågar Theuden, och svarar själv:

Mest betalt måste vi ha av Frankrike. Frankrike måste ge oss Belfort, den del av Lorraine som gränsar till Moselle och, om de gör hårt motstånd, den del som gränsar till Maas. Om vi gör Maas och Moselle till gränsloder mot Tyskland så kanske Frankrike en dag vänjer sig av med tanken på att göra Rhen till gräns mot Frankrike.

De borgerliga politikerna och professorerna säger att England är huvudfiende, att Belgien och Frankrike är porten till Atlanten, att förhoppningarna om krigsskadestånd från Ryssland hursomhelst bara är en utopi, att Ryssland är mer användbart som vän än som fiende, att Frankrike måste betala med jord och guld – och *Vorwärts* uppmanar de tyska arbetarna att ”hålla ut tills slutsegern är vår”.

Ändå säger *Vorwärts* att kriget förs för den tyska nationens självständighets skull och för att befria det ryska folket. Vad betyder det? Naturligtvis måste vi leta efter idéer, logik och sanning där de inte finns. Det handlar helt enkelt om att såret av antislaviska stämningar har brustit och illaluktande var rinner ut över arbetarpressens sidor. Om de förtryckta klasserna alltför sakta och trögt går framåt på vägen mot frihet, så är det uppenbart att de till sist måste släpa alla sina förhoppningar och löften genom lera och blod innan en ren, oklanderlig röst uppstår i deras själ – den revolutionära ärans röst.

Kapitel V Försvarskriget

Vi måste undvika denna fara (det ryska enväldet) och skydda vårt lands kultur och självständighet. På så sätt kommer vi att hålla vårt ord, och göra vad vi alltid har sagt att vi skulle göra. I farans stund kommer vi inte att svika fosterlandet... Vägleda av dessa principer röstar vi för krigskrediterna.

Så lät tyska socialdemokratiska riksdagsgruppens deklaration som Haase läste upp i riksdagen den 4 augusti.

Här nämns bara fosterlandsförsvaret. Inte ett ord sägs om krigets uppdrag att ”befria” Rysslands folk, som den socialdemokratiska pressen senare besjög i alla möjliga tonarter. Men den socialistiska pressens logik gick inte i takt med sin patriotism. Ty samtidigt som den gjorde desperata försök att framställa kriget som ett rent försvarskrig för att skydda Tysklands egendomar, så beskrev den samtidigt kriget som ett revolutionärt offensivt krig för att befria Ryssland och Europa från tsarismen.

Vi har redan med tillräcklig tydlighet visat varför Rysslands folk har all anledning att tacka nej till den hjälp som erbjuds dem under vapenhot från Hohenzollerns bajonetter. Men hur är det med krigets ”defensiva” natur?

Mer än vad som sägs i socialdemokratins deklaration överraskas vi av vad den döljer och inte säger. Trots att Hollweg redan hade förkunnat i riksdagen att brottet mot Belgiens och Luxemburgs neutralitet var ett sätt att angripa Frankrike, så nämner inte Haase detta faktum med ett enda ord.

Denna tystnad är så ofantlig att man frestas att läsa deklARATIONEN en andra och tredje gång. Men förgäves. Deklarationen är skriven som om länder som Belgien, Frankrike och England aldrig har funnits på den tyska socialdemokratins politiska karta.

Men fakta upphör inte att vara fakta bara för att de politiska partierna blundar för dem. Och varje medlem i internationalen har rätt att fråga kamrat Haase följande fråga: "Vilken del av de fem miljarder som den socialdemokratiska gruppen röstade på var ämnad för att ödelägga Belgien?" Det kanske var oundvikligt att ödelägga det belgiska fosterlandet för att kunna försvara det tyska fosterlandet mot det ryska enväldet. Men varför teg den tyska socialdemokratiska riksdagsgruppen om denna fråga?

Orsaken är uppenbar. Under sina ansträngningar att göra kriget populärt hos massorna använde den engelska liberala regeringen förevändningen att man måste försvara Belgiens neutralitet och Frankrikes integritet, men bortsåg helt och hållet från sin allians med den ryska tsarismen. På samma sätt och med samma motiv talar den tyska socialdemokratin bara om kriget mot tsarismen, men nämner inte ens Belgien, Frankrike och England vid namn. Allt detta är givetvis inte särskilt smickrande för tsarismens internationella rykte. Ändå är det beklämmande att den tyska socialdemokratin ska offra sitt goda namn för att uppmana till krig mot tsarismen. Lassalle sa att varje stor politisk aktion bör inledas med ett uttalande om hur saker och ting ligger till. Varför börjar då försvaret av fosterlandet med en förlägen tystnad om hur det ligger till? Eller kanske den tyska socialdemokratin inte tycker att det var en "stor politisk aktion"?

Hursomhelst är begreppet fosterlandsförsvar ett vitt och mycket elastiskt begrepp. Världskatastrofen inleddes med Österrikes ultimatum till Serbien. Österrike vägledades givetvis bara av behovet att försvara sina gränser mot sin oroliga granne. Österrikes stöd var Tyskland. Och som vi redan vet drevs Tyskland av behovet att skydda sin egen stat. "Det vore vansinne", skrev Ludwig Quessel angående detta ämne, "att tro att man kan riva bort en vägg på detta ytterst komplicerade byggnadsverk (Europa) utan att riskera hela byggnadens säkerhet."

Tyskland inledde sitt "försvarskrig" genom att angripa Belgien, ett brott mot Belgiens neutralitet som bara påstods vara ett sätt att med minsta möjliga motstånd bryta igenom till Frankrike. En militär seger över Frankrike skulle också bara vara en strategisk händelse under försvaret av fosterlandet. Vissa tyska patrioter ansåg inte denna tolkning av saker och ting vara helt rimlig, och de hade goda skäl att misstro den. De misstänkte att det fanns ett motiv som mycket bättre motsvarade verkligheten. Ryssland hade inlett en ny period av militära förberedelser, och skulle inom två eller tre år vara ett mycket större hot mot Tyskland. Och under samma period skulle Frankrike ha hunnit fullborda sin treåriga reform av armén. Är det alltså inte uppenbart att ett klokt självförsvar krävde att Tyskland inte skulle vänta på att fienderna skulle angripa, utan skulle föregripa dem med två år och omedelbart gå på offensiven? Och är det dessutom inte uppenbart att detta angreppskrig, som Tyskland och Österrike medvetet provocerade fram, i själva verket är ett preventivt försvarskrig?

Dessa två uppfattningar kombineras ofta. Det finns dock en liten motsättning mellan dem. Enligt den ena uppfattningen ville inte Tyskland ha krig nu utan blev påtvingad det av trippelententen, men den andra antyder att kriget var ofördelaktigt för ententen nu och därför var Tyskland tvunget att ta initiativet och inleda kriget nu. Men vad gör väl det om det finns en motsättning? Den kan enkelt skylas över och förlikas med det försonande begreppet försvarskrig.

Men motståndarna ifrågasatte på ett framgångsrikt sätt Tysklands försök att inta en fördelaktig defensiv position. Av självbevarelsedrift kunde inte Frankrike gå med på att Ryssland besegrades. Englands motiv för att ingripa var att de brittiska öarna omedelbart hotades om Tysklands ställning

vid Engelska kanalens mynning stärktes. Slutligen talade även Ryssland bara om självförsvar. Det är sant att ingen hotade ryskt territorium. Men nationella besittningar består ju inte bara av territorier, utan även av andra abstrakta faktorer, bland dem inflytande över svagare stater. Serbien ”tillhör” den ryska inflytelsesfären och fyller både syftet att upprätthålla den så kallade maktbalansen på Balkan och balansen mellan ryskt och österrikiskt inflytande. Ett framgångsrikt österrikiskt angrepp på Serbien hotade att rubba denna maktbalans till Österrikes fördel, och innebar därmed ett indirekt angrepp på Ryssland. Sasonov hittade otvivelaktigt sitt starkaste argument i Quessels ord: ”Det vore vansinne att tro att man kan riva bort en vägg på detta ytterst komplicerade byggnadsverk (Europa) utan att riskera hela byggnadens säkerhet.”

Det är överflödigt att tillägga att även Serbien och Montenegro, Belgien och Luxemburg, skulle kunna lägga fram bevis för sin politiks defensiva karaktär. Alltså var alla länder på defensiven, ingen var angripare. Men om det är så, vad är det då för mening att ställa påståendena om försvars- och angreppskrig mot varandra? De kriterier som används skiljer sig avsevärt, och är inte sällan helt oförenliga.

Det avgörande för oss socialister är frågan om krigets historiska roll. Är syftet med kriget att eftertryckligt gynna produktivkrafterna och statens organisering och påskynda enandet av arbetarklassens styrkor? Eller är motsatsen sann, kommer det att fungera som ett hinder? Denna materialistiska bedömning av krig står över alla formella eller yttre överväganden, och den hänger inte ihop med frågan om försvar eller anfall. Och ändå kan dessa formella beskrivningar av ett krig ibland mer eller mindre riktigt ange krigets faktiska innebörd. När Engels sa att tyskarna 1870 befann sig på defensiven tänkte han absolut inte på de närmast föreliggande politiska och diplomatiska omständigheterna. Det viktigaste för honom var att Tyskland kämpade för sin rätt till nationell enhet, vilket var ett nödvändigt villkor för landets ekonomiska utveckling och för att proletariatet skulle befästas socialistiskt. I samma mening förde de kristna folken på Balkan ett försvarskrig mot Turkiet och kämpade för sin rätt till en självständig nationell utveckling mot det utländska styret.

Frågan om vilka omedelbara internationella politiska förhållanden som leder till krig är oberoende av vilket värde kriget har utifrån historiskt materialistisk synvinkel. Tysklands krig mot den bonapartistiska monarkin var historiskt oundvikligt. I det kriget befann sig rätten till utveckling på Tysklands sida. Men dessa historiska tendenser bestämde inte i sig själva frågan om vilken kontrahent som ville provocera fram ett krig just år 1870. Idag vet vi mycket väl att det var internationella politiska och militära överväganden som fick Bismarck att ta initiativet. Men motsatsen kunde mycket väl ha varit fallet. Om Napoleon III:s regering hade varit mer förutseende och kraftfull, så kunde den ha föregripit Bismarck och inlett kriget några år tidigare. Det skulle på ett radikalt sätt ha förändrat händelsernas omedelbara politiska uttryck, men hade inte gjort någon skillnad vad gäller en historisk bedömning av kriget.

På tredje plats kommer diplomatin. Den har en tvåfaldig uppgift att fylla. För det första måste den få kriget att börja vid den tidpunkt som är mest gynnsam för det egna landet utifrån både internationell och militär ståndpunkt. För det andra måste den utnyttja metoder som i den allmänna opinionens ögon lägger ansvaret för den blodiga konflikten på fiendens regering. En av den socialistiska politiska agitationens viktigaste uppgifter är att avslöja dessa diplomatiska knep, lurendrejeri och bluffar. Men oavsett om vi lyckas med detta, så är det uppenbart att de diplomatiska intrigerna i sig själva inte betyder någonting varken vad gäller krigets historiska roll eller vem som verkligen inleder det. Bismarcks skickliga manövrar tvingade Napoleon III att förklara krig mot Preussen, även om initiativet egentligen kom från den tyska sidan.¹ Därefter följer den rent militära aspekten. De

1 **Bismarcks manövrar:** se not 3, sid 10.

strategiska operationsplanerna kan i huvudsak beräknas för försvar eller anfall, oavsett vilken sida som förklarar krig och under vilka förhållanden. Slutligen spelar den taktik som används under det inledande genomförandet av planen inte sällan en stor roll för att strategiskt betrakta kriget som ett försvars- eller angreppskrig.

Det är bra [skrev Engels till Marx 31 juli 1870] att fransmännen anföll först på tysk mark. Om tyskarna slår tillbaka invasionen och följer upp med att invadera franskt territorium, kommer det säkerligen inte att ge samma intryck som om tyskarna hade marscherat in i Frankrike utan en föregående invasion. På så sätt blir kriget från fransk sida mer bonapartistiskt.

Detta klassiska exempel, det fransk-preussiska kriget, visar således att kriterierna för att bedöma om ett krig är ett försvarskrig eller ett angreppskrig är fyllda av motsättningar redan när två nationer drabbas samman. Och ännu mycket mer när det rör en sammandrabbning mellan flera nationer. Om vi reder ut oredan ordentligt kommer vi fram till följande samband mellan inslaget av försvar och anfall: tyskarnas¹ första taktiska drag borde (åtminstone enligt Engels uppfattning) ha varit att få folket att uppleva att ansvaret för angreppet låg hos Frankrike. Och ändå var Tysklands hela strategiska plan definitivt av aggressiv karaktär. Bismarcks diplomatiska drag tvingade Bonaparte att förklara krig mot sin vilja och på så sätt framstå som den som störde freden i Europa, trots att det var den preussiska regeringen som tog det militärt-politiska initiativet till kriget. Dessa omständigheter är ingalunda av liten betydelse när man historiskt bedömer kriget, men de är definitivt inte de enda.

En av krigets orsaker var tyskarnas allt större strävan efter nationellt självbestämmande, och det stod i konflikt med den franska monarkins härskaranspråk. Men detta nationella ”försvarskrig” ledde till en annektering av Alsace-Lorraine och under sitt nästa skede till ett härskar- och erövringskrig.

Brevväxlingen mellan Marx och Engels visar att deras inställning till kriget 1870 i första hand vägledades av historiska överväganden. Det var naturligtvis inte ointressant för dem vem som förde kriget och hur det fördes. ”Vem skulle ha trott att det var möjligt”, skrev Marx bittert, ”att ett nationalistiskt krig i Tyskland 22 år efter 1848 skulle kunna få sådana teoretiska uttryck.” Men för Marx och Engels var det krigets objektiva resultat som var avgörande. ”Om Preussen segrar kommer det att medföra en centralisering av statsmakten – och det gynnar centraliseringen av den tyska arbetarklassen.”

Liebnecht och Bebel utgick från samma historiska bedömning av kriget och tvingades att inta en direkt politisk ståndpunkt till det. Den stod på intet vis i motsättning till Marx’ och Engels’ uppfattningar, utan det var tvärtom med deras fullständiga samtycke som Liebnecht och Bebel vägrade ta något som helst ansvar för kriget i riksdagen. Det uttalande de lämnade in löd:

Vi kan inte bevilja de krigsanslag som riksdagen ombeds ge, eftersom det vore ett förtroendevotum för den preussiska regeringen... I egenskap av principiella motståndare till alla sorts härskarkrig, i egenskap av socialistiska republikaner och medlemmar i den Internationella arbetarassociationen, som utan hänsyn till nationalitet kämpar mot alla förtryckare och strävar efter att ena alla förtryckta i ett enda stort brödraskap, kan vi inte förklara oss varken direkt eller indirekt för det nuvarande kriget.

Schweitzer agerade på ett annat sätt. Han använde den historiska bedömningen av kriget som en

1 I engelska originalet står ”fransmännen” men av sammanhanget framgår att det ska vara ”tyskarna” - öa.

direkt vägledning för sin taktik – en av de mest riskabla av alla villfarelser! - och röstade för krigs-anslagen och därmed Bismarcks politik. Men om den socialdemokratiska saken skulle kunna bli hjälpt av den statliga centralisering som skulle uppstå ur kriget, måste arbetarklassen ända från början ställa sin egen revolutionära klasscentralisering mot junkrarnas härskarcentralisering, och arbetarnas centralisering måste vara fylld av misstro mot härskarna.

Schweitzers politiska inställning upphävde just de konsekvenser av kriget som hade fått honom att ge sin förtroenderöst till krigets upphovsmän.

När Bebel 40 år senare gjorde en balansräkning över sitt livsverk, skrev han:

Den inställning som Liebknecht och jag tog vid krigsutbrottet och under det fortsatta kriget har under flera år varit ämne för diskussion och våldsamma angrepp, till en början till och med inom partiet, om än bara under en kort period. Sedan medgav de att vi hade haft rätt. Jag medger att jag inte på något sätt ångrar vår inställning, och om vi i början av kriget hade känt till det vi fick reda på under de följande åren genom officiella och inofficiella avslöjanden, så hade vår inställning ända från början ha varit ännu hårdare. Vi skulle inte bara ha avstått från att rösta på de första krigskrediterna, som vi gjorde, utan skulle ha röstat mot dem. (*Självbiografi*, del II, s 167.)

Om vi jämför Liebknecht-Bebels uttalande från 1870 med Haases deklARATION 1914 så måste vi dra slutsatsen att Bebel hade fel när han skrev, ”Sedan medgav de att vi hade haft rätt.” Ty omröstningen 4 augusti var i allra högsta grad ett fördömande av Bebels politik 44 år tidigare, eftersom Bebel enligt Haases språkbruk hade svikit fosterlandet i farans stund. Vilka politiska grunder och överväganden fick det tyska proletariats parti att överge sina ärorika traditioner? Hittills har man inte fört fram ett enda vägande skäl. Alla argument som har anförts är fyllda av motsättningar. De är som diplomatiska kommunikéer som skrivs för att rättfärdiga en redan fullbordad handling. *Die Neue Zeits* ledarskribent skriver – med kamrat Kautskys välsignelse – att Tysklands hållning gentemot tsarismen är densamma som mot bonapartismen 1870. Han citerar till och med ett brev från Engels: ”Alla det tyska folkets klasser förstod att det först och främst handlade om deras nationella existens, och därför föll de genast in i ledet.” Av samma orsak, får vi höra, har den tyska socialdemokratin nu fallit in i ledet. Det handlar om nationens existens. ”Byt ut bonapartismen mot tsarismen så är Engels ord lika sanna idag.” Och ändå kvarstår faktum att Bebel och Liebknecht demonstrativt vägrade rösta både på pengar och på förtroende för regeringen 1870. Gäller då inte även det om vi ”byter ut bonapartismen mot tsarismen”? Man har inte ens bevärdigat sig att besvara denna fråga.

Men vad skrev egentligen Engels i sitt brev om arbetarpartiets taktik?

”Under sådana omständigheter förefaller det mig omöjligt för ett tyskt politiskt parti att förespråka fullständig obstruktion, och ställa alla möjliga mindre överväganden framför huvudfrågan.” Fullständig obstruktion! Men för ett politiskt parti är det en enorm klyfta mellan fullständig obstruktion och fullständig kapitulation. Och det var denna klyfta som skilde Bebels och Schweitzers uppfattningar åt 1870. Marx och Engels var med Bebel mot Schweitzer. Kamrat Kautsky kunde ha upplyst sin ledarskribent, Hermann Wendel, om detta faktum. Och det är rent förtal av de döda att som Simplicissimus förlika Bebels och Bismarcks skuggor i himlen. Om Simplicissimus och Wendel har rätt att väcka någon från graven för att bekräfta den tyska socialdemokratins nuvarande taktik så är det inte Bebel utan Schweitzer. Det är Schweitzers skugga som nu kväver det tyska proletariats politiska parti.

Men liknelsen mellan det fransk-preussiska kriget och det nuvarande kriget är ytlig och ytterst missvisande. Låt oss lämna alla internationella förhållanden därhän. Låt oss glömma att kriget först och främst innebar ödeläggelse av Belgien och att Tysklands huvudstyrka inte kastades mot tsarismen utan mot det republikanska Frankrike. Låt oss bortse från att krigets utgångspunkt var att krossa Serbien, och att ett av dess syften var att stärka och befästa den ärkereaktionära staten Österrike-Ungern. Vi tänker inte dröja vid det faktum att den tyska socialdemokratins inställning innebar ett hårt slag för den ryska revolutionen, som under de två åren innan kriget på nytt hade flammats upp i ett uppror. Vi tänker blunda för alla dessa fakta, precis som den tyska socialdemokratin gjorde den 4 augusti, när de inte såg att det fanns något Belgien, Frankrike, England, Serbien eller Österrike-Ungern i världen. Vi ska bara förutsätta att Tyskland finns.

1870 var det väldigt lätt att bedöma krigets historiska innebörd. ”Om Preussen vinner kommer centraliseringen av statsmakten att gynna centraliseringen av den tyska arbetarklassen.” Och nu?

Vilka effekter skulle en preussisk seger nu få på den tyska arbetarklassen? Den enda territoriella utvidgning som den tyska arbetarklassen skulle kunna välkomna, eftersom den skulle fullborda deras nationella förening, är en union mellan det tyska Österrike och Tyskland. Varje annan utvidgning av det tyska fosterlandet innebär ytterligare ett steg mot att omvandla Tyskland från en nationell stat till en stat av flera nationaliteter, och följaktligen att man inför omständigheter som försvårar proletariats klasskamp.

Ludwig Frank hoppades – och han uttryckte denna förhoppning med språket hos en senkommen lassallean – att han senare, efter ett segerrikt krig, skulle kunna ägna sig åt ett ”inhemskt uppbygge” av staten. Utan tvivel kommer Tyskland att behöva hans ”inhemska uppbygge” lika mycket efter en seger som före kriget. Men kommer en seger att underlätta detta arbete? Ingenting i varken Tysklands eller något annat lands historiska erfarenheter berättigar några sådana förhoppningar.

Vi betraktade de tyska härskarnas göranden och låtanden (efter segern 1870) som en självklar sak [skriver Bebel i sin självbiografi]. Det vara bara en illusion att som partiets verkställande utskott tro att det skulle uppstå en mer liberal anda under den nya samhällsordningen. Och denna mer liberala regim skulle beviljas av samma person som dittills hade varit dess allra största fiende, inte bara till en demokratisk utveckling utan till och med till varje liberal tendens, och som nu som segerherre satte hälen på sin kyrassjärstövél över halsen på det nya kejsardömet. (Självbiografi, del II, s 188.)

Det finns absolut ingen anledning att förvänta sig att en seger uppifrån skulle leda till andra resultat idag. Tvärtom. 1870 var det preussiska junkerdömet tvunget att först anpassa sig till en ny kejsarlig samhällsordning. Det kunde inte känna sig säkert i sadeln med en gång. De antisocialistiska lagarna kunde genomdrivas först åtta år efter segern över Frankrike.¹ Under dessa 44 år har det preussiska junkerdömet blivit ett kejsarligt junkerdöme. Och om junkerdömet, efter ett halvt sekels intensiv klasskamp, skulle hamna i ledningen för en segerrik nation, då finns det inga tvivel om att det inte behöver Ludwig Franks tjänster för att bygga upp staten, om han återvänder tryggt från de tyska segrarnas fält.

Men betydligt viktigare än att en tysk seger skulle stärka härskarnas ställning, är det inflytande denna seger skulle få på proletariatet. Kriget uppstod på grund av imperialistiska motsättningar

1 **Antisocialistiska lagar:** Förbereddes av Bismarck 1862 och infördes redan innan de antogs av riksdagen i oktober 1878. All utomparlamentarisk socialistisk verksamhet förbjöds. Lagarna avskaffades 1890, samma år som Bismarck avsattes.

mellan de kapitalistiska staterna, och som vi redan har sagt kan en tysk seger bara innebära att Tyskland erövrar territorium på Belgiens, Frankrikes och Rysslands bekostnad, att hennes fiender påtvingas handelsavtal, och nya kolonier. Därefter skulle proletariatets klasskamp äga rum på grundval av ett tyskt imperialistiskt herravälde, arbetarklassen skulle vilja bibehålla och utveckla detta herravälde, och den revolutionära socialismen skulle för lång tid framåt dömas till rollen av en propagandistisk sekt.

Marx hade rätt 1870, när han förutsåg att de tyska segrarna skulle leda till en snabb utveckling av den tyska arbetarrörelsen under den vetenskapliga socialismens fana. Men nu pekar de internationella förhållandena på en rakt motsatt prognos. En tysk seger skulle ta loven av den revolutionära rörelsen, den skulle slätas ut teoretiskt och de marxistiska idéerna skulle dö ut.

Kapitel VI Vad har socialister med kapitalistiska krig att göra?

Men man säger oss att den tyska socialdemokratin inte vill ha seger. Vårt svar måste för det första vara att det inte är sant. Vad den tyska socialdemokratin vill står i dess press. Med två eller tre undantag påpekar de socialistiska tidningarna dagligen för de tyska arbetarna att en seger för den tyska armén är en seger för dem. Erövringen av Maubeuge, sänkandet av tre engelska krigsskepp och Antwerpens fall gav upphov till samma känslor i den socialdemokratiska pressen som annars uppväcks när man har vunnit ett nytt valdistrikt eller segrat i en lönetvist. Vi får inte glömma att den tyska arbetarpressen, partipressen såväl som fackföreningstidningarna, är en kraftfull mekanism och den har ersatt skolningen av folkets vilja till klasskamp med att skola folket att vilja ha militära segrar. Jag tänker inte på enstaka tidningars gräsliga chauvinistiska överdrifter utan den underliggande känslan hos de socialdemokratiska tidningarnas överväldigande majoritet. Signalen till denna inställning verkar ha givits av riksdagsgruppens röst den 4 augusti.

Men gruppen tänkte inte på en tysk seger. Den ansåg bara att den hade till uppgift att undvika faran av yttre hot, att försvara fosterlandet. Det var allt. Och här återkommer vi till frågan om försvars- eller angreppskrig. Den tyska pressen, inklusive de socialdemokratiska tidningarna, upprepar ständigt att det är Tyskland av alla länder som befinner sig på defensiven i detta krig. Vi har redan diskuterat kriterierna för hur man avgör skillnaden mellan ett angrepps- och ett försvarskrig. Kriterierna är många och motsägelsefulla. Men i det nuvarande fallet vittnar de enhälligt om att Tysklands militära aktioner inte kan tolkas som ett försvarskrig. Men det påverkar absolut inte socialdemokratins taktik.

Som vi redan känner till, är den nya tyska imperialismen ur historisk synvinkel definitivt aggressiv. Den tyska imperialismen tvingas framåt av den inhemska industrins febrila utveckling, och den stör den gamla maktbalansen mellan staterna och spelar första fiolen i kapprustningen.

Ur världspolitisk synvinkel verkade tillfället ytterst gynnsamt för Tyskland att ge sina rivaler ett förkrossande slag – men det minskar inte Tysklands fienders skuld ett dyft.

Den diplomatiska synen på händelserna lämnar inga tvivel om Tysklands ledande roll under Österrikes provokationer mot Serbien. Det faktum att den tsaristiska diplomatin som vanligt var ännu mer avskryvande förändrar inte detta.

Ur strategisk synvinkel grundades hela det tyska fälttåget på en enorm offensiv.

Och slutligen: ur taktisk synvinkel var den tyska arméns första drag ett brott mot Belgiens neutralitet.

Om allt detta är försvar, vad är då ett angrepp? Men även om de händelser som har framställts med

diplomatins språk skulle kunna tillåta andra tolkningar – trots att Vitbokens första två sidor är mycket klar över deras innebörd – så kan inte arbetarklassens revolutionära parti ha några andra kriterier för att bestämma sin politik än de dokument som läggs fram av den regering som har allra störst intresse av att lura det:

Bismarck lurade hela världen [skriver Bebel] och visste hur man skulle få folk att tro att det var Napoleon som provocerade fram kriget, medan han, den fredsälskande Bismarck, och hans politik blev angripen.

De händelser som föregick kriget var så missvisande att det faktum att Frankrike var helt oförberett på kriget, vilket hon själv förkunnade, oftast förbisågs, medan Tyskland, som verkade vara det land som blev angripen, hade förberett kriget ända ner till minsta vagnspik, och mobiliseringarna genomfördes med ett urverks precision. (**Självbiografi**, del III, s 167-68.)

Efter denna tidigare historiskt liknande händelse kunde man förvänta sig lite mer kritisk försiktighet från socialdemokratins sida.

Det stämmer att Bebel mer än en gång upprepade sin försäkran att socialdemokratien i händelse av ett angrepp på Tyskland skulle försvara sitt fosterland. Vid partikongressen i Essen¹ svarade Kautsky honom:

Enligt min uppfattning kan vi inte fullt och fast lova att dela regeringens krigsentusiasm varje gång vi är övertygade om att landet hotas av ett angrepp. Bebel tror att vi är mycket mer utvecklade än vad vi var 1870 och att vi nu alltid kan avgöra om det hotande kriget verkligen är ett angreppskrig. Jag skulle inte vilja ta på mig det ansvaret. Jag skulle inte våga garantera att vi kan ta ett riktigt beslut varje gång, att vi alltid kommer att veta om regeringen lurar oss, eller om den verkligen företräder nationens intressen mot ett angreppskrig... Igår var det den tyska regeringen som var aggressiv, imorgon kommer det att vara den franska regeringen och vi kan inte veta om det nästa dag kan vara den engelska regeringen. Regeringarna ber ständigt varandra om tjänster. När det handlar om krig bryr vi oss i själva verket inte om den nationella utan den internationella frågan. Ty ett krig mellan stormakterna kommer att bli ett världskrig och kommer att påverka hela Europa, inte bara två länder. En dag kanske den tyska regeringen kan få det tyska proletariatet att tro att den blir angripen. Den franska regeringen kanske gör samma sak med sina undersåtar, och då skulle vi ha ett krig där franska och tyska arbetare följer sina respektive regeringar med samma entusiasm, och mördar varandra och skär halsen av varandra. Vi måste undvika denna tänkbara möjlighet, och den går att undvika om vi inte använder kriteriet angrepps- eller försvarskrig, utan proletariatets intressen, som på samma gång är internationella intressen... Lyckligtvis är det en missuppfattning att anta att den tyska socialdemokratien i händelse av krig skulle vilja döma utifrån nationella och inte internationella överväganden, och skulle känna sig som i första hand ett tyskt och därefter ett proletärt parti.

På ett lysande klart sätt avslöjar Kautsky den fruktansvärda fara – nu en ännu mer fruktansvärd verklighet – som ligger inneboende i försöken att göra socialdemokratins ståndpunkter beroende av en vag och motsägelsefull formell bedömning av om ett krig är ett försvars- eller angreppskrig. I sitt svar sa Bebel inget av vikt, och hans ståndpunkt verkade helt oförklarlig, i synnerhet efter hans egna erfarenheter 1870.

Men trots sina teoretiska brister hade Bebels ståndpunkt en alldeles bestämd politisk innebörd. De imperialistiska tendenser som krigsfaran ledde till innebar att socialdemokratien inte kunde förvänta

¹ Partikongressen i Essen ägde rum 1907.

sig att bli räddad av att endera av de krigförande parterna skulle segra. Just därför riktade den helt och hållet in sig på att förhindra kriget, och dess viktigaste uppgift bestod av att göra regeringarna oroliga över vad kriget skulle leda till.

”Socialdemokratin”, sa Bebel, ”kommer att gå mot varje regering som tar initiativ till krig.” Han avsåg detta som ett hot mot Wilhelm II:s regering. ”Räkna inte med oss om ni någon dag beslutar er för att använda era kanoner och slagskepp.” Sedan vände han sig till Petrograd och London: ”Det är bäst att de aktar sig för att angripa Tyskland utifrån missbedömningen att den mäktiga tyska socialdemokratins obstruktionspolitik har medfört att landet är inhemskt försvagat.”

Bebels tanke var ingen politisk doktrin utan ett politiskt hot, som riktades åt två håll samtidigt, mot hemmafronten och utrikesfronten. Hans enda envisa svar på alla historiska och logiska invändningar var: ”Vi kommer att hitta ett sätt att avslöja de regeringar som vidtar de första åtgärderna i riktning mot krig. Vi är tillräckligt duktiga för det.”

Denna den tyska socialdemokratins och även det internationella partiets hotfulla inställning var inte resultatlös. De olika regeringarna gjorde faktiskt ansträngningar för att skjuta upp krigsutbrottet. Men inte nog med det. Härskarna och diplomaterna var dubbelt noggranna med att anpassa sina åtgärder till massornas pacifistiska hållning. De tisslade och tasslade med de socialistiska ledarna, snokade runt på internationalens kontor och skapade på så sätt en stämning som gjorde det möjligt för Jaurès och Haase att några dagar innan krigsutbrottet i Bryssel förkunna att deras egna regeringar bara hade till mål att bevara freden.¹ Och när stormen bröt ut letade socialdemokraterna i alla länder efter de skyldiga – på andra sidan gränsen. Så fort de första skotten avlossades vid fronten förlorade Bebels yttrande, som i form av ett hot hade spelat en definitiv roll, all betydelse. Det fruktansvärda som Kautsky hade förutspått ägde rum.

Det som vid en första anblick är mest förvånande med allt detta, är att socialdemokratin faktiskt inte hade upplevt något behov av politiska kriterier. Under den katastrof som har drabbat internationalen har argumenten varit märkligt ytliga. De har motsagt varandra, har bytt grundval och bara varit av sekundär betydelse, eftersom kärnpunkten har varit att fosterlandet måste försvaras. Oavsett krigets historiska följder, oavsett demokratin och klasskampen, så måste vi försvara vårt historiskt ärvda fosterland. Och inte bara därför att vår regering ville ha fred och ”angreps på ett svekfullt sätt”, som de internationella dussinförfattarna framställde det, utan därför att oavsett hur det provocerades fram, oavsett vem som hade rätt eller fel, så utsätter kriget när det väl bryter ut alla krigförande länder för faran av invasion och erövring. Teoretiska, politiska, diplomatiska och militära överväganden faller i smulor som under en jordbävning, storbrand eller översvämning. Regeringen med sin armé upphöjs till den enda kraft som kan skydda och rädda folket. De stora folkmassorna återgår i själva verket till ett förpolitiskt tillstånd. Massornas känslor, denna grundläggande reflex på katastrofen, behöver inte kritiseras i så måtto som det bara är en tillfällig känsla. Men socialdemokratins inställning är en helt annan sak, eftersom de är massornas ansvariga politiska företrädare. De besuttna klassernas politiska organisationer och i synnerhet regeringen följde inte bara med strömmen. De började omedelbart arbeta ytterst intensivt och på alla möjliga sätt för att höja denna opolitiska känsla och förena massorna kring armén och regeringen. Socialdemokratin inte bara lät bli att vara lika aktiv fast åt motsatt håll, utan vek sig från första stund för regeringens politik och massornas känslor. Och istället för att beväpna massorna med kritikens och misstrons vapen, om än bara passiv kritik och misstro, så drev den med hela sin inställning folket ner längs denna väg till ett

1 Efter ett möte med den internationella socialistiska byrån i Bryssel den 29 juli 1914, talade Jaurès, de franska socialisternas erkända ledare, och den tyska socialdemokratins ordförande och ledare för riksdagsgruppen Haase inför ett välbesökt offentligt möte. Jaurès lade demonstrativt armen runt Haase, till publikens applåder.

förpolitiskt tillstånd. Den avsåg sina traditioner och politiska löften sedan 50 år med en slående beredvillighet som minst av allt var ämnad att injaga respekt i härskarna.

Bethmann-Hollweg förkunnade att den tyska regeringen var helt överens med det tyska folket, och efter *Vorwärts* öppna bekännelse och med tanke på socialdemokratins inställning, var han i sin fulla rätt att säga det. Men han hade ytterligare en rättighet. Om inte omständigheterna hade fått honom att skjuta upp polemiken till ett mer gynnsamt tillfälle, så kunde han under riksdagsmötet den 4 augusti ha sagt till det socialistiska proletariats företrädare:

Idag är ni överens med oss om den fara som hotar vårt fosterland och ni förenar er med oss för att försöka avvärja hotet med hjälp av vapen. Men denna fara uppstod inte igår. Ni måste redan tidigare ha känt till tsarismens existens och hur den utvecklades, och ni kände till att vi även hade andra fiender. Så med vilken rätt angrep ni oss när vi byggde upp vår armé och vår flotta? Med vilken rätt vägrade ni år efter år att rösta för krigsanslagen? Var det med svekets eller den förblindades rätt? Om vi inte hade byggt upp vår armé trots er, så hade vi varit hjälplösa inför det ryska hotet, som nu har fått även er att ta ert förnuft till fånga. Vi hade inte kunnat ta ikapp det vi hade förlorat med hjälp av de anslag som godkänns nu. Vi hade stått utan vapen, utan kanoner, utan befästningar. Genom att rösta för krigskrediterna på fem miljarder erkänner ni att er årliga vägran att godkänna budgeten bara var en tom demonstration, ja än värre – politisk demagogi. Ty så fort historien ställde er inför en verklig prövning, så förnekade ni hela ert tidigare förflutna!

Det kunde den tyska kanslern ha sagt, och det hade låtit övertygande. Och hur kunde Haase ha svarat?

Vi tog aldrig ställning för att Tyskland skulle avväpnas inför risken för krig utifrån. Vi tänkte aldrig på struntpratet om fred. Så länge de internationella motsättningarna innebär fara för krig vill vi att Tyskland ska vara tryggt mot utländsk invasion och slaveri. Det vi strävar efter är en militär organisation som inte – likt en konstgjort tränad organisation – kan användas för att gynna klassutsugning på hemmaplan och för imperialistiska äventyr utomlands. Vi vill istället ha en armé som kommer att vara omöjlig att beseгра i ett försvar av nationen. Vi vill ha en milis. Vi kan inte lita på er för att försvara nationen. Ni har förvandlat armén till en skola i reaktionär uppfostran. Ni har drillat officerskåren i hat mot det moderna samhällets viktigaste klass, proletariatet. Ni kan riskera miljontals människoliv, inte för folkets verkliga intressen utan för den härskande minoritetens egoistiska intressen, som ni skyler i namn av nationella ideal och statens anseende. Vi litar inte på er och det är därför vi år efter år har deklarerat, ”Inte en man inte ett öre till denna klassregering!”

”Men fem miljarder!”, avbryter röster både från höger och vänster.

Tyvärre har vi inget val. Den enda armé vi har är den som har skapats av Tysklands nuvarande härskare, och fienden står vid vår grind. Vi kan inte ersätta Wilhelm II:s armé med en folkmilis på en gång, och när det nu är på det sättet kan vi inte vägra mat, kläder och materiel till armén som försvarar oss, oavsett hur den är sammansatt. Vi avsäger oss varken vårt förflutna eller vår framtid. Vi är tvungna att rösta på krigskrediterna.

Det vore det mest övertygande Haase kunde ha sagt.

Men även om dessa överväganden kunde ha förklarat varför de socialistiska arbetarna som med-

borgare inte hindrade den militära organisationen, utan bara fullföljde den medborgerliga plikt som omständigheterna påtvungade dem, så skulle vi vänta förgäves på ett svar på den viktigaste frågan: Varför tog socialdemokratin, i egenskap av politisk organisation för en klass som hade förnekats en plats i regeringen, i egenskap av det borgerliga samhällets oförsonliga fiende, i egenskap av ett republikanskt parti, som en del av internationalen, varför tog den på sig ansvaret för handlingar som dess oförsonliga klassfiende hade genomfört?

Bara för att vi inte kan ersätta Hohenzollerns armé med en milis med en gång, så betyder inte det att vi måste ta på oss ansvaret för denna armés göranden och låtanden idag. Om vi under vanliga fredliga förhållanden för krig mot monarkin, borgarklassen och militarismen, och inför massorna är förpliktigade att föra detta krig av all vår kraft, då begår vi det värsta av alla brott mot vår framtid om vi ställer denna kraft till monarkins, borgarklassens och militarismens förfogande just när de inleder ett fruktansvärt, samhällsfientligt och barbariskt krig. Varken nationen eller staten kan undgå plikten att försvara sig. Vi vägrar ge härskarna vår tilltro men så länge vi inte är starka nog att ta makten ifrån den borgerliga staten så förnekar vi på intet vis den vapnen eller medlen för att försvara sig och till och med gå till angrepp. I både krig och fredstid är vi ett oppositionsparti, inte ett parti vid makten. På detta sätt kan vi också på bästa sätt fullgöra den uppgift som kriget ställer, nämligen att verka för nationell självständighet. Socialdemokratin kan inte låta någon nations öde, vare sig sin egen eller någon annan, vara beroende av militära framgångar. Genom att låta den kapitalistiska staten ansvaret för de metoder med vilka den försvarar sin självständighet, det vill säga att bryta mot andra staters självständighet, så lägger socialdemokraterna hörnstenen för ett verkligt nationellt självbestämmande i massornas medvetande i alla länder. Genom att bevara och utveckla arbetarnas internationella solidaritet garanterar vi nationens självständighet – och gör den oberoende av kanonernas kaliber.

Om tsarismen är ett hot mot Tysklands självständighet så finns det bara ett sätt att säkert avvärja denna fara, och det står vi för – solidariteten mellan arbetarmassorna i Tyskland och Ryssland. Men en sådan solidaritet skulle undergräva Wilhelm II:s politik, som han förklarar med att hela det tyska folket står bakom honom. Vad skulle vi ryska socialister säga till de ryska arbetarna om de kulor som de tyska arbetarna skjuter mot dem skulle bära den tyska socialdemokratins politiska och moraliska sigill? ”Vi kan inte bestämma vår politik utifrån Ryssland, vi avgör den för Tyskland”, var det svar jag fick av en det tyska partiets mest respekterade tjänstemän när jag frågade honom denna fråga. Och då kände jag med särskilt tydlig smärtsamhet vilket slag som hade drabbat internationalen inifrån.

Det är uppenbart att situationen inte blir bättre om socialistpartierna i de krigförande länderna knyter sitt öde till sina respektive regeringars öde, som i Tyskland och Frankrike. Ingen yttre kraft, inga konfiskeringar eller ödeläggelse av socialistisk egendom, inga arresteringar och fängslanden kunde ha givit ett så hårt slag mot internationalen som det riktade mot sig själv genom att vika sig för statens Molok¹ när den började tala i form av blod och järn.

* * *

I sitt tal vid kongressen i Essen ritade Kautsky upp en fruktansvärd bild av hur en broder reste sig mot sin broder i namn av ett ”försvarskrig” - som ett argument men ingalunda en faktisk möjlighet. När nu denna bild har blivit en blodig verklighet försöker Kautsky förlika oss med den. Han anser inte att internationalen har fallit samman:

1 **Molok**, Malik eller Molek var ursprungligen babyloniernas eldsgud. - öa.

Skillnaden mellan de tyska och de franska socialisterna är inte deras bedömningsnormer, och inte heller deras grundläggande ståndpunkt, utan de gör bara olika tolkningar av den nuvarande situationen, vilket i sin tur beror på deras olika geografiska läge(!). Därmed kan denna skillnad knappast övervinnas så länge kriget varar. Hursomhelst är det ingen principiell skillnad, utan den beror av den speciella situationen, och därmed behöver den inte kvarstå när denna situation upphör. (*Neue Zeit*, nr 337, s 3.)

När Guesde och Sembat hjälper Poincaré, Delcasse och Briand och går mot Bethmann-Hollweg och när de tyska och franska arbetarna skär halsen av varandra, så gör de inte det därför att de tvingas till det av den borgerliga republiken och Hohenzollern-monarkin, utan därför att de som socialister fullgör sin plikt under sina partiers andliga ledning. Är inte det ett sammanbrott för internationalen? De tyska socialister som skär halsen av fransmän har samma ”bedömningsnormer” som de franska socialister som skär halsen av tyskar. Om Ludwig Frank höjer sin pistol, inte för att förkunna att han ”principiellt skiljer” sig från de franska socialisterna utan för att skjuta dem även om de principiellt är överens, och om Ludwig Frank själv faller offer för en fransk kula – kanske avfyrad av en kamrat – så är det inte till skada för deras gemensamma ”normer”. Det är bara ett resultat av deras ”olika geografiska läge”. Det är i sanning bittert att läsa dessa rader, men dubbelt bittert när de kommer från Kautskys penna.

Internationalen var mot kriget.

Om vi trots socialdemokratins ansträngningar skulle få krig [säger Kautsky] så måste varje nation rädda sig bäst den kan. Det innebär samma rättighet och samma plikt för socialdemokrater i alla länder att delta i sitt lands försvar, och ingen av dem ser detta som någon anledning att rikta förebråelser(!) mot varandra. (*Neue Zeit*, s 7.)

Sådana är de gemensamma normerna: att rädda sitt eget skinn, slå sönder varandras skallar i självförsvar, och inte ”förebrå” varandra för det.

Men har man besvarat frågan om man är överens om bedömningsnormerna? Handlar det inte snarare om vilka dessa gemensamma bedömningsnormer är? Även Bethmann-Hollweg, Sasonov, Grey och Delcasse har gemensamma normer. Inte heller finns det några principskillnader mellan dem. De har minst av allt någon rätt att förebrå varandra. Deras agerande beror bara på ”deras olika geografiska läge”. Om Bethmann-Hollweg hade varit minister i England så skulle han ha handlat precis som sir Edward Grey. Deras normer är precis så lika varandra som deras kanoner, som bara skiljer sig åt vad gäller kaliber. Men frågan är om vi kan anamma deras normer som våra?

Lyckligtvis är det en missuppfattning att anta att den tyska socialdemokratin i händelse av krig skulle vilja döma utifrån nationella och inte internationella överväganden, och skulle känna sig som i första hand ett tyskt och därefter ett proletärt parti.

Så sa Kautsky i Essen. Och när nu nationella överväganden har erövat alla internationalens arbetarpartier istället för deras tidigare gemensamma internationella ståndpunkter, så förlikar sig Kautsky inte bara med denna ”missuppfattning”, utan han försöker till och med se det som gemensamma normer och en garanti för internationalens återuppståndelse.

I varje nationell stat måste arbetarklassen också ägna sin energi åt att bevara de nationella territoriernas oberoende och okränkbarhet. Det är en grundförutsättning för demokratin, en

nödvändig grund för proletarietets kamp och slutgiltiga seger. (*Neue Zeit*, nr 337, s 4.)

Men om det är så, hur är det då med den österrikiska socialdemokratin? Måste den också ägna all sin energi åt att bevara den icke nationella och nationsfientliga österrikiskt-ungerska monarkin? Och den tyska socialdemokratin? När den politiskt slår sig samman med den tyska armén så hjälper den inte bara till att bibehålla det österrikiskt-ungerska nationella kaoset, utan underlättar också ett krossande av Tysklands nationella enhet. Nationens enhet hotas både av ett nederlag och av en seger.

Ur det europeiska proletarietets synvinkel är det lika illa om Tyskland lägger beslag på en bit franskt territorium som om Frankrike lägger beslag på en bit tyskt territorium. Det ingår inte heller i vår plattform att bevara Europas status quo. Europas politiska karta har dragits upp med hjälp av spetsen på en bajonett, som vid varje gräns skar igenom nationernas levande kropp. Om socialdemokratin gör allt för att hjälpa sina nationella (eller icke nationella) regeringar, så låter de återigen bajonetternas makt och intelligens korrigera Europas karta. Och genom att slita internationalen i stycken så ödelägger socialdemokratin den enda kraft som kan ställa upp ett program för nationellt oberoende och demokrati mot bajonetternas aktivitet, och genomföra detta program helt oberoende av vilken nationell bajonett som segrar.

Återigen bekräftas de historiska erfarenheterna. Om socialdemokratin ställer nationella plikter över sina klassplikter så begår den ett allvarligt brott mot både socialismen och nationen uppfattad i riktig och vid mening.

Kapitel VII Internationalens sammanbrott

Under partikongressen som genomfördes i Paris två veckor innan katastrofen bröt ut, yrkade de franska socialisterna bestämt att internationalens alla grenar skulle genomföra revolutionära aktioner i händelse av mobiliseringar. De tänkte då i första hand på den tyska socialdemokratin. De franska socialisternas radikalism i utrikespolitiska frågor hade inte sin grund så mycket i internationella som i nationella intressen. Händelserna under kriget har definitivt bekräftat det som stod klart för många av dem. Det franska socialistpartiet ville ha en viss garanti från sitt systerparti Tyskland om att Frankrike var okränkbart. De trodde att denna återförsäkran hos det tyska proletarietet var det enda sättet att äntligen befria sina händer för att definitivt ta strid mot den egna militarismen.

Men den tyska socialdemokratin vägrade blankt att ge några sådana löften. Bebel visade att socialistpartierna visserligen skulle kunna skriva under den franska resolutionen, men att det inte nödvändigtvis skulle innebära att de kunde hålla sitt löfte när det avgörande ögonblicket var inne. Idag finns föga utrymme för att betvivla att Bebel hade rätt. Som händelserna gång på gång har visat förlamas socialistpartierna nästan fullständigt när mobiliseringarna inleds, eller i alla fall utesluts alla avgörande handlingar. När mobiliseringarna väl är igång ställs socialdemokratin ansikte mot ansikte med regeringens hela makt, och den backas upp av en mäktig militärapparat som är beredd att med de borgerliga partiernas och institutionernas odelade stöd krossa alla hinder i sin väg.

Inte mindre viktigt är det faktum att mobiliseringarna väcker de delar av folket som i tider av fred är samhälleligt obetydliga och spelar en obetydlig eller ingen politisk roll alls. Hundratusentals, nej miljontals, obetydliga eller kringvandrande arbetare (arbetarnas slödder), småbönder och jordbruksarbetare får ta på sig uniform och dras in i armén, där var och en av dem är lika mycket värd som en klassmedveten arbetare. De och deras familjer tvingas med våld bort från sin tråkiga tanklösa likgiltighet och fattar intresse för landets öde. Mobiliseringar och krigsförklaringar väcker nya förvänt-

ningar i dessa kretsar som praktiskt taget aldrig nås av vår agitation, och som under normala omständigheter aldrig skulle väckas av den. Dessa massor har dragits ur fattigdomens och slaveriets apati, och deras hjärtan fylls av förvirrade förhoppningar om en förändring av situationen till det bättre. Samma sak händer i början av en revolution, men med en helt avgörande viktig skillnad. En revolution knyter dessa nyväckta element till den revolutionära klassen, men kriget knyter dem till regeringen och armén. I det ena fallet uttrycks de otillfredsställda behoven, allt samlade lidande, alla förhoppningar och längtan i revolutionär entusiasm, men i det andra fallet tar samma samhällseliga känslor tillfälligt formen av patriotisk berusning. Stora delar av arbetarklassen, även bland de som har kommit i kontakt med socialismen, dras med i samma strömning.

Socialdemokratins förtrupp känner att den är i minoritet. Parallellt med att armén organiseras ödeläggs deras organisationer. Under sådana förhållanden kan det inte vara tal om några revolutionära utspel från partiets sida. Och det helt oberoende av om folket ser på ett visst krig på ett negativt eller positivt sätt. Trots det rysk-japanska krigets koloniala karaktär och fastän det var impopulärt i Ryssland, så kvävde det till en början nästan den revolutionära rörelsen. Följaktligen är det helt uppenbart att socialistpartierna inte ens med de bästa avsikter kan göra några utfästelser om obstruktiva aktioner i samband med mobiliseringarna, det vill säga vid en tidpunkt då socialismen mer än någonsin är politiskt isolerad.

Alltså är det inte särskilt oväntat eller nedslående att arbetarklassens partier inte besvarade de militära mobiliseringarna med egna revolutionära mobiliseringar. Om socialisterna hade nöjt sig med att fördöma det nuvarande kriget, om de hade av sagt sig allt ansvar för det och vägrat att ge en förtroenderöst till regeringen eller rösta på krigskrediterna, så hade de fullgjort sin dåvarande plikt. De kunde ha intagit en avvaktande inställning, vars oppositionella karaktär hade stått fullständigt klar för både regeringen och folket. De fortsatta aktionerna hade berott på händelseutvecklingen och de förändringar som kriget med nödvändighet måste medföra på folkets medvetande. Banden som knöt samman internationalen hade bevarats, socialismens fana hade varit obefläckad. Om än tillfälligt försvagad, så hade socialdemokratien haft händerna fria för att på ett avgörande sätt ingripa i händelserna så fort stämningarna bland arbetarmassorna hade förändrats. Och man kan tryggt hävda att oavsett hur mycket en sådan inställning hade minskat socialdemokratins inflytande under krigets inledning, så skulle den ha betalat sig mångdubbelt så fort den oundvikliga svängningen av den allmänna opinionen hade ägt rum.

Men detta hände inte och signalen till krigsmobilisering blev också signalen för internationalens fall, och utan minsta protest föll de nationella arbetarpartierna in i ledet bakom sina regeringar och arméer. Det måste finnas djupa orsaker till detta inom hela internationalen. Det är meningslöst att söka orsakerna i individuella misstag, i ledarnas och partikommittéernas inskränkthet. De måste sökas i de villkor som existerade under den epok då den socialistiska internationalen uppstod och utvecklades. Inte så att man kan rättfärdiga att ledarna var opålitliga eller att exekutivkommittén var förvirrad och inkompetent. Inte alls. Men det är inte de grundläggande faktorerna. Dessa måste sökas i epokens historiska villkor. Ty – och det måste vi vara helt uppriktiga med inför oss själva – det handlar inte om vilket misstag som helst, eller vilken opportunistisk handling som helst, inte vilket klumpigt uttalande som helst i parlamentet, inte att socialdemokraterna i storhertigdömet Baden röstade för budgeten,¹ inte isolerade experiment med franskt ministerstyre, inte att den ena eller andra socialisten har gjort karriär. Det handlar varken mer eller mindre om att internationalen har misslyckats – och det under en avgörande historisk epok, för vilken socialismens alla tidigare

1 1904 utarbetade och röstade en koalition mellan socialdemokrater och liberaler genom en budget i lantdagen i Baden (i södra Tyskland). Det var första gången en socialist hade röstat på en kapitalistisk budget.

framsteg bara kan anses ha varit en förberedelse.

En genomgång av de historiska händelserna kommer att visa att det fanns ett antal fakta och symptom som borde ha vållat oro rörande hur djupt och fast internationalismen var rotad inom arbetarrörelsen.

Jag tänker inte på den österrikiska socialdemokratin. Ryska och serbiska socialister letade förgäves efter artiklar om världspolitiken i *Wiener Arbeiter-Zeitung*, som de skulle kunna visa för ryska eller serbiska arbetare utan att behöva rodna å internationalens vägnar. En av denna tidnings mest slående egenskaper var att den alltid försvarade den österrikisk-tyska imperialismen, inte bara mot utländska fiender utan också mot den inhemska fienden – och *Vorwärts* var en av dessa inhemska fiender. Det är inte ironi att säga att *Wiener Arbeiter-Zeitung* under internationalens nuvarande kris är sitt förflutna trogen.

Den franska socialismen uppvisar två ytterligheter – å ena sidan en brinnande patriotism, som inte är utan fientlighet mot Tyskland, och å den andra sidan en ytterst intensiv antipatriotism av Hevrés typ, som – vilket erfarenheterna lär oss – med lätthet slår över i sin motsats.

Vad gäller England har Hyndmans toryfärgade patriotism, som kompletterar hans sekteristiska radikalism, ofta givit internationalen politiska problem.

Det var mycket svårare att upptäcka de nationalistiska symptomen inom den tyska socialdemokratin. Förvisso växte den sydtyska opportunisten upp ur en lokalpatriotisk grogrund, som var den tyska nationalismen i oktavformat. Men sydtyskarna betraktades med rätta som partiets politiskt oviktiga eftertrupp. Bebels löfte att skyldra gevär i händelse av fara fick inte något odelat hjärtligt mottagande. Och när Noske upprepade Bebels ord angreps han hårt i partipressen. På det hela taget vidhöll den tyska socialdemokratin internationalismen hårdare än något annat socialistiskt parti. Men av just det skälet fick den bryta allra hårdast med det förflutna. Att döma av partiets formella tillkännagivanden och artiklarna i den socialistiska pressen ser den tyska socialismen inget samband mellan gårdagen och idag.

Men det är uppenbart att en sådan katastrof inte kunde ha uppkommit om inte förutsättningarna hade förberetts innan. Det faktum att två unga partier, det ryska och det serbiska, förblev sina internationella plikter trogna är ingalunda någon bekräftelse på den kälkborgerliga filosofins påstående att lojalitet mot principer är tecken på omognad. Men detta faktum leder oss att söka orsaken till Andra internationalens sammanbrott i de villkor för dess utveckling som påverkade de yngre medlemmarna minst.

Kapitel VIII Den socialistiska opportunisten

Kommunistiska Manifestet, som skrevs 1847, avslutas med orden: ”Proletärer i alla länder, förenas!” Men detta stridsrop kom alltför tidigt för att omedelbart kunna bli en levande verklighet. Det som stod på den historiska dagordningen var medelklassens revolution år 1848. Och under denna revolution tillföll det inte Manifestets författare att leda det internationella proletariatet, utan de fick rollen som kämpar i den nationella demokratins yttersta vänster.

1848 års revolution löste inte ett enda av de nationella problemen, utan visade bara på dem. Kontra-revolutionen och den pågående industrialiseringen avbröt den revolutionära rörelsen. Ett sekel av fred passerade innan de motsättningar som inte hade undanröjts av revolutionen krävde att svärdet ingrep. Denna gång rörde det sig inte revolutionens svärd som hade fallit ur medelklassens händer, utan det militaristiska krigets svärd som hade dragits upp ur härskarnas skida. Kriget 1859, 1864,

1866 och 1870 skapade ett nytt Italien och ett nytt Tyskland. På sitt eget sätt fullföljde den feodala kasten arvet från revolutionen 1848. Medelklassens politiska bankrutt uttrycktes i detta historiska rollbyte, och gav en direkt stimulans till proletariats själständiga rörelse som grundades på kapitalismens snabba utveckling...

1863 grundade Lassalle det första politiska arbetarförbundet i Tyskland.¹ 1864 grundades den Första internationalen i London under ledning av Karl Marx. **Manifestets** avslutande motto togs upp i det första cirkulärbrev som utfärdades av Internationella arbetarassociationen. Det är betecknande för den moderna arbetarrörelsen att dess första organisation var av internationell karaktär. Ändå var organisationen ett förebådande av rörelsens framtida behov snarare än ett verkligt styrinstrument i klasskampen. Det fanns fortfarande en stor skillnad mellan internationalens slutgiltiga mål, den kommunistiska revolutionen, och dess omedelbara aktiviteter, som i huvudsak tog formen av internationellt samarbete mellan arbetarnas kaotiska strejkrörelser i de olika länderna. Även internationalens grundare hoppades att den revolutionära händelseutvecklingen snabbt skulle överbrygga motsättningen mellan ideologi och praktik. Generalrådet gav pengar för att hjälpa grupper av strejkande i England och på kontinenten, och gjorde samtidigt klassiska försök att samordna arbetarnas hållning i alla länder på världspolitikens område.

Men dessa ansträngningar hade ännu inte någon tillräcklig materiell grund. Första internationalens verksamhet sammanföll med den period av krig som röjde vägen för en kapitalistisk utveckling i Europa och Nordamerika. Trots sin teoretiska och skolande betydelse måste internationalens försök att blanda sig i världspolitiken ha visat de avancerade arbetarna i alla länder hur kraftlösa de var gentemot den nationella klasstaten. Pariskommunen som blossade upp ur kriget var Första internationalens höjdpunkt.² På samma sätt som **Kommunistiska manifestet** var ett teoretiskt förebådande av den moderna arbetarrörelsen, och Första internationalen var ett praktiskt förebådande av världens arbetarassociationer, så var Pariskommunen ett revolutionärt förebådande av proletariats diktatur.

Men bara ett förebådande, inget mer. Och av just den orsaken var det uppenbart att proletariats inte kan störta statsmaskineriet och återuppbygga samhället annat än med hjälp av revolutionära improvisationer. De nationalstater som uppstod ur kriget skapade grundvalen för detta historiska arbete, en nationell grundval. Därför måste proletariats gå igenom en skola av egenutbildning.

Första internationalen fullbordade sitt uppdrag som plantskola för de nationella socialistpartierna. Efter det fransk-preussiska kriget och Pariskommunen förde internationalen en stagnerande tillvaro under ytterligare några år och förflyttades 1872 till Amerika, dit olika religiösa, sociala och andra experiment ofta hade dragit iväg, för att slutligen dö där.

På grundval av nationalstaten inleddes därefter en period av ofantlig kapitalistisk utveckling. För arbetarrörelsen var detta en period av att gradvis samla krafter och utveckla organisationen, en period av politisk reformism eller opportunism.

1 **De tyska arbetarnas allmänna förbund** bildades i Leipzig 23 mars 1863. Ordförande var Ferdinand Lassalle (1825-1864), vice ordförande dr Otto Dammer, sekreterare var skomakaren Karl Julius Valteich (1839-1915).

2 **Pariskommunen:** Efter Frankrikes nederlag i kriget 1870-71 grep arbetarna i Paris makten. Kommunen utropades 28 mars 1871. Den dränktes i blod 21-28 maj 1871. Mellan 20-30.00 kommunarder, inklusive kvinnor och barn, mördades, 270 avrättades efter en "rättegång", 400 arresterades, 7.000 utvisades ur landet. Kommunen utgjorde slutet på Frankrikes monarki och inledningen på Tredje republiken. Internationella arbetarassociationen (Första internationalen) grundades av Marx och Engels 1864. Under sin "första fas" fungerade den som samlingspunkt för olika europeiska nationella sektioner. Efter Pariskommunen, 1872, flyttades centrum till New York. Den upplöstes 1876.

Tio år innan Första internationalen föddes hade chartismens¹ stormiga period i England, det engelska proletariats revolutionära uppvaknande, helt och hållet klingat ut. Avskaffandet av lagarna om spannmålstullar (1846) och det efterföljande industriella välståndet som gjorde England till världens verkstad, införandet av 10-timmars-dagen (1847), den ökande utvandringen från Irland till USA och införandet av rösträtt för arbetarna i städerna (1867), alla dessa omständigheter förbättrade avsevärt tillvaron för proletariats övre skikt, och ledde in klassrörelsen i England i fackföreningspolitikens lugna vatten och den därav följande liberala arbetarpolitiken.

Den reformistiska perioden, det vill säga en medveten, systematisk anpassning till den nationella kapitalismens ekonomiska, lagliga och statliga former, inleddes för Englands proletariat redan innan internationalens födelse, och 20 år tidigare än för proletariatet på kontinenten. Trots det anslöt sig de stora engelska fackföreningarna till en början till internationalen, men bara på grund av att den gav dem skydd mot import av strejkbrytare under lönekonflikter.²

Den franska arbetarrörelsen hämtade sig bara sakta från blodförlusten under Kommunen, industrins tillväxt var långsam och atmosfären var nationalistisk med en ytterst osund längtan efter ”hämd”. Den franska proletära rörelsen vacklade mellan att anarkistiskt ”förneka” staten och på ett vulgärt demokratiskt sätt kapitulera inför den, och den utvecklades genom att anpassa sig till den borgerliga republikens samhälleliga och politiska ramar.

Som Marx redan 1870 hade förutsett flyttades den socialistiska rörelsens centrum till Tyskland.

Efter det fransk-preussiska kriget inledde det enade Tyskland en era som liknade den som England hade genomgått 20 år tidigare: en period av kapitalistiskt välstånd, demokratiska rättigheter, högre levnadsstandard för proletariatets övre skikt.

Teoretiskt marscherade den tyska arbetarrörelsen under marxismens fana. Men på grund av de förhållanden som rådde blev marxismen för det tyska proletariatet inte den formel för revolution som den hade varit från början, utan en teoretisk metod för att anpassa sig till den nationella kapitalistiska staten som kröntes av den ”preussiska hjälmen”. Kapitalismen hade uppnått en tillfällig jämvikt och omvandlade hela tiden det nationella livets ekonomiska grundvalar. För att försvara den makt som hade uppstått efter det fransk-preussiska kriget måste den bygga ut den stående armén. Medelklassen hade överlämnat alla sina politiska positioner till den feodala monarkin, men hade energiskt befäst sina ekonomiska positioner under den militaristiska polisstatens beskydd. De 45 senaste årens viktigaste drag är: en segerrik kapitalism, en militarism som byggts upp på kapitalistiska grundvalar, en politisk reaktion som beror på att de feodala och kapitalistiska klasserna vuxit samman – en omvandling av det ekonomiska livet och ett fullständigt övergivande av revolutionära metoder och traditioner i det politiska livet. Den tyska socialdemokratins hela verksamhet riktades in på att väcka de efterblivna arbetarna genom att systematiskt kämpa för deras mest omedelbara behov – samla krafter, öka medlemsantalet, fylla partikassan, utveckla pressen, erövra alla de positioner som erbjöds, och utnyttja och utveckla dem. Detta var det stora historiska arbetet att väcka och skola den ”ohistoriska” klassen.

Utvecklingen av de stora centraliserade fackföreningarna i Tyskland var direkt beroende av den

-
- 1 **Chartism:** En engelsk rörelse för parlamentariska reformer (allmän rösträtt för män, årliga parlamentsmöten, röstning med valsedel, lön till parlamentsledamöter, jämlika valkretsar, avskaffande av egendoms kvalifikationer, etc) som 1838 inledde en kampanj för att samla namnunderskrifter till Folkets frihetsbrev (People's Charter). Den hade sina upp- och nedgångar och med en del våldsamma episoder (24 dödade i Manchester och Newport 3 november 1839) och flammade slutligen upp i april 1848.
 - 2 På sommaren 1866 försökte de brittiska järnvägarna importera billig belgisk arbetskraft. Första internationalen förpliktade sig att stoppa strejkbryteriet. (Se *Minutes of the General Council 1866-68*, s 333.)

inhemska industrins utveckling, och de anpassade sig till dess framgångar på hemmaplan och på de utländska marknaderna och kontrollerade priserna på råvaror och fabriksvaror. För att anpassa sig till vallagarna och för att få kontakter i alla städer och landsbygdssamhällen begränsade sig socialdemokratin till politiska distrikt, och byggde upp en unik tysk proletär politisk organisation med en utbredd byråkratisk hierarki, en miljon betalande medlemmar, fyra miljoner röster, 91 dagstidningar och 65 partitryckerier. Denna mångsidiga verksamhet var av oerhörd historisk betydelse men genomsyrades helt av en reformistisk anda.

Under sin 45-åriga historia har det tyska proletariatet inte haft ett enda tillfälle att röja undan ett hinder med hjälp av ett stormangrepp eller erövra en position från fienden med hjälp av en revolutionär framstöt. Som ett resultat av de ömsesidiga styrkeförhållandena i samhället tvingades det undvika hindren eller anpassa sig till dem. Här var marxismen som teori ett värdefullt verktyg för att få politisk vägledning, men den kunde inte förändra klassrörelsens opportunistiska karaktär, som till sitt huvudinnehåll vid denna tid var densamma i England, Frankrike och Tyskland. Trots den överlägsna tyska organiseringen var fackföreningarnas taktik till stor del samma i Berlin och London. Deras främsta bedrift var systemet med taxeavtal. På det politiska området var skillnaderna mycket större och mer djupgående. Medan det engelska proletariatet marscherade under liberalismens fana bildade de tyska arbetarna ett självständigt parti med en socialistisk plattform. Ändå var inte denna skillnad alls så stor inom politiken som den var ideologiskt och organisatoriskt.

Tack vare den engelska arbetarrörelsens tryck mot det liberala partiet uppnådde den vissa begränsade politiska segrar, utvidgad rösträtt, facklig frihet och social lagstiftning. Samma sak upprätthöll eller förbättrade det tyska proletariatet med hjälp av sitt eget parti – som det tvingades bilda eftersom den tyska liberalismens kapitulerade så snabbt. Men även om detta parti i princip kämpade för politisk makt så tvingades det i praktiken anpassa sig till den härskande makten, för att skydda arbetarrörelsen mot slagen från denna makt och för att uppnå ett antal reformer. Med andra ord: på grund av olika historiska traditioner och politiska förhållanden tvingades det engelska proletariatet anpassa sig till den kapitalistiska staten via det liberala partiet, medan det tyska proletariatet tvingades bilda ett eget parti för att uppnå samma politiska mål. Och på grund av de historiska omständigheterna begränsades det tyska proletariatets politiska kamp under hela denna period och fick samma opportunistiska karaktär som det engelska proletariatets.

Slutresultaten efter denna period visar tydligt att dessa två fenomen var lika trots att de var så olika till formen. För att lösa sina dagliga problem tvingades det engelska proletariatet bilda ett eget självständigt parti, dock utan att bryta med sina liberala traditioner. Och när kriget tvingade fram ett avgörande val svarade det tyska proletariatets parti i samma anda som det engelska Labourpartiets nationellt liberala traditioner.

Givetvis var inte marxismen bara en bisak eller obetydlig i den tyska arbetarrörelsen. Ändå finns det ingen anledning att härleda partiets samhälleligt revolutionära karaktär ur dess officiella marxistiska ideologi.

Ideologin är en viktig faktor inom politiken, men inte den avgörande. Dess roll är att vänta på politiken. På grund av sitt förhållande till den feodalt reaktionära staten fanns det en djupt liggande motsättning inneboende i den uppvaknande revolutionära klassen. Och denna motsättning krävde en oförsonlig ideologi för att ställa hela rörelsen under en socialistiskt revolutionär fana. Eftersom de historiska förhållandena tvingade fram en opportunistisk taktik, så uttrycktes den proletära klassens oförsonlighet i marxismens revolutionära formuleringar. Teoretiskt kunde marxismen helt och hållet förlika motsättningen mellan reform och revolution. Men den historiska utvecklingen är avsevärt mer invecklad än rena teorier. I och med landets enorma kapitalistiska utveckling tvingades den

egentligen revolutionära klassen att under flera årtionden anpassa sig till monarkins polisstat. Och under loppet av denna anpassning byggde den upp en organisation med miljontals medlemmar och skolade en arbetarbyråkrati som ledde hela rörelsen – och detta faktum försvann inte och förlorade inte sin betydelse bara för att marxismen föreställde sig att den framtida rörelsen skulle bli revolutionär. Bara en ytterst naiv ideologi kunde ge samma plats åt denna förutsägelse som till den tyska arbetarrörelsens politiska verklighet.

Motsättningen mellan partiets reformistiska praktik och dess revolutionära teorier påverkade de tyska revisionisterna åter. De förstod inte att denna motsättning berodde på tillfälliga om än långvariga omständigheter, och att den bara kan övervinnas av en fortsatt samhällelig utveckling. För dem var det en logisk motsättning. Revisionisternas misstag var inte att de godkände partiets tidigare reformistiska taktik, utan att de ville vidmakthålla reformismen teoretiskt och göra den till den proletära klasskampens enda metod. Alltså insåg inte revisionisterna den kapitalistiska utvecklingens objektiva tendenser, som ökar klasskillnaderna och måste leda till en social revolution som det enda sättet att befria proletariatet. I denna teoretiska debatt segrade marxismen fullständigt. Men även om revisionismen förlorade på teorins område så fortsatte den att leva och fick sin näring från hela rörelsens faktiska uppträdande och psykologi. Det livsviktiga tillbakavisandet av revisionismen som teori innebar på intet sätt att den besegrades taktiskt och psykologiskt. Parlamentarikerna, fackföreningsledarna, kamraterna fortsatte att leva och verka i en atmosfär av opportunist, praktisk specialisering och nationalistisk inskränkthet. Reformismen påverkade till och med August Bebelns sinne, och han var ändå periodens största representant.

Den opportunistiska andan måste ha fått ett speciellt hårt grepp om den generation som gick med i partiet på 1880-talet, vid tiden för Bismarcks antisocialistiska lagar och det förtryck och den reaktion som svepte över hela Europa. Denna generation saknade glöden hos Första internationalens förkämpar, de hindrades i sina första steg av den segerrika imperialismens styrka, och tvingades anpassa sig till de antisocialistiska lagarnas fällor och snaror, och växte alltså upp i en anda av återhållsamhet och inbyggd misstro mot revolutionen. De är nu män i 50-60-årsåldern och sitter i ledningen för fackföreningarna och de politiska organisationerna. Reformismen är deras politiska psykologi om än inte lära. Den kapitalistiska utvecklingen gjorde det gradvisa överväxandet i socialismen – det vill säga revisionismens grundval – till en sorglig utopisk dröm. Men socialdemokratiens gradvisa politiska överväxande i nationalstatens maskineri har visat sig vara en tragisk verklighet – för hela mänskligheten.

Den ryska revolutionen [1905] var den första stora händelse under de 35 åren sedan Pariskommunen som förde in en frisk fläkt i Europas instängda atmosfär. Den ryska arbetarklassens snabba utveckling och deras oväntat starka revolutionära aktivitet gjorde ett stort intryck på hela den civiliserade världen och gav överallt impulser till skärpta politiska motsättningar. I England påskyndades bildandet av ett självständigt arbetarparti. Tack vare speciella omständigheter ledde det i Österrike till allmän rösträtt. I Frankrike tog ekot från den ryska revolutionen formen av syndikalism, som på ett praktiskt och teoretiskt otillräckligt sätt uttryckte det vaknande franska proletariatets revolutionära böjelser. Och i Tyskland visade sig den ryska revolutionens inflytande i att den unga vänsterflygeln stärktes i partiet, att ledningen närmade sig den och att revisionismen isolerades. Frågan om de preussiska privilegierna, det vill säga nyckeln till junkerdömetts politiska ställning, skärptes. Och partiet antog i princip generalstrejken som revolutionär metod. Men all denna yttre omvälvning räckte inte för att tvinga partiet framåt på en politisk offensiv. I linje med partiets traditioner uttrycktes radikaliseringsdiskussioner och att man antog resolutioner. Det var så långt det gick.

Kapitel IX Nedgången för den revolutionära andan

För sex eller sju år sedan följdes den revolutionära flodvågen av en politisk ebb. I Ryssland segrade kontrarevolutionen och inledde en period av förfall för det ryska proletariet, både politiskt och i fråga om organisatorisk styrka. I Österrike avbröts den rad av framsteg som arbetarklassen hade inlett, den sociala lagstiftningen ruttnade i regeringskanslierna, nationalistiska konflikter återupptod med förnyad styrka på den allmänna rösträttens område och försvagade och splittrade socialdemokratin. Efter att ha brutit med det liberala partiet ingick Labourpartiet i England återigen ett nära förbund med det. I Frankrike övergick syndikalisterna till reformistiska ståndpunkter. På kort tid förvandlades Gustave Hervé till sin raka motsats. Och i den tyska socialdemokratin lyfte revisionisterna på huvudet, uppmuntrade av att historien gav dem en sådan hämnd. Sydtyskarna gjorde sig skyldiga till sin demonstrativa röst för budgeten. Marxisterna tvingades övergå från en offensiv till en defensiv taktik. Vänsterflygeln misslyckades i sina ansträngningar att dra in partiet i en mer aktiv politik. Den dominerande centern gick allt längre åt höger och isolerade de radikala. Konservatismen hämtade sig från de slag den hade fått 1905 och segrade över hela linjen.

I frånvaro av både revolutionära aktiviteter och möjligheter till reformistiskt arbete lade partiet ner all energi på att bygga organisationen, värva nya medlemmar till fackföreningarna och partiet, starta nya tidningar och skaffa nya prenumeranter. Under flera årtionden hade partiet varit dömt till en politik av opportunistisk väntan och odlade nu kulten av organisationen som ett mål i sig själv. Den tröga anda som uppstår av rent rutinarbete har aldrig varit så stark inom den tyska socialdemokratin som under åren just innan den stora katastrofen. Och utan tvekan spelade frågan om att bevara organisationerna, partikassor, Folkets Hus och tryckpressar en mycket viktig roll för den ståndpunkt som riksdagsgruppen intog till kriget. Det första argument jag hörde från en ledande tysk kamrat var, "Om vi hade gjort annorlunda så hade det inneburit undergång för vår organisation och våra tryckpressar".

Och det är betecknande för den opportunistiska psykologi som ett rent organisationsarbete medför, att av 91 socialdemokratiska tidningar protesterade inte en enda mot övergreppet mot Belgien. Inte en enda! Efter avskaffandet av de antisocialistiska lagarna tvekade partiet länge innan det började starta egna tryckpressar, eftersom de kanske kunde konfiskeras av regeringen om det ägde rum några stora händelser. Och nu när partihierarkin har egna tryckpressar är den rädd att vidta några avgörande åtgärder för att inte ge möjlighet till konfiskeringar.

Talande är händelsen med *Vorwärts*, som bad om tillåtelse att få fortsätta att existera på basis av ett program som för all framtid avskaffar klassmotsättningarna. Den tyska socialdemokratins alla vänner drabbades av en känsla av djup smärta när de fick numret av centralorganet med det förödmjukande "På order från arméhögkvarteret". Om *Vorwärts* hade blivit förbjuden så hade det varit ett viktigt politiskt faktum som partiet senare kunde ha hänvisat till med stolthet. Det hade hursomhelst varit betydligt mer ärorikt än att fortsätta existera med märket från generalernas stövel i pannan.

Men överväganden rörande medlemskap, tryckpressar, organisationen stod högre än politiska hänsyn och partiets ära. Och nu existerar *Vorwärts* vidare som ett tväsidigt bevis på junkerdömets gränslösa brutalitet i Berlin och Leuven, och den tyska socialdemokratins gränslösa opportunism.

Högern stod mer fast vid sina principer, som utgick från politiska hänsyn. Under en absurd diskussion om socialdemokraterna skulle lämna riksdagen när delegaterna reste sig för att hurra för kejsarens namn eller om de rätt och slätt skulle stanna kvar på sina platser, formulerade Wolfgang Heine krasst den tyska reformismens principer. "För tillfället och ännu en tid framåt befinner sig skapandet av en republik i det tyska kejsardömet utom möjligheternas räckvidd, så det är i själva

verket inte någon fråga för vår nuvarande politik.” Det går att uppnå de praktiska resultat som man ännu inte har uppnått, men bara genom att samarbeta med den liberala borgarklassen. ”Av denna anledning, och inte därför att jag håller strängt på formen, har jag uppmärksammat att ett parlamentariskt samarbete kommer att försvåras av demonstrationer som i onödan sårar riksdagsmajoritetens känslor.”

Men om ett brott mot monarkins etikett räckte för att krossa förhoppningarna om ett reformistiskt samarbete med den liberala medelklassen, då skulle förvisso en brytning med den borgerliga ”nationen” i en stund av ”fara” för nationen ha hindrat inte bara alla önskade reformer för årtal framåt, utan också alla reformistiska önsknings. Bakom denna inställning bland partientrumens rutinpolitiker fanns en ivrig önskan om att bevara organisationen, och revisionisterna kompletterade den med politiska överväganden. Deras ståndpunkt visade sig i alla avseenden vara mer uttömmande och den segrade fullständigt. Hela partipressen hyllar nu ivrigt det som de tidigare överöste med förakt, nämligen att de besuttna klasserna efter kriget kommer att belöna arbetarklassens nuvarande patriotiska inställning med reformer.

Under trycket från dessa stora händelser kände sig därför inte den tyska socialdemokratin som en revolutionär kraft med uppgifter som gick långt utöver frågan om att utvidga statens gränser, en kraft som inte för ett ögonblick förlorar sig i den nationalistiska yran utan lugnt avvaktar ett gynnsamt tillfälle att förena sig med andra delar av internationalen för att på ett målmedvetet sätt ingripa i händelseutvecklingen. Nej, istället kände sig den tyska socialdemokratin som en sorts klumpigt tåg som hotades av ett fientligt kavalleri. Eftersom de först och främst kände sig som en konservativ stat i staten underordnade de därför internationalens hela framtid under den ovidkommande frågan om att försvara klasstatens gränser.

”Titta på Belgien!”, ropar *Vorwärts* för att uppmuntra arbetarsoldaterna. Där har Folkets hus omvandlats till armésjukhus, tidningarna har förbjudits, partiets liv har krossats.¹ Och därför ska man hålla ut till slutet, ”tills den avgörande segern är vår”. Med andra ord, fortsatt ödelägga, låt era egna händers arbete bli en fruktansvärd lärdom för er. ”Titta på Belgien”, och fatta ur denna fasa mod för ännu mer ödeläggelse.

Det sagda gäller inte bara den tyska socialdemokratin, utan också alla äldre delar av internationalen som har genomlevt det senaste halva seklets historia.

Kapitel X Arbetarimperialismen

Det finns en faktor i Andra internationalens sammanbrott som fortfarande inte har klaggjorts. Den är central för alla de händelser som partiet har gått igenom.

Såvitt jag vet har frågan om den proletära klassrörelsens beroende, i synnerhet under ekonomiska konflikter, av omfattningen på och framgångarna för den imperialistiska statens politik aldrig diskuterats i den socialistiska pressen. Inte heller har jag möjlighet att lösa den på de få sidorna i detta arbete. Så det jag tänker säga i detta ämne kommer med nödvändighet att vara i form av en kortfattad översikt.

Proletariatet har ett starkt intresse av att utveckla produktivkrafterna. Den nationella stat som uppstod i Europa efter revolutionerna och kriget under åren 1789 till 1870 låg till grund för den senaste periodens ekonomiska utveckling. Med hela sin medvetna politik bidrog proletariatet till att utveckla

1 En sentimental journalist från *Vorwärts* skriver att han letade efter belgiska kamrater i Folkets hus men hittade ett tyskt armésjukhus. Och vad ville *Vorwärts*-journalisten sina belgiska kamrater? ”Att vinna dem till det tyska folkets sak” - när Bryssel redan har vunnits för ”det tyska folkets sak”. - Trotskijs anmärkning.

produktivkrafterna på en nationell grundval. Det stödde borgarklassen i konflikterna med främmande fiender för nationens befrielse. Det stödde den också under sammandrabbningarna med monarkin, feodalismen och kyrkan för politisk demokrati. Och i så måtto som borgarklassen slog sig på ”lag och ordning”, det vill säga blev reaktionär, tog proletariatet på sig den historiska uppgift som borgarklassen inte hade fullföljt. Genom att gentemot borgarklassen förespråka en politik av fred, kultur och demokrati, bidrog det till att utvidga den nationella marknaden, och gav på så sätt stimulans till att utveckla produktivkrafterna.

Proletariatet hade intresse av att demokratisera och utveckla alla andra länder kulturellt både i deras roll som köpare eller säljare från det egna landet. Däri låg den viktigaste garanten för proletariats internationella solidaritet både vad gäller slutmål och dagspolitiken. Kampen mot resterna av feodalt barbari, mot militarismens gränslösa krav, mot jordbrukstullar och indirekta skatter var viktiga mål för arbetarnas politik och hjälpte direkt och indirekt till att utveckla produktivkrafterna. Det var därför den stora majoriteten av de organiserade arbetarna anslöt sig politiskt till socialdemokratien. Varje hinder för produktivkrafternas utveckling berör fackföreningarna direkt.

När kapitalismen gick från en nationell till en internationellt imperialistisk grund blev den inhemska produktionen, och med den proletariats ekonomiska kamp, direkt beroende av de förhållanden på världsmarknaden som säkras med hjälp av slagskepp och kanoner. I motsats till proletariats grundläggande intressen i vidare historisk mening, visade sig med andra ord proletariats olika skiktas omedelbara handelsintressen vara direkt beroende av framgång eller nederlag för regeringarnas utrikespolitik.

Långt före alla andra länder ställde England sin kapitalistiska utveckling på den rovgiriga imperialismens grundvalar, och gjorde sitt proletariats övre skikt intresserade av att hon skulle uppnå världsdominans. I kampen för sina egna klassintressen begränsade sig det engelska proletariatet till att sätta press på de borgerliga partierna, och säkrade därmed en del av den kapitalistiska utsugningen av andra länder åt sig själv. Det började inte föra en självständig politik förrän England började förlora sin ställning på världsmarknaden, bland annat undanknuffad av sin främsta rival Tyskland.

Men Tysklands utveckling till en industriell världsmakt innebar att stora delar av det tyska proletariats beroende av den tyska imperialismen ökade, inte bara materiellt utan också ideologiskt. 11 augusti skrev *Vorwärts* att de tyska arbetarna, ”som räknas till de politiskt intelligenta, och till vilka vi i åratal (om än med mycket liten framgång) har predikat imperialismens faror”, fördömer Italiens neutralitet precis som de värsta chauvinister. Men det hindrade inte *Vorwärts* från att ge de tyska arbetarna ”nationella” och ”demokratiska” argument för att rättfärdiga imperialismens blodiga arbete. (Vissa skribenters ryggrad är lika böjliga som deras penna.)

Men detta förändrar inte fakta. I det avgörande ögonblicket verkade inte de tyska arbetarna göra något medvetet oförsonligt motstånd mot den imperialistiska politiken. Tvärtom verkade de villigt lyssna på de imperialistiska viskningarna, som skyldes i ett nationalistiskt och demokratiskt språkbruk. Det är inte första gången vi ser en socialistisk imperialism inom den tyska socialdemokratien. Det räcker att påminna om det faktum att en majoritet av de tyska delegaterna, i synnerhet fackföreningsmedlemmarna, röstade mot den marxistiska resolutionen om den koloniala politiken vid internationalens kongress i Stuttgart.¹ Händelsen var en sensation på den tiden, men dess verkliga innebörd framstår ännu klarare i ljuset av de nuvarande händelserna. Nu knyter fackförenings-

1 **Andra internationalens Stuttgartkongress (1907)** kunde ena sig om inställningen till krig, men var djupt splittrad i den koloniala frågan. En resolution mot kolonialismen gick igenom med 127 röster mot 108, men trots att tyskarna var splittrade inbördes röstade de massivt för ”kolonialisterna”.

pressen den tyska arbetarklassens sak till arméns arbete med större medvetenhet och självklarhet än de politiska organen.

Så länge kapitalismen befann sig på nationell grund måste proletariatet i sin parlamentariska, kommunala och annan aktivitet samarbeta för att demokratisera de politiska förhållandena och utveckla produktivkrafterna. Anarkisternas försök att ställa en formell revolutionär agitation i motsättning till socialdemokratins politiska kamp dömde dem till isolering och gradvis utrotning. Men när de kapitalistiska staterna överskred sin nationella form för att bli imperialistiska världsmakter kunde inte proletariatet gå mot denna nya imperialism. Orsaken till det är det så kallade minimiprogrammet som anpassade dess politik till nationalstatens ramar. När proletariatet framförallt intresserar sig för taxeavtal och social lagstiftning kan det inte lägga ner samma energi på att bekämpa imperialismen som det gjorde under kampen mot feodalismen. Genom att tillämpa sina gamla klasskampsmetoder – en ständig anpassning till marknadens rörelser – på de förändrade förhållanden som imperialismen hade givit upphov till, hamnade det i ett materiellt och ideologiskt beroende av imperialismen.

Proletariatet kan bara mäta sina revolutionära krafter med imperialismen under socialismens fana. Så länge dess organisationer vidhåller sin gamla opportunistiska taktik är arbetarklassen maktlös mot imperialismen. När arbetarklassen träder in på den socialistiska revolutionens slagfält kommer den att bli allsmäktig mot imperialismen.

Ett nationellt parlamentariskt motstånd leder inte till några praktiska resultat, och slutar också att locka de arbetande massorna, eftersom arbetarna upptäcker att imperialismen bakom ryggen på parlamentarikerna sänker lönerna med vapenkraft och gör arbetarnas liv alltmer beroende av dess framgångar på världsmarknaden.

Varje tänkande socialist insåg att det enda sättet att få proletariatet att gå från opportunism till revolution inte var med hjälp av agitation, utan en historisk omvälvning. Men ingen kunde förutse att historien skulle föregå denna oundvikliga förändring av taktiken med ett katastrofalt sammanbrott för internationalen. Historien är oerhört skoningslös. Vad betyder katedralen i Reims för historien?¹ Och några hundra eller tusen politiska anseenden? Och liv eller död för hundratusentals eller miljontals?

Proletariatet förberedande skolning har pågått alltför länge, mycket längre än dess pionjärer hade tänkt sig. Historien tog tag i kvasten, sopade epigonernas international åt alla håll och ledde de långsamma miljonerna in på det fält där deras sista illusioner sopas undan i blod. Ett fruktansvärt experiment! Den europeiska civilisationens öde hänger på resultatet av det.

Kapitel XI Den revolutionära epoken

I slutet av förra århundradet uppstod en hetsig diskussion i Tyskland kring frågan om vad ett lands industrialisering skulle få för effekt på dess militära styrka. Reaktionära landsbygdspolitiker och författare som Sehring, Karl Ballod, Georg Hansen och andra hävdade att den snabba befolkningsökningen i städerna på bekostnad av jordbruksdistrikten formligen undergrävde grundvalarna för kejsardömetts militära styrka, och utifrån det drog de givetvis den patriotiska slutsatsen att man skulle införa jordbruksprotektionism. Å andra sidan försvarade Lujo Brentano och hans skola den rakt motsatta uppfattningen. De påpekade att den ekonomiska industrialiseringen inte bara öppnade upp nya finansiella och tekniska resurser, utan också i proletariatet utvecklade en livskraftig styrka som kunde utnyttja alla de nya medlen för försvar och anfall. Han åberopade auktoritativa uppfatt-

1 I **september 1914** bombarderades katedralen i Reims, där varenda kung från Clovis till Ludvig XVI hade blivit krönt, av tyska kanoner.

ningar för att visa att erfarenheterna 1870-71 visade att ”regementena från det huvudsakligen industriella distriktet Westphalen var bland de allra bästa”. Och helt riktigt förklarar han detta faktum med industriarbetarnas betydligt större förmåga att orientera sig under de nya förhållandena och anpassa sig till dem.

Nå, vilken sida hade rätt? Det nuvarande kriget visar att Tyskland, som hade gjort de största framstegen längs kapitalistiska linjer, kunde utveckla den största militära styrkan. Och likaså visar alla länder som har dragits in i kriget vilken enorm och samtidigt kompetent energi arbetarklassen utvecklar under krigsaktiviteterna. Det är inte bondemassornas passiva hordlika hjältemod, som smids samman av en fatalistisk underkastelse och religiös vidskepelse. Det är en anda av individuella offer som föds ur en inre impuls och inordnar sig under tankens fana.

Men idag står det beväpnade proletariatet under en fana vars tanke är krigisk nationalism, alltså en dödsfiende till arbetarnas verkliga intressen. Den härskande klassen visade sig vara stark nog för att påtvinga proletariatet sin tanke, och med öppna ögon ställde proletariatet sin intelligens, entusiasm och mod i klassfiendens tjänst. Detta faktum kännetecknar socialismens fruktansvärda nederlag. Men det öppnar också möjligheter för socialismens slutgiltiga seger. Det kan inte finnas någon tvekan om att en klass som kan uppvisa en sådan ståndaktighet och självuppoftning under ett krig som den anser vara ”rättfärdigt” kommer att visa sig förmögen att utveckla dessa egenskaper ännu mer när händelseutvecklingen kommer att ge den uppgifter som verkligen är värdiga denna klass’ historiska uppdrag.

Epoken för arbetarklassens uppvaknade, upplysning och organisering visade att den har en enorm revolutionär energi som inte kom till användning under den dagliga kampen. Socialdemokratin kallade samman proletariatets översta skikt, men hämmade också deras revolutionära energi genom att anta en taktik som de var tvungna att anta, nämligen taktiken att vänta, strategin att låta motståndaren trötta ut sig. Denna period var så enformig och reaktionär att den inte gav socialdemokratin möjlighet att tilldela proletariatet uppgifter som skulle ha engagerat hela deras offervilja.

Nu ger imperialismen dem sådana uppgifter. Och imperialismen uppnådde detta mål genom att tvinga proletariatet att inta en ståndpunkt av ”nationellt försvar”, vilket för arbetarna innebar att försvara allt som de hade skapat med sina händer, inte bara landets oerhörda välstånd utan även sina egna klassorganisationer, partikassor, press, kort sagt allt som de under flera årtionden outtröttligt och smärtsamt hade kämpat för och till sist uppnått. Imperialismen rubbade samhällets jämvikt på ett våldsamt sätt, krossade de dammluckor som socialdemokratin hade byggt upp för att styra den proletära energins strömmar och ledde in denna ström i sin egen fåra.

Men detta fruktansvärda historiska experiment, som i ett slag knäckte ryggen på internationalen, innebär också en dödlig fara för det borgerliga samhället. Man tar hammaren från arbetarna och sätter istället ett gevär i händerna på dem. Och arbetarna, som har varit bundna av det kapitalistiska systemets maskineri, rycks plötsligt loss från sin vanliga omgivning och får lära sig att ställa samhällets mål över lyckan hemma och till och med livet självt.

Med ett vapen i hand (som de själv har tillverkat) befinner sig arbetarna i en position där statens politiska öde är direkt beroende av dem. De som under normala dagar har sugit ut och föraktat dem smickrar dem nu och fjäskar för dem. Samtidigt kommer de i nära kontakt med kanonen, som Lassalle kallar en av konstitutionens allra viktigaste ingredienser.¹ De går över gränser, deltar i tvångsrekvisitioner och hjälper till att överföra städer från en part till en annan. Förändringar äger rum som vår generation aldrig tidigare har skådat.

1 Lassalle gjorde denna berömda analys av konstitutionens väsen i ett tal inför en Berlinpublik 16 april 1862.

Trots att arbetarklassens förtrupp i teorin visste att makten är rättens moder, så var deras tänkande ändå helt genomsyrat av en opportunistisk anda, av anpassning till den borgerliga legalismen. Nu får de lära sig av fakta att förakta legalismen och riva ner den. Nu ersätts de statiska krafterna i deras tänkande av dynamiska krafter. De stora vapnen bankar in i huvudet på dem, att om man inte kan gå runt ett hinder, så går det att krossa det. Nästan hela den vuxna manliga befolkningen går igenom krigets fruktansvärt realistiska skola, och denna skola formar en ny människotyp. Den järnhårda nödvändigheten knyter näven åt det borgerliga samhällets alla regler, åt dess lagar, moral och religion. ”Nöden har ingen lag”, sa Tysklands kansler den 4 augusti. Kungar går öppet omkring och talar som torggummor och kallar varandra lögnare. Regeringar vägrar att uppfylla åtaganden som de högtidligt har lovat. Och kyrkan i alla länder knyter sin Gud till landets egen kanoner som en brottsling som har dömts till straffarbete. Är det inte uppenbart att alla dessa omständigheter måste leda till en djupgående förändring av arbetarklassens tänkande, och definitivt bota dem från den legalitet som uppstått efter en period av politisk stagnation?

Till sin häpnad kommer de besuttna klasserna snart att tvingas inse denna förändring. En arbetarklass som har gått igenom krigets skola kommer att vilja använda våldets språk så fort de stöter på första bästa större hinder i sitt eget land. ”Nöden har ingen lag”, kommer arbetarna att ropa när man försöker hålla tillbaka dem med hjälp av borgarklassens lagar. Och den fruktansvärda fattigdom som råder under kriget och kommer att fortsätta när det har tagit slut, kommer att vara av en sort som tvingar massorna att bryta mot många borgerliga lagar. Europas ekonomiska utmattning kommer att beröra proletariatet på ett mycket direkt och hårt sätt. Efter kriget kommer statens resurser att vara slut, och det kommer att finnas mycket begränsade möjligheter att tillfredsställa arbetarmassornas krav. Det måste leda till hårda, alltmer omfattande och djupgående politiska konflikter, som kan anta formen av en social revolution, vars utveckling och resultat givetvis ingen kan förutsäga.

Å andra sidan kan kriget med sina miljonarméer och djävulska förstörelsevapen göra slut på inte bara samhällets resurser utan också proletariatets moraliska styrka. Om inte kriget möter något motstånd kan det fortsätta under många år till, med varierande lycka för båda sidor, tills de viktigaste krigförande makterna är fullkomligt utmattade. Men då kommer det internationella proletariatets kampglöd, som blottats av imperialismens blodiga sammansvärjning, att vara helt upptagen med det fruktansvärda arbetet att utrota varandra. Då skulle hela vår civilisation kastas tillbaka många årtionden. Om det blir fred därför att de krigförande makterna har blivit utmattade, och inte på grund av de uppvaknande folkens vilja, så blir det samma sorts fred som den som avslutade Balkankrigen, det vill säga en Bukarestfred för hela Europa.

En sådan fred skulle försöka lappa ihop de motsättningar, den fiendskap och de brister som har lett till det pågående kriget. Och tillsammans med mycket annat skulle två generationers socialistiska arbete försvinna spårlost i ett hav av blod.

Vilket av dessa två framtidsperspektiv är mest sannolikt? Det går inte att avgöra teoretiskt på förhand. Det beror helt och hållet på hur samhällets avgörande krafter agerar – framförallt den revolutionära socialdemokratin.

Det slagord under vilket socialdemokratin kan återsamla sina splittrade styrkor är ”omedelbart slut på kriget”, både i de nationella partierna och inom internationalen i sin helhet. Proletariatet kan inte göra sin vilja till fred beroende av generalstabernas strategiska överväganden. Tvärtom måste det ställa sin vilja till fred i motsättning till dessa militära överväganden. Det de krigförande regeringarna kallar kamp för nationellt självbevarande är i själva verket ömsesidig nationell förintelse. Idag består ett verkligt nationellt självförsvar av att kämpa för fred.

För oss innebär kampen för fred inte bara en kamp för att rädda mänsklighetens materiella och kulturella tillhörigheter från fortsatt vansinnig förstörelse. För oss är det först och främst en kamp för att bevara proletarietets revolutionära energi.

Att samla proletarietets led i kamp för freden betyder att återigen ställa den revolutionära socialismens styrkor på bred front mot den ursinnigt sönderslitande imperialismen.

Villkoren för att sluta fred – en folkets egen fred och inte en diplomatisk uppgörelse – måste vara desamma för hela internationalen.

INGA KRIGSSKADESTÅND

RÄTT TILL NATIONELLT SJÄLVBESTÄMMANDE FÖR ALLA LÄNDER

EUROPAS FÖRENTA STATER – UTAN MONARKIER, UTAN STÅENDE ARMÉER, UTAN HÄRSKANDE FEODALKASTER, UTAN HEMLIG DIPLOMATI.

Agitationen för fred måste genomföras med alla de medel som socialdemokratin har tillgängliga och även sådana som de med lite god vilja kan skaffa sig, och det kommer inte bara att väcka arbetarna ur deras nationalistiska hypnos utan kommer också att rena proletarietets officiella partier. Med hjälp av en kompromisslös revolutionär agitation för fred måste vi kasta revisionisterna och de socialistiska patrioterna i Andra internationalen som har utnyttjat socialismens inflytande över de arbetande massorna för nationella militaristiska syften tillbaka till fiendens läger.

Mindre än någonsin behöver den revolutionära socialdemokratin frukta för att bli isolerad. Kriget är en förfärlig agitation mot sig själv. För varje dag som kriget varar kommer det att leda nya folkmassor till vår fana, om den är fredens och demokratins ärliga fana. Det bästa sättet för socialdemokratin att isolera den militaristiska reaktionen i Europa och tvinga den att gå på offensiven är med hjälp av parollen om fred.

Vi revolutionära marxister har ingen anledning att förtvivla. *Den epok vi går in i kommer att bli vår epok.* Marxismen har inte besegrats. Tvärtom förkunnar kanonbullret i Europas alla hörn inte bara kollapsen för proletarietets historiska organisationer utan också den marxistiska teorins seger. Vad finns idag kvar av hoppet för en "fredlig" utveckling, av en avtrubning av de kapitalistiska mot-sättningarna, eller av ett "planmässigt inväxande" i socialismen?

Reformisterna som hoppades lösa den sociala frågan genom tullbestämmelser, konsumentensamhället och parlamentariskt samarbete med de borgerliga partierna har nu satt allt sitt hopp till de "nationella" vapnets seger. De förväntar sig att de egendomsägande klasserna kommer att bli mer beredda att acceptera proletarietets behov, när det har visat sin patriotism.

Detta hopp vore totalt idiotiskt om det inte vore så att ett annat hopp ligger bakom det, en mindre "idealisk" förväntan att en väpnad seger kommer att skapa en bredare imperialistisk bas av rikedomar för den nationella bourgeoisien, på bekostnad av bourgeoisien i andra länder, vilket kommer att tillåta den att ge en del av bytet till det nationella proletariet – på bekostnad av proletariet i andra länder. *Socialreformismen har i praktiken förvandlats till socialimperialismen.*

Vi har med våra egna ögon sett hur hoppet om en fredlig tillväxt av proletarietets levnadsstandard har lidit totalt nederlag. Reformisterna är tvingade att söka sig en väg ut ur återvändsgränden genom att tvärtemot sin egen doktrin, lita till våldet – inte folkets revolutionära våld emot de härskande klasserna, utan de härskande klassernas militära våld mot andra folk. Efter 1848 har den tyska bourgeoisien vägrat att lösa sina problem genom revolutionära metoder. Den anförtrodde åt feodal-

furstarna att genom krigets metoder lösa frågan om bourgeoisieens utveckling. Det sista halvseklets sociala process har, efter att ha utplånat den kapitalistiska utvecklingens nationella grunder, ställt det tyska proletarietet ansikte mot ansikte med revolutionens problem. Efter att ha vikit undan från revolutionen, har reformisterna tvingats upprepa den borgerliga liberalismens historiska fall: de anförtrodde åt de härskande klasserna, dvs. just samma feodalfurstar, att med krigets metoder lösa den proletära frågan. Men här slutar den historiska analogin.

Nationalstatens bildande löste i verkligheten den borgerliga frågan under en hel epok, samtidigt som den långa serien av kolonialkrig efter 1871 kompletterade denna lösning, och utsträckte området för de kapitalistiska krafternas utveckling. Denna epok av *kolonialkrig* vilka leddes av nationalstaterna, har lett till det nuvarande kriget *mellan* nationalstaterna – *om kolonier*. Efter det att världens efterblivna delar har delats upp bland de kapitalistiska staterna återstår ingenting annat för dem än att försöka ta kolonierna från varandra

”Folk borde inte prata”, (säger Georg Irmer), ”som om det vore klart att den tyska nationen har anlänt för sent för att tävla om världsekonomin och makten över världen, att världen redan är uppdelad. Har inte världen delats upp gång på gång under historiens alla epoker?”

Men den nya uppdelningen av kolonier bland de kapitalistiska länderna utsträcker inte basen för den kapitalistiska utvecklingen utan ändrar den bara: en seger för den ena sidan innebär en likvärdig förlust för den andra. Därför skulle en tillfällig uppmjukning av klassmotsättningarna som ett resultat av detta krig endast kunna ske i Tyskland genom en extrem skärpning av klasskriget i Frankrike och England – och vice versa. Till detta måste läggas en annan faktor av avgörande betydelse: *det kapitalistiska uppvaknandet i själva kolonierna, vilket har fått en mäktig impuls från det nuvarande kriget*. Världsekonomin brist på organisation innebär en revolutionering av den koloniala ekonomin och detta betyder att kolonierna börjar att förlora sin koloniala karaktär. Som en konsekvens av detta – hur resultatet av det nuvarande slagsmålet än må utfalla – kommer den europeiska kapitalismens imperialistiska bas inte att genomgå en expansion utan en inskränkning. Kriget misslyckas inte bara att "lösa" arbetarfrågan på imperialistiska grunder, utan kommer tvärtom att förvärra denna fråga och ställa den kapitalistiska världen inför alternativen: antingen *permanent krig* om den allt trängre imperialistiska grunden eller – *proletär revolution*.¹

Om kriget har vuxit den Andra Internationalen över huvudet, då kommer dess konsekvenser att växa över huvudet på hela den borgerliga världen. Vi revolutionära socialister ville inte kriget. *Men vi fruktar det inte heller*. Vi faller inte i vanmakt över det faktum att kriget har krossat Internationalen, den gamla ideologiska-organisatoriska form som har slitits ut av historien.

Genom den proletära socialismens outtömliga resurser kommer den revolutionära epoken att skapa en ny organisatorisk form som svarar mot de nya uppgifternas storhet. Till detta verk anpassar vi oss mitt i maskingevärens knatter, de gamla katedralernas krossande och de kapitalistiska sjakalernas patriotiska tjut. Mitt i denna helvetiska musik bevarar vi vårt tänkande i all dess klarhet, vår vision går inte i moln, och vi känner oss vara framtidens enda skapande kraft. Vi är redan många, många fler än vad som syns på ytan. Imorgon kommer vi att vara ännu fler än idag. Och i övermorgon kommer miljoner att gå under våra baner, miljoner som idag, sextiosju år efter det **Kommunistiska Manifestets** publicerande fortfarande inte har någonting annat att förlora än sina bojar.

1 I engelska upplagan står ”permanent krig eller permanent revolution”. - GK.

Appendix : angående historien bakom denna pamflett

[Utdrag ur Mitt liv, kapitel 18, "Krigsutbrottet".]

Den lilla boken, "Kriget och Internationalen", mötte, precis som mina övriga böcker, ett egendomligt öde, först i Schweiz, därefter i Tyskland och Frankrike, senare i USA och slutligen i Sovjetryssland. Jag måste säga några ord om det. Mitt verk översattes från ryska av en ryss vars kunskaper i tyska var långtifrån perfekta. En professor Ragaz i Zürich tog på sig uppgiften att redigera översättningen, och det gav mig tillfälle att lära känna en originell person.

Trots att Ragaz var en troende kristen, och dessutom till yrket var utbildad teolog, så tillhörde han den schweiziska socialismens yttersta vänster, stödde de allra mest extrema kampmetoderna mot kriget och var för den proletära revolutionen. Han och hans hustru tilltalade mig genom sin djupa moraliska uppriktighet i förhållande till politiska problem, en inställning som på ett fördelaktigt sätt skilde dem från de österrikiska, tyska, schweiziska och andra socialdemokratiska funktionärer, som helt och hållet saknade ideal. Såvitt jag vet tvingades han senare lämna sin plats på universitetet på grund av sina åsikter. Det var en avsevärd sak för den klass han tillhörde. Men i våra samtal kunde jag ändå, tillsammans med min stora respekt för denne ovanliga man, känna en nästan fysisk känsla av en tunn men ändå helt ogenomtränglig hinna som skilde oss åt. Han var helt igenom mystiker, och trots att han inte tvingade sina uppfattningar på mig eller ens nämnde dem, så omgavs till och med hans tal om det väpnade upproret av någon sorts utdunstning från en annan värld som gjorde att jag huttrade av obehag. Från Och med det ögonblick jag började tänka självständigt, var jag först instinktivt och sedan medvetet materialist. Jag kände aldrig behov av några andra världar, och hade till och med svårt att psykologiskt förstå folk som på samma gång kunde erkänna Darwin och den Heliga treenigheten.

Men tack vare Ragaz kom boken ut på god tyska. Från Schweiz hittade den så tidigt som i början av december 1914 till Österrike och Tyskland. Den schweiziska vänstern - F Platten och andra - ordnade med det. Pamfletten var ämnad för de tysktalande länderna, och riktade sig först och främst mot den tyska socialdemokratin, Andra internationalens ledande parti. Jag minns att en journalist vid namn Heilmann, som spelade första fiol i den chauvinistiska orkestern, kallade min bok galen, men helt logisk i sin galenskap. Jag kunde inte ha önskat mig ett bättre beröm. Det saknades givetvis inte antydningar om att min bok var ett konstfullt verktyg i ententens propaganda.

När jag senare befann mig i Frankrike, fick jag i de franska tidningarna oväntat läsa ett telegram från Schweiz att en tysk domstol utan att höra mig hade dömt mig till fängelse på grund av pamfletten från Zürich. Av detta drog jag slutsatsen att den hade träffat sitt mål. Med sin dom (som jag inte hade bråttom att avtjäna) gjorde Hohenzollerns domare mig en stor tjänst. Detta utslag i en tysk domstol var alltid en stötesten för ententens förtalare och spioner, när de upphöjt ansträngde sig för att bevisa att jag enbart var agent för den tyska generalstaben.

Men det hindrade inte de franska myndigheterna från att stoppa min bok vid gränsen, i kraft av dess "tyska ursprung". En tvetydig artikel i en tidning som gavs ut av Hervé försvarade min pamflett mot den franska censuren. Jag tror att artikeln skrevs av Ch Rappaport, en framstående person, nästan marxist. I alla händelser skrev han fler ordlekar än någon annan man som har ägnat hela sitt långa liv åt det.

Efter oktoberrevolutionen gav en företagsam förläggare i New York ut min pamflett som en tjock amerikansk bok. Enligt vad denne själv har berättat bad president Wilson, i telefon från Vita huset, om att få sig tillsänt korrektivet till boken. Vid den här tiden höll presidenten på att utforma sina fjorton punkter, och enligt uppgifter från insatta personer, kunde han inte förlika sig med det faktum

att en bolsjevik hade förekommit hans finaste formuleringar. Inom loppet av två månader sålde boken i 16.000 exemplar. Så kom dagen för freden i Brest-Litovsk. Pressen i USA inledde en våldsam kampanj mot mig, och boken försvann omedelbart från marknaden.

Vid den tiden hade min pamflett från Zürich tryckts i flera upplagor i Sovjetrepubliken, och fungerade som lärobok i fråga om marxisters inställning till kriget. Den försvann från Kommunistiska internationalens "marknad" först efter 1924, det år då "trotskismen" upptäcktes. Pamfletten är fortfarande förbjuden, precis som den var före revolutionen.

Det verkar i sanning som om böcker har ett eget öde.

Zimmerwaldmanifestet¹

Till Europas proletärer!

Manifest från de internationella socialisternas konferens.

Sedan mer än ett år pågår kriget. Millioner av lik betäcka slagfälten, millioner människor ha gjorts till krymplingar för hela livet. Europa liknar ett jättestort människoslakthus. Hela den genom många generationers arbete skapade kulturen är vigd till ödeläggelse. Det vildaste barbari triumferar i dessa dagar över allt, som hittills utgjort mänsklighetens stolthet.

Vilken också sanningen om det omedelbara ansvaret för detta krigs utbrott må vara — ett står fast: det krig, som alstrat detta kajs, är en frukt av imperialismen, strävandet hos de kapitalistiska klasserna inom varje nation att tillfredsställa sin profitlystnad genom utsugning av människoarbete och naturrikedomar hela jorden runt.

Ekonomiskt efterblivna eller politiskt svaga nationer duka därvid under för stormakterna, som i detta krig försöka att med blod och järn nygestalta världskartan efter sitt utsugningsintresse. Så hotas hela folk och länder, som Belgien, Polen, Balkanstaterna, Armenien av ödet att helt eller delvis styckade annekteras som bytesobjekt i kompenationsspelet.

Krigets drivande krafter framträda under dess utveckling i hela sin vidriighet. Flik efter flik faller av slöjan, med vilken avsikten med denna världskatastrof doldes för folkens medvetande. Kapitalisterna i alla land, som av folkens förspillda blod göra krigsprofitens gyllene guld, påstå att kriget gäller fosterlandets försvar, demokratin, befrielsen av undertryckta folk. De ljuga. I själva verket begrava de på de ödelagda fälten det egna folkets frihet i sällskap med andra nationers oberoende. Nya band, nya bojor, nya bördor uppstå och proletariatet i alla land, segrare som besegrade, kommer att få bära dessa. Höjt välstånd förkunnades vid krigets utbrott — nöd och försakelser, arbetslöshet och dyrtid, undernäring och folkfarsoter är det verkliga resultatet. I årtionden skola krigskostnaderna förtära folkens bästa krafter, sätta i fara de sociala reform-erövringarna och hindra varje steg framåt.

Kulturell ödeläggelse, ekonomisk nedpressning, politisk reaktion — det blir denna hemska folk-kamps välsignelse.

Så avslöjar kriget den modärna kapitalismen i all dess nakenhet, denna kapitalism som blivit oförenlig inte blott med arbetarmassornas intressen, inte bara med den historiska utvecklingens

1 **Zimmerwaldkonferensen** hölls i Schweiz i september 1915. Trots att bara 42 delegater deltog (Trotskij minns att de fick plats i 4 järnvägsvagnar) lade konferensen grunden till en ny, Tredje international. Denna översättning av manifestet från konferensen är tagen ur en bok som Frams förlag gav ut 1917. Översättningen är gjord av Zäta Höglund – red anmärkning.

behov, utan med det mänskliga samhällets förutsättningar.

Det kapitalistiska samhällets härskande myndighet, i vars händer folkens öde vilar, de monarkiska såväl som de republikanska regeringarna, den hemliga diplomatin, de mäktiga företagarorganisationerna, de borgerliga partierna, den kapitalistiska pressen, kyrkan — alla bära de det fulla ansvaret för detta krig, som uppstått ur den dem födande och av dem skyddade samhällsordningen och som föres till förmån för deras intressen.

Arbetare!

Utsugna, rättslösa, ringaktade, — vid krigsutbrottet, då det gällde att före er på slaktbänken, till döden, nämnde man er bröder och kamrater. Och nu, då militarismen gjort er till krymplingar, lemlästat, förnedrat och förintat er, fordra de härskande också att ni prisge era intressen, era mål, era ideal, med ett ord: den slaviska underkastelsen under borgfreden. Man berövar er möjligheten att offentliggöra era åsikter, era känslor, er smärta, man förvägrar er att framställa och låta representera era krav. Pressen nedtystad, de politiska fri- och rättigheterna trampade under fötterna — så härskar nu militärdiktaturens pansrade näve.

Inför detta tillstånd, som hotar Europa och mänsklighetens framtid kunna och få vi inte längre stå tiggande. I årtionden har det socialistiska proletariatet fört kampen mot militarismen. Med växande omsorg sysselsatte sig dess representanter på sina nationella och internationella kongresser med den från imperialismen allt mera hotande krigsfaran. I Stuttgart, i Köpenhamn, i Basel ha de internationella socialistiska kongresserna stakat ut den väg som proletariatet hade att gå.¹

Socialistiska partier och arbetarorganisationer i olika land, som varit med om att bestämma denna väg, ha sedan krigets utbrott ej respekterat de därav följande förpliktelserna. Deras representanter ha uppfordrat arbetarna till inställande av klasskampen, det enda möjliga och verksamma medlet för den proletäriska frigörelsen. De ha beviljat de härskande klasserna krediten till krigets förande, de ha för de mest olika tjänster ställt sig till regeringens förfogande, de ha genom sin press och sina beskickningar sökt vinna de neutrala för sina resp. länders regeringspolitik, de ha som gisslan för borgfredens bevarande utlämnat socialistiska ministrar åt regeringarna och därmed ha de inför arbetarklassen, för dess nutid och framtid, övertagit ansvaret för detta krig, dess syften och dess metoder. Och liksom de enskilda partierna, så klickade också den alldeles särskilda representationen för alla lands socialister: den internationella socialistiska byrån.²

Dessa fakta ha medverkat till, att den internationella arbetarklassen, som ej hemföll åt eller som befriat sig från den första krigsperiodens nationella panik, ännu den dag som är, i folk mordens andra år, ej funnit några medel och vägar att samtidigt i alla länder kraftigt uppta kampen för freden.

I denna olidliga situation ha undertecknade, representanter för socialistiska partier och fackföreningsrörelser eller deras minoriteter, vi tyskar, fransmän, italienare, ryssar, polacker, letter, rumäner, bulgarer, svenskar, norrmän, holländare och schweizare, som icke på den nationella solidaritetens mark med utsugarklassen utan på den internationella proletariska solidaritetens och klasskampens grund, mött samman för att på nytt återknyta de internationella förbindelsernas sönderslitna trådar och kalla arbetarklassen till självbesinning och till kamp för freden.

Denna kamp är kampen för friheten, för folkförbrödringen, för socialismen. Det gäller att uppta

1 **Andra internationalens** Stuttgartkonferens ägde rum 1907 (se tidigare not), Köpenhamnkongressen 1910 och Baselkongressen i november 1912.

2 **Internationella socialistiska byrån** var Andra internationalens verkställande organ, som upprättades av Pariskongressen 1900 och hade sitt högkvarter i Bryssel.

denna kamp för freden, för en fred utan annekationer och krigsskandestånd. Men en sådan fred är möjlig endast med utdömmande av varje tanke på kränkande av folkens rätt och frihet. Varken besättandet av hela länder eller enskilda landsdelar får leda till dessas våldsinkorporering. Ingen annekation, varken öppen eller maskerad, ej heller någon med våld utförd ekonomisk inkorporering, som blott skulle göras ännu olidligare genom berövandet av deras politiska rättigheter. Folkens självbestämmanderätt måste vara orubblig grundsats i de nationella förhållandenas ordnande.

Proletärer!

Sedan krigets utbrott ha ni ställt er handlingskraft, ert mod, er uthållighet i de härskande klassernas tjänst. Nu gäller det att träda fram för den egna saken, för socialismens heliga mål, för de undertryckta folkens såväl som för de förslavade klassernas befrielse genom den oförsonliga, proletäriska klasskampen.

Det är socialisternas i de krigförande länderna uppgift och plikt att med full kraft uppta denna kamp, socialisternas i de neutrala staterna uppgift och plikt att med alla verksamma medel understödja sina bröder i denna kamp mot det blodiga barbariet.

Aldrig i världshistorien gavs en mera bjudande, en högre, en upphöjdare uppgift, och att fylla den skall bli vårt gemensamma verk. Intet offer är för stort, ingen börda för tung att nå detta mål: fred mellan folken.

Arbetare och arbeterskor! Mödrar och fäder! Änkor och faderlösa! Sårade och krymplingar! Er alla som lida av kriget och genom kriget, tillropa vi ut över gränserna, över de rykande slagfälten, över ödelagda städer och byar:

Proletärer i alla land, förenen er!

Zimmerwald (Schweiz), September 1915.

I DEN INTERNATIONELLA SOCIALISTISKA KONFERENSENS NAMN:

För tyska delegationen:

Georg Ledebour. Adolf Hoffman.

För franska delegationen:

A. Bourderon. A. Merrheim.

För italienska delegationen:

G. E. Modigliani. Constantino Lazzari.

För ryska delegationen:

N. Lenin. Paul Axelrod. M. Bobroff.

För polska delegationen:

St. Lapinski. A. Warski. Cz. Hanecki.

För den interbalkanska socialistiska federationen:

I rumänska delegationens namn: *C. Racovski.*

I bulgariska delegationens namn: *Wassil Kolarow.*

För svenska och norska delegationen:

Z. Höglund. Ture Nerman.

För holländska delegationen:

H. Roland Holst.

För schweiziska delegationen:

Robert Grimm. Charles Namne.

Englands Oberoende arbetarparti (I. L. P.) hade förklarat sig instämma i konferensens syfte och utsett officiellt ombud till dess förhandlingar. Det »fria», »demokratiska» Englands regering förvägrade emellertid ombuden deras pass, å att resan till platsen för konferensen ej kunde äga rum. Av denna anledning kunde manifestet vars riktlinjer Oberoende arbetarpartiet instämt i, ej undertecknas av representanter för de engelska arbetarna.

Två deklARATIONER OM ZIMMERWALDMANIFESTET

I

Undertecknade deklarerar följande:

Det manifest som konferensen har antagit är inte helt tillfredsställande. Det innehåller inget uttalande om vare sig den öppna opportunismen eller den opportunism som döljer sig bakom radikala fraser, den opportunism som inte bara är den främsta orsaken till internationalens sammanbrott utan också försöker vidmakthålla detta sammanbrott. Manifestet innehåller inget klart uttalande om de metoder som ska användas för att bekämpa kriget.

I den socialistiska pressen och på internationalens möten kommer vi som hittills att förespråka en entydig marxistisk ståndpunkt vad gäller de uppgifter som den imperialistiska epoken har ställt proletarietet inför.

Vi röstade på manifestet eftersom vi anser det vara ett upprop till kamp, och under denna kamp vill vi marschera sida vid sida med internationalens övriga delar.

Vi kräver att vår deklARATION tas med i de officiella protokollen.

Undertecknat av: *N Lenin, G Zinovjev, Radek, Nerman, Höglund, Winter.*

II

Den andra deklARATIONEN undertecknades, utöver av den grupp som hade lagt fram vänsterns resolution, även av Roland Holst och Trotskij, och löd så här:

I så måtto som ett antagande av vårt ändringsförslag (till manifestet) som krävde att man röstade mot krigsanslagen på något sätt skulle kunna riskera en framgång för konferensen, drar vi under protest tillbaka vårt ändringsförslag och godtar Ledebours uttalande i kommissionen med innebörden att manifestet innehåller allt som vårt förslag vill ha sagt.

Man kan tillägga att Ledebour som ett ultimatum krävde att ändringsförslaget skulle avvisas, och att han annars skulle vägra att skriva under manifestet.

Öppet brev till Jules Guesde

Paris, 30 oktober 1916

Till statsminister Jules Guesde.

Innan jag lämnar fransk jord, eskorterad av en polisofficer som personifierar de friheter ni bevakar i den nationella regeringen, ser jag det som min plikt att uttrycka några tankar till er, som även om de högst sannolikt inte kommer att vara till någon nytta för er, åtminstone kan användas mot er. När er kollega krigsministern förvisade mig från Frankrike fann han det inte för gott att ange orsakerna till förbudet mot den ryska tidningen *Nasje Slovo*,¹ för vilken jag var en av redaktörerna, och som under två år hade lidit censurens alla plågor under beskydd av samma krigsminister.

Men jag ska inte dölja för er att jag inte ser något mystiskt i skälen till min utvisning. Ni tycker er behöva använda förtryck mot en internationell socialist, mot en av de som vägrar försvara eller villigt underkasta sig det imperialistiska kriget.

Även om jag inte har fått reda på skälen till denna åtgärd, den enda berörda och mot vilken den riktas, så har herr Briand meddelat dem till riksdagens deputerade och journalisterna.

I Marseilles i augusti förra året dödade en grupp ryska revolterande soldater sin överste. Utredningen påstås ha avslöjat att ett antal av dessa soldater hade ett antal exemplar av *Nasje Slovo* i sin ägo. Det är i alla fall den förklaring som herr Briand gav i ett samtal med deputerade och ordförande i kommittén för utrikes ärenden, herr Leysques, som i sin tur överlämnade denna version till den ryska borgerliga pressen.

Förvisso vågade han inte påstå att *Nasje Slovo*, som var underkastad hans egen censur, var direkt ansvarig för mordet på officeren. Man kan beskriva hans tankar så här: eftersom det finns ryska soldater i Frankrike måste vi sopa bort *Nasje Slovo* och dess redaktörer från republikens jord. Ty en socialistisk tidning som vägrar sprida illusioner och lögner kan – med herr Renaudels minnesvärda ord – ”sätta myror i huvudet” på de ryska soldaterna och leda dem in på eftertankens farliga stig.

Men olyckligtvis för herr Briand grundas hans förklaring på en skandalös anakronism. För ett år sedan sa Gustave Hervé, vid den tiden ännu medlem i ert partis permanenta administrativa utskott, att om Malvy sparkade ut de ryska flyktingar som var skyldiga till revolutionär internationalism ur Frankrike, så skulle han, Hervé, garantera att hans dörrvakter skulle acceptera en sådan åtgärd utan att protestera. Det är uppenbart att Hervé har hämtat sin inspiration i stora klunkar på en ministerkammare.

I slutet av juli sa samme Hervé, halvofficiellt, att jag skulle utvisas från Frankrike.

Vid ungefär samma tidpunkt – det vill säga innan mordet på översten i Marseilles – informerade professor Durkheim, som av regeringen hade utsetts till ordförande för kommissionen för ryska flyktingar, en företrädare för flyktingarna om den omedelbart förestående stängningen av *Nasje Slovo* och utvisningen av redaktörerna.

Således hade allting ordnats redan på förhand, till och med uppfattningarna hos herr Hervés dörrvakter. Man väntade bara på en förevändning för att slutligen slå till. Och man hittade förevändningen när de olycksaliga ryska soldaterna – i någons intresse – dödade sin överste.

1 **Nasje Slovo** (Vår värld) gavs mellan 29 januari 1915 och 15 oktober 1916 ut i Paris av arbetslösa ryska tryckeriarbetare. Den efterträdde **Golos** (Rösten) och följdes i sin tur av **Natjalo** (Början). Den kom ut i 213 nummer. Trotskij anlände till Frankrike (från Schweiz) i slutet av november 1914.

Denna försynens sammanträffande ger orsak till ett antagande som jag fruktar kommer att förlämpla er fortfarande jungfruliga ministerödmjukhet. Ryska journalister som har genomfört en utredning av händelsen i Marseilles har slagit fast att en provokatör, som nästan alltid i sådana fall, spelade en aktiv roll i denna affär. Det är lätt att inse vad han hade för syfte, eller snarare vilket syfte de skurkar som ledde honom hade för syfte. De ville orsaka lite överdrifter från de ryska soldaternas sida, för det första för att rättfärdiga den knutpiskans regim som fortfarande är något stötande för de franska myndigheterna, och dessutom för att skapa en förevändning för åtgärder mot de ryska flyktingar som utnyttjar den franska gästfriheten för att demoralisera ryska soldater under ett pågående krig.

Man måste anta att planens upphovsmän inte själva trodde att affären skulle leda så långt, eller så tänkte de sig i alla fall. Troligtvis hoppades de uppnå betydande resultat med mindre uppoffringar. Men den här sortens företag inbegriper vissa yrkesrisker. I detta fall blev inte offret provokatören själv utan överste Krause och de som dödade honom. Även patriotiska journalister som är fientligt inställda till *Nasje Slovo* har fört fram teorin att samma provokatör i ett lämpligt ögonblick hade givit exemplar av vår tidning till soldaterna.

Herr minister, försök, bara försök, att med hjälp av herr Malvy genomföra en utredning längs dessa linjer! Tycker ni att man inte kan vinna något med en sådan utredning? Det gör inte jag heller. Ty – ärligt talat – är provokatörer minst lika värdefulla för det påstådda ”nationella försvaret” som socialistiska ministrar. Och sedan ni, Jules Guesde, tog över ansvaret för Tredje republikens utrikespolitik, för alliansen mellan Frankrike och Ryssland och konsekvenserna av den, för tsarens territoriella strävan och för krigets mål och metoder – är ni tvungen att, tillsammans med symboliska avdelningar av ryska soldater, acceptera de ingalunda symboliska bravader som hans majestät tsarens provokatörer genomför. I början av kriget, när det avgavs frikostiga löften, gav er närmaste medarbetare, Sembat,¹ de ryska journalisterna en aning om det ytterst välgörande inflytande som de allierade demokratierna skulle komma att utöva på Rysslands inhemska regim. Det var också det främsta argument som de socialistiska regeringarna i Frankrike och Belgien envist men utan framgång använde för att försöka försona de ryska revolutionärerna med tsaren.

Det enda resultatet av 26 månaders konstant samarbete, umgänge med generaler, diplomater och parlamentariker, Vivianis och Thomas’ besök i Tsarskoje-Selo, kort sagt 26 månaders ständigt ”inflytande” från de allierade demokratiernas sida på tsarismen, är att den mest övermodiga reaktionen, som bara hållits tillbaka av kaoset inom administrationen, har blivit starkare. Och det har bara lett till att Englands och Frankrikes inhemska regimer har omvandlats tills de har börjat likna Rysslands. Vi kan se att herr Sembats generösa löften är lika lite värda som hans kol. Asylrättens olycksaliga öde är således bara ett slående symptom på det polis- och tyranniska styre som är förhärskande på båda sidor om Engelska kanalen.

Lloyd George och herr Astride Briand, för vilka jag hänvisar till de karakteriseringar som ni själv, Jules Guesde, gjort i tidigare artiklar – dessa två figurer uttrycker på allra bästa sätt det nuvarande krigets anda, dess riktighet, dess moral, med dess aptit både vad gäller klass och individ. Finns det någon värdigare partner till herrarna Lloyd George och Briand än herr Sturmer, denna verkliga ryska german, som har gjort karriär genom att hänga sig fast i ärkebiskoparnas prästrockar och de trångsynta hovmänniskornas kjolar? Vilken ojämförlig trio! Historien kunde absolut inte ha hittat bättre kollegor och ledare åt minister Guesde.

Hur skulle en ärlig socialist kunna undvika att kämpa mot dig? Du har förvandlat socialistpartiet till

1 **Marcel Sembat**, var fransk minister för offentliga arbeten under åren 1914-16.

en foglig kör som ackompanjerar de kapitalistiska stråtrövarnas körledare, och det under en epok då det borgerliga samhället – vars dödsfiende du, Jules Guesde, brukade vara – helt igenom har visat sin verkliga natur. Av de händelser som förbereddes under perioden av världsomfattande härjningar och vars konsekvenser vi så ofta förutsade, av det blod som har flutit, av allt lidande och alla olyckor, av alla brott, av regeringarnas rovgirighet och förbrytelser, drar du, Jules Guesde, en enda lärdom för det franska proletariet: att Wilhelm II och Franz Joseph är två brottslingar, som i motsats till Nikolaj II och herr Poincaré inte följer de internationella lagarna och reglerna.

En ny generation av franska arbetarungdomar, nya arbetarmiljoner som för första gången har blivit moraliskt uppväckta av krigets åskslag, lär sig orsakerna bakom den gamla världens katastrof, det som herrarna Delcasses, Poincarés, Briands *Gulbok* vill säga till dem. Och ni, proletarietets tidigare ledare, faller på knä inför denna folkens evangelium och förkastar allt det ni har lärt er och lärt ut i klasskampens skola.

Den franska socialismen, med sitt outtömliga förflutna, alla sina storslagna kämpar och martyrer, har till sist – vilket förfall, vilken skam! - hittat en Renaudel för att under världshistoriens mest tragiska period översätta *Gulbokens* ädla tankar till det språk som pressen av samma färg talar.

Babeufs, Saint-Simons, Blanquis, Fouriers, Kommunens, Jaurès', Jules Guesdes – ja även Jules Guesdes – socialism har till sist hittat sin Albert Thomas för att överlägga med Romanov om det bästa sättet att erövra Konstantinopel, den har hittat sin Marcel Sembat för att på ett dilettantmässigt och nonchalant sätt vandra över den franska civilisationens ruiner. Den har hittat Jules Guesde för att – även han – följa efter den triumferande Briands galavagn.

Och ni trodde, ni hoppades, att det franska proletariet, som har förblött under de härskande klassernas kriminellt vansinniga och hopplösa krig, i tysthet och in i det sista skulle fortsätta att tolerera denna skamliga pakt mellan den officiella socialismen och proletarietets värsta fiender. Ni misstog er. Det har uppstått en opposition. Trots undantagstillståndet och detta nationalistiska vanvett – som oavsett sin form, det må vara rojalistiskt, radikalt eller socialistiskt, alltid bevarar sitt kapitalistiska innehåll – går den revolutionära oppositionen framåt dag för dag.

Nasje Slovo, tidningen som ni kvävde, den levde och andades under den uppvaknande franska socialismens atmosfär. Gruppen kring *Nasje Slovo* hade ryckts upp ur sin ryska jord av en kontra-revolution som segrade tack vare den franska borgarklassens hjälp – en borgarklass som du, Jules Guesde, nu tjänar – och vi fick förmånen att - om än i och med censuren i ofullständig form – återge rösten från den franska sektionen av den nya International som reser sig mitt bland fasorna hos detta brodermordets krig.

I egenskap av ”icke önskvärda utlänningar” som knöt sitt öde till den franska oppositionen är vi stolta över att drabbas av den franska regeringens första slag – er regering, Jules Guesde!

Vi har äran att tillsammans med Monatte, Merheim, Saumoneau, Rosmer, Bourderon, Lorient, Guilbeaux och så många andra allihop anklagas för att vara tyskvänner. Er vän Plechanovs veckotidning i Paris, som delar er ryktbarhet på samma sätt han kommer att dela ert fall, angav oss vecka efter vecka till herr Malvys polis som agenter för den tyska generalstabens. En gång i tiden kände ni själv till värdet i sådana anklagelser, ty ni hade själv äran av att vara måltavla för dem. Nu ger ni å det nationella försvarets regeringens vägnar ert godkännande till herr Malvy, till angivarnas redogörelser. Och ändå finns det bland mina politiska dokument en fängelsedom mot min pamflett **Kriget och internationalen**, som mycket nyligen, under kriget, utdömdes i en tysk domstol.

Men även frånsatt detta brutala faktum, som borde imponera på till och med herr Malvys polis-

hjärna, tror jag att jag har rätt att hävda att vi revolutionära internationalister är mycket farligare fiender för den tyska reaktionen än alla de allierade regeringarna sammantagna.

Den imperialistiska tävlan kan återigen ena dagens fientligt inställda bröder. Om planerna på ett fullständigt ödeläggande av Tyskland skulle förverkligas, så skulle England och Frankrike efter ett årtionde återigen närma sig Hohenzollarnas kejsardöme för att försvara sig mot Rysslands omåttliga styrkor. En framtida Poincaré skulle utbyta lyckönskningstelegram med Wilhem eller hans arvtagare. Med en prästs och boxares karakteristiska språk skulle Lloyd George förbanna Ryssland som barbariets och militarismens bålverk. I egenskap av fransk ambassadör till Kaisern skulle Albert Thomas få liljekonvaljer från hovdamerna i Potsdam, precis som han nyligen fick det från storhertiginnan i Tsarskoje Selo. Alla banaliteter hos dagens tal och artiklar skulle värmas upp på nytt, och herr Renaudel skulle bara behöva byta ut namnen i sina artiklar, en uppgift som absolut ligger inom räckhåll för hans förmåga.

När det gäller oss kommer vi att förbli det vi har varit och fortfarande är, svurna fiender till de tyska härskarna, ty vi hatar den tyska reaktionen med samma revolutionära hat som vi har bedyrat tsarismen eller den franska penningararistokratin. Och när ni, ni och era lakejtidningar, har mage att applådera Liebknecht, Mehring, Luxemburg och Zetkin som oförsonliga fiender till Hohenzollern, så kan ni inte förneka att de är av samma slag som oss, de är våra vapenbröder. Den revolutionära kampens oupplösliga enhet förenar oss med dem, mot er och era herrar.

Kanske ni tröstar er med tanken att vi inte är så många? Men vi tror att vi är fler än poliserna av alla grader. Genom sin närsynthet ser de inte den upprorsanda som nöden får att växa överallt och som sprider sig i hela Frankrike, i Europas arbetarförstäder och på landsbygden, på fabrikerna och i skyttegravarna.

Ni har låst in Louise Saumoneau i ett av era fängelser, men har ni därmed minskat kvinnornas förtvivlan i landet? Ni kan arresteras hundratals zimmerwaldister efter att ha beordrat er press att återigen besudla dem med polisförtal. Men kan ni återge hustrurna deras makar? Kan ni återge mödrarna sina söner, barnen sina fäder, kan ni ge de sjuka styrka och hälsa? Kan ni återge det lurade och försvagade folket tilltron till de som har lurat dem?

Jules Guesde, kliv ur din militärbil, lämna den bur som den kapitalistiska staten har låst in dig i. Se dig omkring! Kanske ödet för sista gången är nådigt mot din eländiga ålderdom, och låter dig höra de annalkande händelsernas dämpade muller. Vi emotser dem, vi uppfordrar dem, vi förbereder oss för dem! Frankrikes öde vore alltför skrämmande om inte arbetarklassens kavalleri skulle leda oss till en mäktig hämnd, där det inte kommer att finnas plats för dig, Jules Guesde, och dina gelikar.

När jag nu förvisas av dig lämnar jag Frankrike med en djupgående känsla av tilltro till vår seger. Över huvudet på dig skickar jag mina vänskapliga hälsningar till det franska proletariatet, som vaknar till sitt storslagna öde.

Utan dig och mot dig.

LÄNGE LEVE DET SOCIALISTISKA FRANKRIKE!

Leo Trotskij

Personregister

Babeuf, François Noël (Gracchus) (1760-1797): Jämlikhetsförkämpe, utopisk socialist under den franska revolutionen. Planerade att den "slutgiltiga revolutionen" som kallades för "en samman-svärjning av jämlikar" skulle ske 11 maj 1796. Arresterade strax dessförinnan och avrättades ett år senare.

Ballod, Karl (1864-1931): Borgerlig ekonom. Professor på universitetet i Berlin efter 1905. "Expert" på rysk statistik.

Bebel, August (1840-1913): Marxist av arbetarursprung, som 1869 grundade den tyska socialdemokratin tillsammans med Wilhelm Liebknecht. Satt i riksdagen från 1867. Dömdes 1872 tillsammans med Liebknecht till två års fängelse för "förräderi" (opposition mot det fransk-tyska kriget). Ledare för den tyska socialdemokratin och Andra internationalen under åren för Första världskriget.

Bernstein, Eduard (1850-1932): Tysk socialdemokrat. Lämnade Tyskland under de antisocialistiska lagarna och var redaktör för *Socialdemokraten* i Schweiz. Utvisades därifrån 1888, bodde i London fram till 1900. Var vän till Engels under dennes sista år och utsågs till hans litterära exekutor, och i egenskap av det censurerade han Engels' arbeten. Riksdagsdeputerad 1902-1906, 1912-1918, 1920-1928. Var pacifistisk centrist under Första världskriget. Grundade 1916 det Oavhängiga socialdemokratiska partiet (USPD), men återvände 1919 till socialdemokratin. Revisionismens och reformismens främsta talesman under 25 år, med början 1896. Författare till *Evolutionary Socialism* (1899) och andra verk.

Bethmann-Hollweg, Theobald von (1856-1921): Kansler i det tyska kejsardömet 1909-1917. Efterträdde von Bülow. Avsatt efter krav från kronprinsen, Hindenburg och Ludendorff och avskedad av kejsaren 11 juli 1917. Ersattes av Georg Michaelis.

Bismarck, Otto von (1815-1898): Dominerade i egenskap av kansler den tyska och europeiska politiska scenen under åren 1862-1890. Enade Tyskland under preussisk och Hohenzollerns makt. Låg bakom de antisocialistiska lagarna. Avsattes av kejsar Wilhelm II i mars 1890.

Blanqui, Louis Auguste (1805-1881): Fransk revolutionär, en romantisk och färgstark person som trodde på att genomföra proletariats diktatur med hjälp av en konspiratorisk kupp. Dömdes två gånger till döden och tillbringade 33 av sina 76 år i fängelse.

Bonaparte, Louis (Napoleon III) (1808-1873): Brorson till Napoleon I, fransk kejsare 1852-1870.

Bourderon, Albert (1858-1930): Fransk socialist och fackföreningsaktivist. Anslöt sig till Zimmerwald-rörelsen, gick senare åt höger och förespråkade samarbete med borgerliga regeringar.

Brentano, Lujo (1844-1931): Tysk ekonom, en av "stats-" eller "professorsocialisterna" (*katedersocialisterna*), som 1873 grundade Samfundet för samhällspolitik som motståndare till socialdemokratin.

Briand, Aristide (1862-1932): En gång i tiden stridbar medlem i det franska socialistpartiet. Kämpade mot Millerand och hans "regeringsanhängare", men blev senare utbildningsminister 1906-1909. Uteslöts ur socialistpartiet och grundade då tillsammans Millerand det Republikanska socialistpartiet (1911). Var vid flera tillfällen premiärminister, i synnerhet oktober 1915 - mars 1917. Delegat till Nationernas förbund.

Bülow, Bernhard von, Prince (1849-1929): Tysk diplomat. Kansler för Tyskland och premiärminister i Preussen 1900-1909.

Daszynski, Ignacy (1866-1936): Ledare för de galiziska polska socialisterna. Medlem av den österrikiska riksdagen från och med 1891. Ryssfientlig chauvinist. Anslöt sig senare till Pilsudski.

Delbrück, Hans (1848-1929): Tysk militärhistoriker. Satt i riksdagen 1884-1890.

Delcasse, Theophile (1852-1923): Fransk utrikesminister 1898-1905, 1914-1916. Förespråkade en vänskapspakt med Storbritannien.

Dix, Arthur (1875-1935): Tysk journalist, författare och redaktör.

Dobrogeanu-Gherea, Constantin (1855-1920): Rumänsk marxist. Grundare och ledare för den rumänska socialdemokratin.

Driant, Émile (1855-1916): Fransk soldat, politiker och romanförfattare. Svärson till general Boulanger. Första franska offret av högre grad under slaget vid Verdun, 1916.

Falkenhayn, Erich von (1861-1922): Tysk officer. Stabschef 1914-1916.

Fischer, Richard (1855-1926): Tysk socialdemokrat, partisekreterare från 1899. Från och med 1902 direktör för *Vorwärts*. Tillhörde under kriget höger-center majoriteten tillsammans med Ebert och Scheidemann. Avskedade medlemmar ur *Vorwärts*' personal som var mot kriget. Företrädde majoriteten vid Stockholmskonferensen 1919. Medlem i nationalförsamlingen 1919-1920. Från 1920 riksdagsman.

Fourier, François Marie Charles (1772-1837): Stor fransk utopisk socialist.

Frank, Ludwig, Dr. (1874-1914): Socialdemokratisk riksdagsman. Revisionist, ledare för socialisterna i Baden. Röstade för krigskrediterna och tog värvning som menig efter 4 augusti. Strax efter det dödad vid Baccarat i Frankrike. Han var den första riksdagsman som dog under strid. I december 1914 fylldes hans riksdagsplats med blomsterkransar.

Franz-Joseph I (1830-1916): Habsburgkejsare i Österrike, kung i Ungern och Böhmen från 1848 fram till sin död 1916.

Grey, Sir Edward (1862-1933): Liberal riksdagsman efter 1885. Utrikesminister mellan december 1905 och maj 1916. Upphovsman till en ofta citerad anmärkning i början av kriget: "Över hela Europa slocknar lamporna. Vi kommer inte att få se dem lysa igen under vår livstid."

Guesde, Jules Basile (1845-1922): Kommunard. En av det franska Arbetarpartiets grundare 1879. Vänstersocialist. Deputerad 1893-1921. Kämpade mot reformismen och regeringsanhängarna. Förespråkade under kriget en "helig union" med borgarklassen. Minister utan portfölj mellan augusti 1914 och oktober 1915.

Guilbeaux, Henri (1885-1938): Ursprungigen anarko-syndikalist. Senare fransk socialist. Var under kriget pacifist, och blev senare vänsterzimmerwaldist. Stödde den ryska revolutionen och var med under Kominterns första, andra och femte kongresser. Dömdes 1919 i sin frånvaro till döden, benådad 1924. Blev senare antisovjetisk antisemit.

Haase, Hugo (1863-1919): Advokat av judiskt ursprung. Tysk socialdemokrat. Medlem i den internationella socialistiska byrån och riksdagsdeputerad 1897-1918. Efterträdde 1913 Bebel som ledare för den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Gick mot att rösta för krigskrediterna i partiet

men vek sig för majoritetens beslut. Grundade 1916 det Oavhängiga socialdemokratiska partiet (USPD) som han också blev ledare för. Minister för utrikes ärenden och kolonier i Eberts "socialistiska" koalitionsregering i november 1918. Avgick 29 december 1918. Sköts på riksdagstrappan av en monarkistisk officer.

Habsburgdynastin: Gammal feodal härskarfamilj, som tagit namnet från "Habichtsburg" (Hökslottet) i Alsace. Hade från början bara några få tunnland. Efter att 1278 ha besegrat Ottoker från Hohenstauffen valdes Rudolph I (1218-1291), ursprungligen en schweizisk greve, till kejsare för det heliga romerska imperiet som bestod av 400 feodala grevskap, och förvärvade på så sätt Österrike och dess besittningar. Dynastin härskade över många folk, men lyckades aldrig knyta ihop dem till en enda nation. Försökte mellan 1298 och 1499 annektera Schweiz men misslyckades. 1806 övergavs titeln helig romersk kejsare. Den manliga delen av släkten dog ut 1740 och efter Maria Theresas giftermål kallades dynastin Habsburg-Lorraine. Efter *Ausgleich* [kompromissen] 1867, härskade Habsburg över Österrike-Ungern. Efter den österrikiska revolutionen abdikerade kejsar Karl 12 november 1918.

Heine, Wolfgang (1861-1944): Tysk socialdemokrat. Advokat. Framstående revisionist. Socialchauvinist under Första världskriget. Preussisk justitieminister november 1918 - januari 1919.

Hervé, Gustave (1871-1944): Före detta anarkist. Ledare för yttersta vänstern i det franska socialistpartiet och framstående antimilitarist i Andra internationalen fram till Första världskrigets utbrott. Blev rabiater fransk patriot, monarkist och reaktionär.

Hindenburg, Paul von Beneckendorff und von (1847-1934): Preussisk militarist. Kämpade under kriget mot Frankrike 1870-71. General 1903. Gick i pension 1911. Återinkallades i början av kriget. Segrade vid Tannenburg 1914 och Masuriska sjöarna 1915 mot Ryssland. Blev senare fältmarskalk. Efterträdde 1925 Ebert som president. Levde sida vid sida med Hitler från 1932 fram till sin död.

Hohenzollerndynastin: Frederick av Hohenzollern, borggreve i Nürnberg, utnämndes 1415 till kurfurste över Brandenburg. Fram till 1609 var Brandenburg en torftig region mellan Oder och Elbe. 1616 tillföll hertigdömet Preussen, som sedan 1466 hade varit en polsk förläning, Frederick William av Brandenburg, "den stora kurfursten". Efter freden i Westfalen 1648 avancerade dynastin med hjälp från Frankrike och England, som stödde de protestantiska härskarna mot Österrikes romersk-katolska härskare. Under Bismarcks ledning steg dynastin fram som den främsta makten inom den nordtyska federationen. Efter segern mot Frankrike 1870 blev kungen i Preussen kejsare över Tyskland. Dynastin tog slut i och med kejsar Wilhelm II:s abdikation 9 november 1918.

Irmer, Georg (1853-1931): Tysk imperialist. Tjänstgjorde i kolonierna och blev senare journalist. Ståthållare för Marshallöarna 1894-1897. Tysk generalkonsul i Australien 1907-1911.

Jaurès, Jean Auguste (1859-1914): Fransk socialistisk ledare. Grundare och redaktör för *L'Humanité* 1904-1914. Tillhörde högern. Ledare i Andra internationalen. Antimilitarist. Mördades av franska officerare 31 juli 1914, just innan kriget.

Karageorgevitch: Härskarfamilj i Serbien, som grundades av Karageorge Petrovich som ledde det första Balkanupproret mot det ottomanska imperiet 1804. Familjens strider med Obrenovich ledde till att de härskade omväxlande. Peter Karageorge tog 1903 makten i Belgrad genom en statskupp. Hans sonson Peter blev den sista kungen i Jugoslavien.

Katzlerovitch, Trishcha (1879-??): Advokat, grundade den serbiska socialdemokratin. Satt mellan 1908-1921 i det serbiska parlamentet. Antimilitarist. Deltog vid konferensen i Kienthal. Grundare

och ordförande för det serbiska kommunistpartiet, och när det förbjöds bildade han det Oberoende arbetarpartiet.

Kautsky, Karl (1854-1938): Tysk socialdemokrat. Den tyska socialdemokratins teoretiker. Ledare för Andra internationalen. Skrev *Erfurtprogrammet*. Pacifistisk centrist under Första världskriget. Tillhörde senare högern inom det Oavhängiga socialistpartiet (USPD). Återvände till socialdemokraterna. Dog i exil.

Kluck, Alexander von, General (1846-1934): Befälhavare i den tyska Första armén under Första världskriget. Invaderade Belgien och var ansvarig för ett stort antal skändligheter.

Krupp, Alfred (1812-1887): Tysk industriman, stålbaron och ammunitionstillverkare. Började med sin faders järnverk och omvandlade det till det första Bessemerverket.¹ När det tyska kejsardömet grundades 1871 var han ledare för den tyska industrin. Hans son, Frederick Alfred Krupp (1854-1902), var personlig vän till kejsaren.

Lassalle, Ferdinand (1825-1864): Tysk socialist. Grundade Tyska arbetarnas allmänna förbund (1863). Han var den enda ledande tyska socialist i sin generation som inte tvingades i exil, och fick trots alla sina brister ett starkt inflytande över den tyska arbetarrörelsen. Hans anhängare hjälpte senare till att forma den tyska socialdemokratin.

Liebkecht, Karl (1871-1919): Tysk vänstersocialdemokrat. Medlem av den tyska riksdagen och preussiska lantdagen. Antimilitarist. Han var den första och till en början enda deputerade som 1914 gick mot krigskrediterna i riksdagen. Han togs ut till militärtjänst under kriget och satt mellan maj 1916 och november 1918 i fängelse för antikrigsverksamhet. Ledde den Internationella gruppen och senare Spartakistförbundet. En av ledarna under Berlinupproret 1919. Mördades av reaktionära officerare 15 januari 1919, tillsammans med Rosa Luxemburg.

Liebkecht, Wilhelm (1826-1900): Vän till Marx, grundare och ledare för det tyska socialdemokratiska partiet. Riksdagsman. Arresterades 1872 på grund av sin opposition mot det fransk-preussiska kriget.

Lloyd-George, David (1863-1945): Walesisk parlamentsledamot. Engelsk premiärminister 1916-1922.

Liszt, Franz von (1851-1919): Tysk akademiker, jurist ock politiker. Medlem av det Progressiva folkpartiet. Satt i riksdagen från 1912.

Ludendorff, Erich (1865-1937): Tysk officer. Tjänstgjorde på både väst- och östfronten. Blev 1916 Hindenburgs ställföreträdande stabschef. Representerade Tyskland under de förhandlingar med bolsjevikerna som ledde fram till fredsfördraget i Brest-Litovsk. Blev 1918 överbefälhavare för västfronten, organiserade den misslyckade sista tyska offensiven. Flydde i september 1918 till Sverige. Lade i exilen grunden till "Dolkstötslegenden", en teori enligt vilken Tyskland skulle ha vunnit kriget om det inte varit för det faktum att armén förråddes inifrån av vänsteragitatorer. Återvände 1920 till Tyskland. Stödde redan tidigt nazisterna och deltog i Ölhallsuppen 1923. Blev senare osams med Hitler.

Luxemburg, Rosa (1870-1919): Polsk socialist. Anslöt sig 1897 till den tyska socialdemokratin. Ledde tillsammans med Karl Liebkecht partiets vänster. Lysande teoretiker (Lenin kallade henne

1 **Bessemermetoden** eller *bessemerprocessen* är en metod för framställning av götstål, patenterad av den engelske ingenjören Henry Bessemer 1855. Metoden går ut på att "färska" flytande råjärn till smidbart stål. Genom att blåsa luft genom smältan oxideras det kol som järnet innehåller. - uppgift från wikipedia.

“en örn”). Fängslades ett flertal gånger för antikrigsverksamhet. Ledde “spartakisterna” och var en av det tyska kommunistpartiets grundare. Mördades av reaktionära officerare 15 januari 1919.

Mehring, Franz (1846-1919): Tysk forskare och historiker. Gick med i socialdemokratin sent i livet och var en av vänsterns ledande medlemmar. Spartakist och grundare av det tyska kommunistpartiet. Skrev en biografi över Karl Marx, och en bok om socialdemokratins historia. Dog strax efter mordet på Luxemburg och Liebknecht.

Michaelis, Georg (1857-1936): Tysk ämbetsman. Kansler mellan juli och november 1917.

Moltke, Helmuth von, General (1848-1916): Brorson till den äldre Moltke. Tysk stabschef under Första världskrigets första år.

Morgen, von, Generalmajor: Tysk befälhavare på den ryska fronten.

Nikolaj II (1868-1918): Rysk tsar från 1894 fram till sin abdikation under februarirevolutionen i mars 1917. Avrättades 1918.

Noske, Gustav (1868-1946): Högersocialdemokratisk riksdagsmedlem under Första världskriget. Blev försvarsminister efter den tyska revolutionen i november 1918. Organiserade Frikårerna och undertryckandet av det så kallade spartakistupproret i januari 1919, då Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht mördades av reaktionära officerare. Tvingades avgå efter Kappkuppen 1920.

Obrenovich: Familj som härskade över Serbien (omväxlande med Karageorge). Dynastin grundades av Milos (1780-1860) som härskade 1830-39 och 1858-1860. Hans son Milan styrde 1868-89. Sonsonen Alexander (1876-1903), den sista i dynastin, mördades 1903 tillsammans med sin hustru. (Se **Karageorgevitch**.)

Plechanov, George Valentinovitj (1856-1918): Rysk marxistisk pionjär. Patriot under Första världskriget, och gick 1917 mot den ryska revolutionen.

Poincaré, Raymond Nicholas Landry (1860-1934): Fransk premiärminister 1912, 1922-24, 1926-29. President 1913-1920. Militarist.

Princip, Gavrilo (1895-1918): Bosnisk student som var medlem i en hemlig patriotisk organisation för att befria landet från Österrike. Sköt 28 juni 1914 ärkehertig Franz Ferdinand och hans hustru i Sarajevo. Dömdes till livstids fängelse och dog i fängelse.

Quessel, Ludwig (1872-1931): Tysk socialdemokrat som tillhörde den (imperialistiska) yttersta högern. Revisionist. Satt i riksdagen 1912-18 och 1920-30. Medlem i nationalförsamlingen under Weimar 1919-20.

Rakovskij, Christian Georgievitj (1873-1941?): Ursprungligen bulgar. Sedan 1890-talet medlem i den rumänska socialdemokratin. Zimmerwaldist. Fängslades 1916 för antikrigsverksamhet. Befriades 1917 av ryska trupper, reste till Ryssland och anslöt sig till kommunisterna. Innehade olika regerings- och diplomatposter. Uteslöts 1938 på grund av att han var vän till Trotskij. Återinvaldes senare. Dömdes 1938 till fängelse. Sägs ha dött 1941.

Rappoport, Charles (1865-1941): Medlem av ryska ”Folkviljan”, senare socialdemokrat. Emigrerade till Frankrike, gick med i socialistpartiet och senare kommunistpartiet.

Renaudel, Pierre (1871-1935): Vänstersocialist. Ledde majoriteten under kriget. Deputerad 1914-1919 och efter 1924.

Romanovarna: Rysslands härskande dynasti 1613-1917.

Rosmer, Alfred (1877-1964): Fransk syndikalist. Ledare för minoriteten i CGT. Zimmerwaldist. Anslöt sig 1920 till det franska kommunistpartiet. Medlem i EKKI 1920. Uteslöts 1924 ur det franska kommunistpartiet. Ända till slutet nära vän till Trotskij.

Saint-Simon, Claude Henri (1760-1825): Fransk utopisk socialist.

Saumoneau, Louise (1875-1949): Fransk socialistisk feminist av arbetarursprung. Fängslades på grund av sin opposition mot Första världskriget.

Sand, Karl Ludwig: Teologistudent i Jena som avrättades för mordet på Kotzebue 1819. Under en period lade unga kvinnor i Mannheim ner blomsterkransar på det ställe där han avrättades.

Sazonov, Sergei D. (1861-1927): Rysk diplomat. Utrikesminister 1910-1916. Ambassadör i London 1917. Företrädde efter revolutionen kontrarevolutionärerna (Koltjak, därefter Denikin) i Paris.

Schiemann, Theodor (1847-1921): Tysk historiker av tyskt baltiskt ursprung. Bokutgivare. Undervisade vid den preussiska krigsakademin. Vän till kejsaren.

Schweitzer, Johann Baptist von (1833-1875): Ordförande för Tyska arbetarnas allmänna förbund (1867-71). Intrigerade med Bismarck. När han avslöjades 1872 blev han utesluten.

Sembat, Marcel (1862-1922): Fransk socialist. Deputerad från 1893. Chauvinist under kriget. Anslöt sig till den nationella försvarsregeringen som minister för offentliga arbeten mellan augusti 1914 och september 1917.

Stambulov, Stefan Nokolov (1854-1895): Bulgarisk statsman. Deltog i upproret mot stormakterna 1875-6, ledare för den ryssfientliga regeringen 1886. Premiärminister 1887-1894. Tvingades avgå. Mördad.

Sudekum, Albert Oskar Wilhelm (1871-1944): Tysk högersocialdemokrat. Revisionist och chauvinist. Satt i riksdagen 1900-1918. Besökte Italien och Rumänien för att försöka vinna över socialisterna till den tyska imperialismen. Finansminister i Preussen 1918-1920.

Thomas, Albert (1878-1932): Fransk socialist. Deputerad 1910-1914, 1919-1921. Minister 1914-1917. Besökte Ryssland på våren 1917 i ett försök att få det revolutionära Ryssland att återuppta kriget.

Tisza, Istvan (1861-1918): Ungersk premiärminister 1903-5 och 1913-1917. Tyskvän. Mördades 31 oktober 1918, under den ungerska revolutionens inledning.

Wendel, Herman: Högersocialdemokrat.

Wilhelm I (1797-1888): Kung i Preussen 1861-1871 och tysk kejsare 1871-1888.

Wilhelm II (1859-1941): Tysk kejsare 1888-1918. Hohenzollerns sista härskare. Störtades av revolutionen i november 1918, och flydde till Holland.

Wilhelm (1882-1951): Son till Wilhelm II, tysk kronprins.

Zetkin, Clara (1857-1933): Vänstersocialdemokrat. Organiserade kvinnorörelsen. En av det tyska kommunistpartiets grundare. Deltog i Kominterns exekutivkommitté, medlem i riksdagen.